

Seminghundra härad.

Socknar: Skånela, Markim, Orkesta, Frösunda, Lunda, Skepptuna och Vidbo.

Från Seminghundra härad äro kända sammanlagt 84 inskrifter. Södra delen av häradet hör till det runstensrikaste området av Uppland. Särskilt gäller detta om Skånela sn, som med sina 30 inskrifter kommer närmast efter Vallentuna sn med 40 och Täby sn med 33 inskrifter. Av de 30 inskrifterna finnas emellertid icke mindre än 10 vid Harg i socknens sydligaste del, som i äldre tid hörde till Vallentuna härad. Gränsen mellan Seminghundra och Vallentuna härad har i äldre tid tydligen gått just vid Hargsån. Hargs by föres i 1600-talets jordeböcker till Skånela sn, Vallentuna härad, men Hargbokvarn till Skånela sn, Seminghundra härad. Om dessa runristningar vid Harg frånräknas och föras över till Hammarby sn, såsom fallet är i äldre förteckningar, såväl i *Bautil* som hos Liljegren, kommer Skånela sn att överträffas av Hammarby sn, som därmed når upp till samma antal inskrifter som Täby sn (33).

Ett flertal av de 84 inskrifterna äro emellertid numera försvunna och kända endast genom äldre avbildningar och uppgifter: U 300—304, 314, 315, 317, 320, 332, 339, 342, 343, 345, 346, 349, 355, 361—366, 368, 369, 374, 377, tillsammans 27. Av de 7 runinskrifter, som på 1600-talet funnos vid Gådersta i Skepptuna sn, finns numera endast en i behåll, inskriften på en berghäll (U 360); alla de 6 runstenarna (U 361—366) äro f. n. förkomna. Det är lyckligtvis ett tämligen enastående fall. Och man kan utan tvivel våga hoppas, att åtskilliga av de nu saknade inskrifterna i framtiden åter skola komma i dagen. Några tidigare oåtkomliga ha nyligen återfunnits: U 295, 297, 325, 354, 358. Av U 319 finnes endast halva runstenen i behåll. Det återstår sålunda av de kända runinskrifterna från Seminghundra härad f. n. 57 stycken. Den ståtliga Sälna-stenen (U 322) har vid 1800-talets början blivit flyttad till parken vid Skånelaholm, och en av runstenarna vid Husby, Markims sn, står sedan slutet av 1700-talet rest vid Torslunda i Haga sn.

Av de här redovisade 84 inskrifterna äro åtskilliga endast mindre fragment: U 298, 299, 302, 303, 339, 340, 367 och 369; av dessa äro U 302, 303, 339 och 369 förkomna. Det återstår sålunda (om de 4 fragmenten frånräknas), inom Seminghundra härad 53 mer eller mindre fullständiga runristningar. Av dessa äro icke mindre än 16 ristningar på berg eller jordfasta stenblock (U 304—311, 318, 331, 337, 347, 348, 350, 351, 360) och 37 resta runstenar i egentlig mening.

För Bureus och hans medhjälpare voro kända 33 inskrifter från Seminghundra härad. De ojämförligt flesta av dem (30) äro insamlade av Rhezelius (U 295, 297, 299—304, 307, 310—312, 314—317, 353—355, 360—366, 370, 372, 377, 378); hans läsningar finnas bevarade i Burei samlingsbok F a 6 och hans teckningar i handskrifterna F 1 2 och F a 10: 1. Bureus själv har upptecknat 9, och från Caspar Cohl har han fått 3; alla dessa finnas även i Rhezelii uppteckningar utom 3, som Bureus ensam har upptecknat (U 309, 322, 323).

Ett betydande antal nya runinskrifter, eller icke mindre än 24, blevo kända genom *Ransakningarna*. Uppgifterna från Seminghundra härad ingå i den berättelse, som avgavs av läns-

mannen Abraham Winge år 1673 (se Del 1, s. 277). De nytillkomna, som icke ha funnits i Burei samlingar, äro: U 319, 320, 324, 326—328, 331, 334, 335, 337, 338, 341—343, 346, 349, 356, 368, 369, 371, 373—376. Under antikvariernas resor tillkommo ytterligare 8, därav 5 tecknade av Helgonius (U 296, 325, 333, 336, 352) och 3 av Peringskiöld (U 321, 329, 330).

För stormaktstidens fornforskning voro sålunda kända sammanlagt 65 inskrifter från Seminghundra härad. Dessa finnas alla avbildade i *Bautil* (på sammanlagt 57 träsnitt)¹, med undantag av följande 5: U 299, 301—303, 366.

Under 1700-talet tillkom endast en runinskrift från Seminghundra härad (U 332). I Liljegrens *Rumorkunder* upptagas 60 nummer från häradet (L 433—440, 480—530, 2010); där saknas de samma 5 som i *Bautil*.²

Genom Dybecks resor och publikationer blevo 7 nya inskrifter kända: U 306, 339, 340, 344, 345, 357 och 358. År 1899 upptäcktes 2 inskrifter: U 350 och 351, och under 1900-talet ha tillkommit ytterligare 9 förut okända: U 298, 305, 308, 313, 318, 347, 348, 359 och 367.

295. Skånela kyrka.

Pl. 1.

Litteratur: B 37, L 480, D 2:125. J. Bureus, F a 6 s. 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 334; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 38; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 114; O. Celsius, SR 2, s. 55, 428, 737; Kyrkoinventering 1829 (ATA); UFT h. 6 (1877), s. 24; E. Brate, Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 412.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 37); Dybeck a. a.

Runstenen låg till 1941 i marken utanför tröskeln till vapenhuset på kyrkans södra sida. Den vänstra hälften täcktes av vapenhusets södra vägg Ö om dörren. År 1941 togs den fram. Den tämligen tunna stenhällen var brusten i flera stycken, vilka hopfogades med stenkitt. Stenen restes några meter därifrån på kyrkogården mitt emot ingången till vapenhuset. Ristningens vänstra del, som dittills varit okänd, kom därvid i dagen.

Rhezelius (F a 6): »Vtan för Kyrkiedören». — *Ransakningarna*: På kyrkogården finnes »een Häll medh Runaskrift inriktadt». — Peringskiöld: »för vapnhusdören». — Kyrkoinventarium 1829: »en gammal oläslig Runsten är inmurad i Tröskeln». — Dybeck: »En stor, af vapenhusets östra dörrmur till en fjärdedel täckt, häll, hvilken någre anse vara jordfast.»

Grå granit. Höjd 1,82 m., bredd 1,80 m. Ytan är svårt skadad, delvis genom trampning, delvis genom avflaging. Ristningen är till stor del fördärvad och läsningen på flera ställen osäker.

Inskrift (det inom [ ] supplerat efter B 37):

uifair · li[t] · stain · h[ku]a - f . . . su sun sin fa - - lauk lit stain hkua iftr b - oþur sin fuluka

Vigæirr(?) let stein haggva [æftir] -su, sun sinn. Fa[st]laug let stein haggva æftir broður sinn Fulluga.

»Viger lät hugga stenen efter . . ., sin son. Fastlög lät hugga stenen efter sin broder Fulluge.»

¹ B 1—14, 17—47, 49—51, 98, 101, 103, 105, 559, 1118, 1128, 1133, 1152. B 15, 16 och 48 äro endast överskrifter, utan bilder.

² L 528 avser de båda fragmenten U 368 och 369, som sannolikt ha tillhört två olika stenar. Under L 440 upptager Liljegren, efter en anteckning av O. Celsius, en f. ö. okänd runsten vid Harg, Skånela sn. Sannolikt avses ett stycke av U 317 (L 438).

Fig. 1. U 295. Skånela kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 2. U 295. Skånela kyrka.
Efter B 37.

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, ej heller efter 28 **n** eller framför 29 **f**. Av 2 **i** finnes endast nedersta delen i behåll. En flisa av stenen är avslagen, varvid övre delen av runan 2 har gått förlorad. Tänkbart vore även **l** eller **t**, men **i** är mest sannolikt på grund av huvudstavens lutning och med hänsyn till att inga spår av bistavar finnas. B 37 har också **i**, med hela staven bevarad. 3 **f** har två bst; även den övre förefaller vara huggen. Sannolikt felristning för **k** eller **g**. Ett liknande fall av **f** i stället för **k** eller **g** förekommer i U 335: **sifruþan Sigrøðar**. Övriga runor i namnet äro säkra; likaså 7—8 **li**. Den följande runan 9 **t** är totalt borta i en spricka. 10—14 **stain** äro säkra. 15 **h** är mycket svagt. Härifrån är runslingan svårt utnött ända ned till 21 **s**. Endast rester finnas av fyra runor. Efter 18 **a**, varav övre delen jämte bst svagt spåras, är en runa helt borta, varefter tämligen säkert 20 **f**. 21 **s** torde vara säkert. Därframför en fördjupning i stenytan, i vilken tre streck skönjas, möjligen huggna och rester av hst. De 7 sista runorna i denna slinga, 22—28 **u sun sin** äro säkra. — I vänstra slingan, som legat täckt och därför är bättre bevarad, börjar inskriften med 29—30 **fa**, som äro säkra. Sedan synes nedre delen av en hst, möjligen **s**. Där efter en tydlig hst, med svaga spår av bst till **t** på båda sidor. Fr. o. m. 33 **l** äro runorna säkra. Mellan hst och bst i 36 **k** är en flaging; det är därför omöjligt att avgöra, huruvida runan varit stungen. Av h. bst i 39 **t** finnas endast svaga spår. I 41 **t** har endast funnits bst t. v. Nedre delen av 44 **n** och 45 **h** är förstörd. Mellan dessa runor har möjligen funnits ett sk. Mellan 48 **a** och 49 **i** har troligen icke funnits sk. Mitt på 49 **i** är en avflaging. 51 **t** har bst endast t. v. Av 52 **n** är endast v. bst bevarad. 53 **b** är klart. Följande runa är helt borta. Av 55 **o** äro bst tydliga; av hst finns endast spår upptill. Av runan 56 är övre delen av hst och bst bevarad; säkert **p**. 57—58 **ur** otydliga, men säkra. 59—61 **sin** är klart. Runorna i sista namnet 62—67 **fuluka** äro svagt ristade.

Rhezelius: ... **iuifan · lit · stain · ... iu sun · sin**. — Hadorph o. Helgonius: **uifair lit + stain hkua u - - kisu · sun sin**. Inskriften var tydligen redan på 1600-talet lika svårt skadad på nedre delen av h. sidan som nu. — Norinder (i: O. Celsius, *SR* 2, s. 428, 737): ... **kar · lit · ... stain · mirsu · sun · sin**. — Dybeck: **uifair · lit + stain · hk ... su · sun sin**. I andra slingan: ... **þur sln**. — Brate: **uikair · li - · stain · h - - a ... birsu sun sin ... þur sin**. I namnet **birsu** är **b** »mycket svagt», »i är djup, r är nedtill fullt tydlig, övre delen säkert skönjbar, **su** säkra».

Ornamentiken är ovanlig och vittnar om stor talang. Mitt på stenytan ligger en vingad drake i en åttformig figur. Huvudet reser sig uppåt på h. sidan, och kroppen slutar i en fot nedtill på v. sidan. Vingarna, som äro tecknade med vingpennor, äro utsträckta tvärs över stenen; spetsarna nå på båda sidor fram till runslingorna. Runorna äro anbragta i två ormslingor, som följa stenens ytterkanter. Huvudena bita i den vingade drakens kropp. En vingad drake finns också på ristningen U 305, som måhända är utförd av samme ristare. F. ö. är en sådan figurteckning ovanlig på uppländska runstenar. En vingad drake förekommer även på U 107.

Inskriften består av två satser med samma formulering, en i vardera ormslingan. Stenen är rest till minne av två olika personer, och av inskriften framgår icke, huruvida de stått i något släktskapsförhållande till varandra.

Om namnet *Vigæirr* se Sö 214, om *Full(h)ugi* Sö 228, U 41, om *Fastlaug* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Det fjärde namnet har ändats på **-su**. Det övriga är svårt skadat. Brate har, ehuru med stor tvekan, läst **birsu**, och detta stämmer rätt väl med äldre läsningar. Om namnet *Birsa* se U 79 och 189.

Om runan 2 har varit **l**, blir första namnet i inskriften **ulfair**, d. v. s. *Ulf(g)æirr* Ulvger. Detta namn är känt från två uppländska inskrifter: L 42 Jädra, Övergrans sn och L 77 Focksta, Hagby sn, en gotländsk: den nyfunna inskriften från Timans, Roma sn (**ulfuair**) och en norsk: från Tjore, Sole sn, Jæderen (enligt Lind). Om namnet *Ulf(g)æirr*, varav fsv. *Ulfar*, isl. *Ulfarr* synes vara en utveckling, se O. v. Friesen i *ANF* 56 (1942), s. 279. — Om runan 2 har varit **t**, blir namnet **utfair**, d. v. s. *Uddgæirr* Uddger (med **f** felaktigt för **k** eller **g**). Detta namn är sannolikt belagt i ett par medeltida urkunder (Lundgren-Brate: *Odger*), och det förekommer några gånger på Island (Lind).

296. Skånela kyrka.

Pl. 1.

Litteratur: B 44, L 481, D 2:134. J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 117; O. Celsius, *SR* 2, s. 57, 404; G. Stephens, *ONRM* 2, s. 787; UFT h. 6 (1877), s. 24; E. Brate, *Anteckningar (ATA)*; *Sveriges kyrkor*, Uppland 4 (1920), s. 412.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 44); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA).

Runstenen sitter inmurad på utsidan av kyrkans västra gavel, 0,76 m. från marken, 3 m. under fönstret.

Inskriften finnes icke i Bureus' samlingar, ej heller är den omnämnd i *Ransakningarna*. Enligt Peringskiöld fanns den »i västra kyrkiomuren». O. Celsius har upptecknat inskriften den 4 juni 1727: »en röd sandsten, slät, på västra gafflen uthantil». — Dybeck: »Af de flere utaf Bure nämnde runstenar, hvilke finnas i Skånila kyrkas murar, är för närvarande blott denne synlig. Han är af mörkröd sandsten och har sin plats i kyrkans vestra gavel.» Dybeck uttrycker sig felaktigt, då han påstår att denna runsten varit omtalad av Bureus.

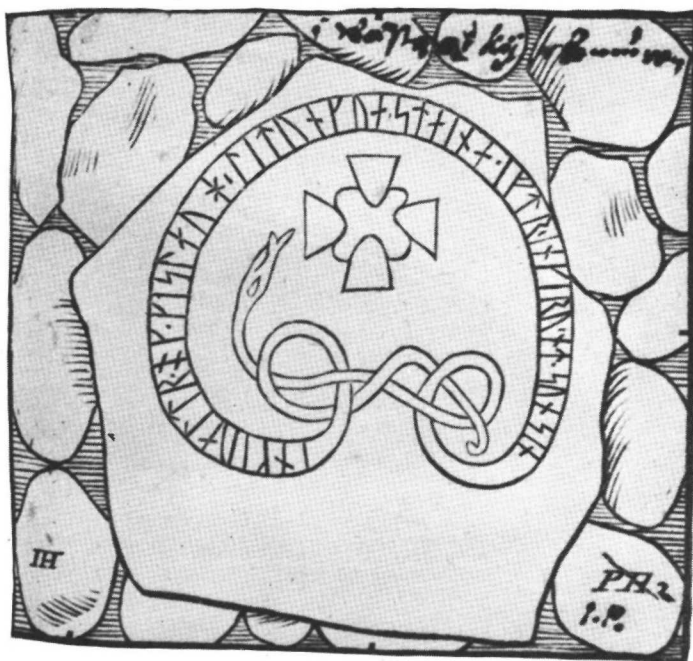

Fig. 3. U 296. Skånela kyrka. Efter B 44.

Sandsten, skarpt röd till färgen. Höjd 1 m., bredd 0,88 m. Ristningen är tämligen tydlig, med undantag av de första runorna, som ha blivit svaga till följd av flagring.

Inskrift:

inkialtr · ok · kislauh · litu · hkua · staina · eftr · inkimunt · sun sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Ingivaldr ok Gislaug letu haggva steina æftir Ingimund, sun sinn.

»Ingevald och Gislög läto hugga stenarna efter Ingemund, sin son.»

Till läsningen: Icke stungna äro 3, 12, 24, 39 k, 20 i. Tydligt stunget är 33 e, med ett kort tvärstreck tvärs över hst. Inskriftens båda r (r. 9 och 36) ha formen R, d. v. s. bst går in till mitten av hst. Intet sk finnes vid inskriftens början och slut, ej heller efter 47 n. — Hadorph o. Helgonius: 23 a, 33 i, 41 r. — Celsius: 23 h, 33 e, 41 m. — Dybeck: 23 h, 33 e, 41 m. — Brate: 23 h, 33 e, 41 m.

Inskriften talar om två stenar till minne av Ingemund. Var den andra finnes är okänt.

Ristningen är säkerligen relativt sen. Därom vittnar särskilt r-runans form. Ornamentiken är otymplig med ett illa format ormhuvud och med rundjurets hals och stjärt onaturligt smala i förhållande till den inskriften bärande kroppen. Jfr U 49, 50.

Om mansnamnet *Ingivaldr* se U 183, om *Ingimundr* U 72, om kvinnonamnet *Gislaug* Sö 175.

297. Skånela kyrka.

Pl. 2.

Litteratur: B 1133, L 482. J. Bureus, F a 6 s. 213 (Rhezelius), F a 5 n:r 336 a, F a 1 s. 75; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 117; O. Celsius, SR 2, s. 56; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 307; UFT h. 6 (1877), s. 24; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 412.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 1133).

Fig. 4. U 297. Skånela kyrka.
Efter B 1133.

Runstenen, som är sönderslagen i två delar, sitter inmurad på kyrkans södra sida, i den södra av strävpelarna, 2 m. från sydvästra hörnet. Den har varit dold av rappningen och har därför icke varit tillgänglig för Dybeck och Brate.

Rhezelius: »I Kyrkiemuren». Peringskiöld: »Skånela kyrkomur sudvest». I *Bautil* har överskriften blivit felaktig. Förmodligen är det denna inskrift som avses med B 48 »Wästra Kyrkiemuren». Bilden till denna överskrift saknas emellertid.

Blågrå granit. Höjd 1,95 m., bredd 0,88 m. Ytan är tämligen jämn. Ristningen är jämnt huggen och väl bevarad.

Inskrift:

× iubiarn × raisti × staina × eftir × sybiarn · faður sin ×
5 10 15 20 25 30 35

Iobiorn raisti staina eftir Sygbiorn, faður sinn.

»Jobjörn reste stenarna efter Sigbjörn, sin fader.»

Till läsningen: Säkert stungna äro 20 **e** och 26 **y**. Efter 36 **r** finnes intet sk. — Rhezelius: 26 **i**. — Hadorph o. Helgonius: 26 **u**. Sk saknas framför 1 **i** och 32 **f**.

Också denna inskrift talar (liksom U 296) om »stenar», ehuru endast en **f. n.** är känd.

Om namnet *Iobiorn* se U 77. Ristningen 25—31 **sybiorn** avser säkerligen namnet *Sigbiorn*, som synes ha varit vanligt såväl under vikingatiden som senare.

298. Skånela kyrka.

Pl. 2.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 413 (n:r 7).

Äldre avbildning: Brate foto 1907 (ATA).

»Ovanpå norra kyrkogårdsmuren står toppstycket av en förut okänd runsten, om vars fyndomständigheter jag denna gång ingenting kunde erfara», meddelar Brate från sitt besök 1907. Fragmentet står fortfarande kvar på samma plats, 3 m. Ö om kyrkogårdsgrinden.

Mörk granit. Höjd 0,69 m., bredd 0,80 m. Ytan är ojämn. Ristningen är illa huggen och tämligen grund men på det hela taget tydlig. Ornamentiken är synnerligen dålig med ojämna linjer. Runorna stå på växlande avstånd från varandra, i allmänhet tätare på h. sidan. Då fragmentet utgör toppen av en runsten, är inskriften ofullständig både i början och slutet.

Inskrift:

... rihisastnfmrafapmiourisnai ...
5 10 15 20 25

Till läsningen: Bst i 3 **h** äro små men torde få anses säkra. 8 **t** ha bst endast t. v. Övre bst i 10 **f** når ej fullt in till hst; dock säkert **f**, icke **g**. — Brate har följande avvikande läsningar: 1—6 **riasa**, bst i 3 **a** är »något otydligt». 10 **g**. På ömse sidor om 11 **m** punktformiga skiljetecken.

Inskriften ger ingen begriplig mening. Enligt Brate utgör den något slags lönnskrift. 1—9 skulle avse att beteckna **raisa stin** »resa sten», 19—21 **our** kunde höra till ordet **broþur** »broder», 22—24 **isn** kan vara **sin** »sin» och 25—26 **ai** början till **auk** »och».

Hela ristningen är i hög grad diletantiskt utförd. Den är snarast ett klumpigt försök att efterlikna en runsten, av någon som icke haft anledning att använda runtecknen för språkligt ändamål.

299. Skånela kyrka.

Pl. 2.

Litteratur: J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 40; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 413.

Äldre avbildning: Rhezelius, teckning (F 1 2).

Ett fragment av en runsten är inmurat på utsidan av norra kyrkoväggen, 1,5 m. V om ingången, 0,24 m. över marken.

0,55 × 0,65 m.

Fragmentet innehåller endast ornamentik, med bandslingor i en egendomlig flätning. I övre kanten en rak linje, som möjligen har begränsat en inskriftsrad.

Rhezelius har i handskriften F 1 2 avtecknat två fragment från Skånela kyrka. Båda ha ornamentik men inga runor. Ornamentikens likhet med U 299 är påfallande. Möjligen är det ena av Rhezelius' fragment, trots vissa olikheter, identiskt med U 299.

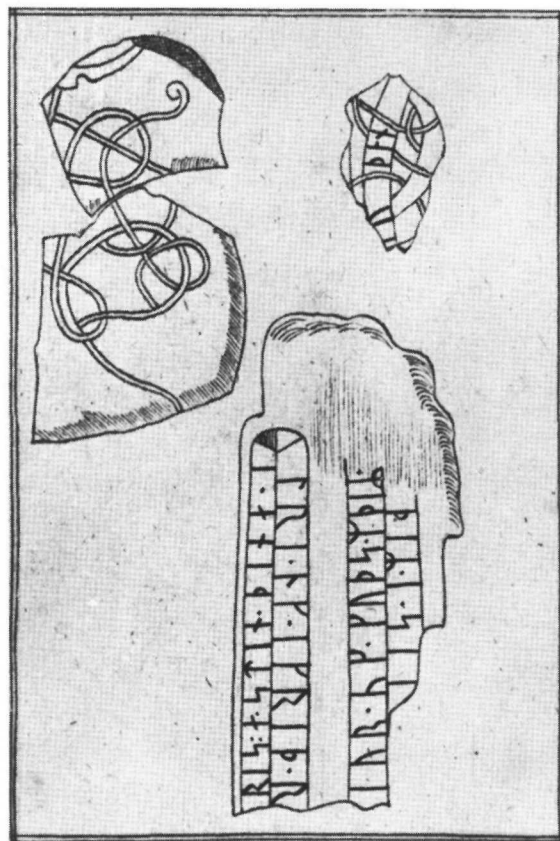

Fig. 5. U 299, 302 och 303. Skånela kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

300. Skånela kyrka.

Litteratur: B 43, L 483. J. Bureus, F a 6 s. 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 335, F a 1 s. 75; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 37; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 115; O. Celsius, SR 1, s. 386, 2, s. 603; C. G. Rafn, Nordiske Runemindesmærker (1856), s. 80; UFT h. 6 (1877), s. 25; E. Brate o. S. Bugge, Runverser (ATS 10), s. 102; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 413.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Peringskiöld och Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 43).

Runstenen fanns enligt Rhezelius (F a 6) »På Kyrkiogården nor om K[yrkan]». Bureus (F a 5): »På Kyrkogården nordan til». Det är troligen denna sten, som åsyftas i *Ransakningarna*: »På Kyrckiogården finnes en Runasten med någon Runaskrift». — Peringskiöld: »På Skånella Kyrkegård vid vägen på öster sidan, finnes öfver nogon gemen bondes graf en kulliggiande Runsten, som fordom här i negden på nogondera backen till en förnäm Herres minne stått uprester.» — Celsius har upptecknat inskriften den 4 juni 1727. Sedan dess finnes den icke omtalad i litteraturen och är åtminstone tills vidare försvunnen.

Ung. storlek: höjd 1,50 m., bredd 1,30 m. »Är vist en kalksten och ingen gemen gråsten. Runorna äro så hela och artigt huggne som på en gottlands sten, och äro såsom nya med sina kanter» (Celsius). Ristningen har sålunda varit vackert huggen och väl bevarad.

Inskrift (efter B 43 och Celsius):

pyrui + lit + raisa + stain × eftir + hlftain + merki + mukit + eftir × man kupa

Þyrvi let reisa stein æftir Halfdan, mærki mykit æftir mann goðan.

»Tyrvi lät resa stenen efter Halvdan, ett stort minnesmärke efter en god man.»

Till läsningen: Rhezelius: 2 y, 19 i, 19—23 ifitir, 32 i, 41 a (med bst endast t. v.), 44 a. — Peringskiöld: 2 u, 19, 32 och 41 i. Men Celsius anmärker uttryckligen, att dessa runor voro stungna.

Om kvinnonamnet *Þyrvi* se Sö 188, om mansnamnet *Halfdan* E. Wessén, *De nordiska folkstammarna i Beowulf* (1927), s. 46. *hlftain* är väl sannolikt en felristning, möjligen, såsom Bugge förmodar, föranledd av det föregående *stain*. Brate anser, att ristningen återger en namnform *Halfdæn*, som »kunde förklaras såsom analogibildning från folknamnet *Dæni* eller genom inflytande från fe. *Healfdene(?)*».

Slutet av inskriften har versform:

mærki mykit

æftir mann goðan.

Då runstenen synes ha varit ganska liten till sina mått, är det onekligen förvånande, att den i inskriften betecknas som *mærki mykit*, ett stort minnesmärke. Möjligen har det allitererande uttrycket varit en känd fras, som har hämtats från någon annan inskrift, där det mera har varit på sin plats. Det kan, såsom ovan har framhållits (Del 1, s. 146), ha varit föranlett av den närbelägna äldre runstenen vid Sälna bro (U 323). Denna måste i hög grad ha imponerat på bygdens folk såsom ett stort minnesmärke efter en god man. Tyrvi har också rest en sten efter Halvdan, ingalunda lika stor som Sälna-stenen, men med en omsorgsfullt utförd och konstnärlig ristning.

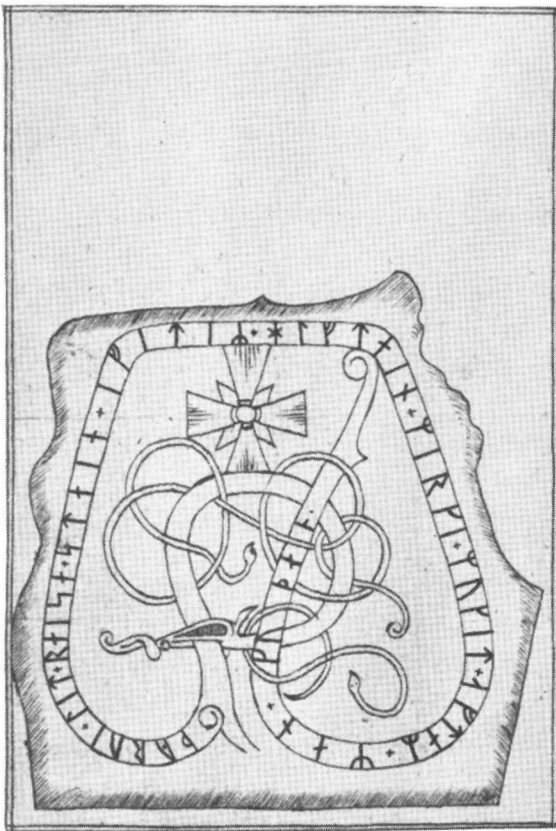

Fig. 6. U 300. Skånela kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 7. U 300. Skånela kyrka.
Efter B 43.

Bugge (*Runverser*) har fäst uppmärksamheten vid det likartade uttryck, som förekommer i ristningen U 102 vid Viby, Sollentuna sn: **mukit mirki furir arkum mani**. Redan Peringskiöld har påpekat likheten i de båda ristningarnas ornamentik. Han antager, att de äro utförda av samme ristare. Detta torde emellertid vara mycket oviss, kanske snarast osannolikt.

301. Skånela kyrka.

Litteratur: J. Bureus, F a 6 s. 213 (Rhezelius), F a 5 n:r 336 b, F a 1 s. 75; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 38; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 33; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 32; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 413.

Avbildning: Rhezelius, teckning (F 1 2).

Alla uppgifter om runstenen härröra från Rhezelius. Platsen anger han helt allmänt som »Skånila kyrke mur». Troligen sitter stenen inmurad under rappningen i någon av kyrkans väggar. Stenen var sönderslagen ungefär på mitten, och endast den nedre hälften är känd genom Rhezelius' teckning.

Inskrift (enligt Rhezelius):

· **nsmar** × **li** - **rita** · **stin** **þi** . . . **þs** **mupir** · **a** **osmuntr** · **kla** **markapi**

Asmarr(?) le[t] retta stein þe[nna] . . . [Gu]ðs modir. Asmundr . . . markadi.

»Åsmar lät resa denna sten . . . Guds moder. Åsmund . . . märkte.»

Till läsningen: Stenen är skadad vid runorna 7—10. Runan 8 saknas alldeles på Rhezelius' teckning men bör ha varit ett **t**. I F a 6 finnas följande avvikelser: 1 **a**, 6—12 **lita**, efter 36 **a** finnas runorna **þi**, sålunda ordet **klapi**, vilket av Bureus översattes »glade, *letus*». — Dybeck supplerar 34—36 **kla** till **klakr**(?).

Inskriftens första runa är på Rhezelius' teckning **n**, enligt F a 6 **a**. Möjligen är **n** felläsning för **o** och namnet sålunda **osmar**, d. v. s. *Asmarr*. Ett sådant namn är icke känt från någon annan inskrift. Det är icke heller annars belagt i svenska eller danska källor. I norska medeltidsurkunder finnas emellertid enstaka belägg av namnet *Asmarr* enligt Lind (även i Supplementbandet): från Jämtland, Österdalen och Gudbrandsdalen.

26 **a** kan ha varit rest av ett **in en** 'men', med **a** felaktigt för **n**, såsom icke sällan är fallet. Men sannolikare torde vara, att ristaren varit oviss om beteckningen av första vokalen i namnet *Asmundr*. Han har först ristat **a**, men därefter tillagt ett **o**, sålunda **aosmuntr**.

Efter namnet **osmuntr** följa på Rhezelius' teckning tre runor 34—36 **kla**; F a 6 har fem runor **klapi**. Troligen har stället varit otydligt, och Rhezelius har på sin renritade teckning infört endast de runor, som han säkert kunnat läsa. Möjligen har här stått ett tillägg till namnet *Asmundr* — han betecknar sig vanligen som *As-*

2—42683. *Upplands runinskrifter*.

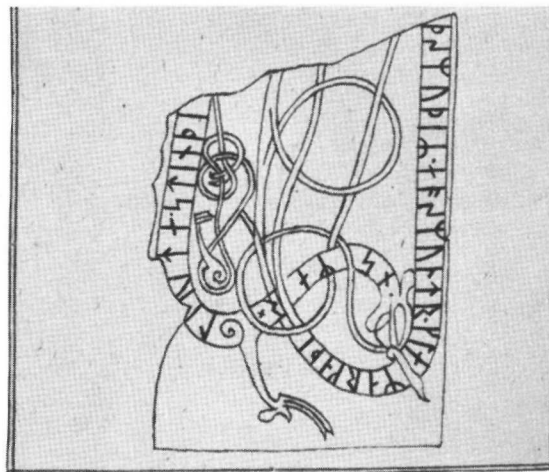

Fig. 8. U 301. Skånela kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

mundr Karasun —, men vad detta i så fall har varit kan numera knappast fastställas. Dybeck och Brate antaga **klakr**, med tvekan och utan någon tolkning av detta ord. Bst i 35 l är på teckningen mycket liten; möjligen är l felläsning för i. Man skulle i så fall kunna förmoda, att här har stått verbformen **kiarþi** 'gjorde', med r uteglömt av ristaren eller senare förstört och oläsligt. Ristningen är utförd av Åsmund Kåreson och har hans karakteristiska ornamentik.

302. Skånela kyrka.

Litteratur: J. Bureus, F a 6 s. 213 (Rhezelius), F a 5 n:r 336 c, F a 1 s. 75; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 40; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 33 f.; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 413.

Avbildning: Rhezelius, teckning (F 1 2).

Även detta runstensfragment är, liksom det föregående, känt endast genom Rhezelius' teckning och uppgifter. Det fanns i kyrkomuren och har förmodligen blivit dolt genom rappning. Inskrift (enligt Rhezelius' teckning):

... ris : a · stin · þina · i - - lr i · nk · ikriþ · r ... iur · uk · kups · mþir · ... þir · i · s - - ...

... *reisa stein þenna [æftir] Ingifrið ... [Gud] ok Guðs m[o]ðir ...*

»... resa denna sten efter Ingrid ... Gud och Guds moder ...»

Till läsningen: R. 14 har troligen varit **f** och 13—17 **iftir**. I F a 6 uppger Rhezelius 13—18 **ifti** ::: **iri**. 22 **k** kan möjligen vara felläst för **f**, liksom 27—29 **iur** för **kup**. — Dybeck läser de sista runorna (40—46) i omvänd ordning: **is · i · miþ** ... [*antaþ*] *is i miþ* ...

Runorna stå mellan raka ramlinjer, och stenen synes ha saknat ornamentik. Förmodligen har den tillhört en tidig grupp av oornerade ristningar.

22 **k** är förmodligen en felläsning för **f** och namnet 18—25 **i · nk · ikriþ** sålunda kvinnonamnet *Ingifriðr* (*Ingivriðr*, *Ingridr*). Jfr **hikifriþr** Sö 196, (gen.) **akakriþnr** U 60, (gen.) **ikifriþ**- L 582, Åby, Husby-Långhundra sn, (ack.) **ikigriþi** L 584 Tibble, Husby-Långhundra sn.

303. Skånela kyrka.

Litteratur: J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 40.

Avbildning: Rhezelius, teckning (F 1 2).

Rhezelius har avtecknat ett litet fragment av en runsten, som fanns vid Skånela kyrka, förmodligen (liksom de på samma sida avbildade U 299 och U 302) inmurat i kyrkoväggen. Fragmentet liknar i hög grad ett parti av U 300, men kan dock icke ha varit ett sönderslaget stycke av denna runsten, som finnes avbildad hel både hos Rhezelius och i *Bautil*.

Inskrift (enligt Rhezelius):

... - uþan ...

... [g]oðan ...

»... gode ...»

Skånela kyrka.

Olof Celsius har (*Svenska runstenar* 1, s. 386) en anteckning, gjord vid Skånela kyrka den 4 juni 1727: »i bogårdsmuren på södra sidan uthan till är ett fragment af en runsten. Inga runor quar.» Han fann även »i kyrkiomuren en sten inmurad men nu öfverstruken med hvitkalk»; den kan givetvis vara identisk med någon av de här förut omtalade runstenarna i kyrkans väggar.

304. Bensta, Skånela sn.

Litteratur: B 47, L 491. J. Bureus, F a 6 s. 199, 201 (Rhezelius); J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 42; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 53, Monumenta 3, bl. 121; UFT h. 6 (1877), s. 27.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Bureus, kopparstick (F f 6, n:r 200); Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Monumenta 3 och B 47).

Runstenen fanns enligt Rhezelius (F a 6) »I Skånila nordan för Benstad», enligt Peringskiöld i »Beensta Hage». Den är icke omnämnd i Dybecks och Brates samlingar och har icke kunnat återfinnas vid senare inventeringar.

Tämligen stort stenblock. Höjd o. 1,70 m., bredd o. 1,75 m. Ristningens höjd 1,15 m., bredd 1,60 m. Den ristade ytan är, av teckningen i *Bautil* att döma, mycket ojämn.

Inskrift (enligt B 47):

fuluki · lit · hkua stain · auk þair arlukr bapir brybr · eftir · mana · fapur sin

Fullugi let hugga stein ok þeir ... bair brödr eftir Mana (Manna), faður sinn.

»Fulluge lät hugga stenen och ..., båda bröderna, efter Måne (Manne), sin fader.»

Till läsningen: 15 t har bst endast t. v. 26 ar är en binderuna. Därefter korsas runslingan av en smalare slinga, och på denna är tillsatt bst av ett l. 29 k och 30 n stå på ställen av stenytan, som varit skadade, vilket Peringskiöld antytt genom skraffering. 38 y är stunget; likaså 41 e. — Rhezelius: 22 þ saknas. 26—35 aukr ipur, 38 u, 41 e. — Bureus, kopparstick: 3 i, 22 þ saknas, 26—35 aukr apur, 38 u.

Ristningen torde ha varit svårt skadad vid runorna 26—30, och läsningen av inskriftens

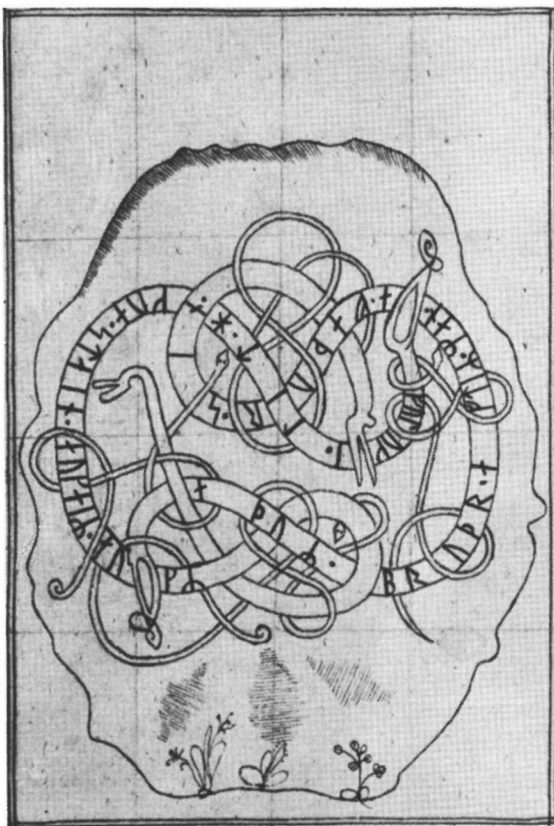

Fig. 9. U 304. Bensta, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

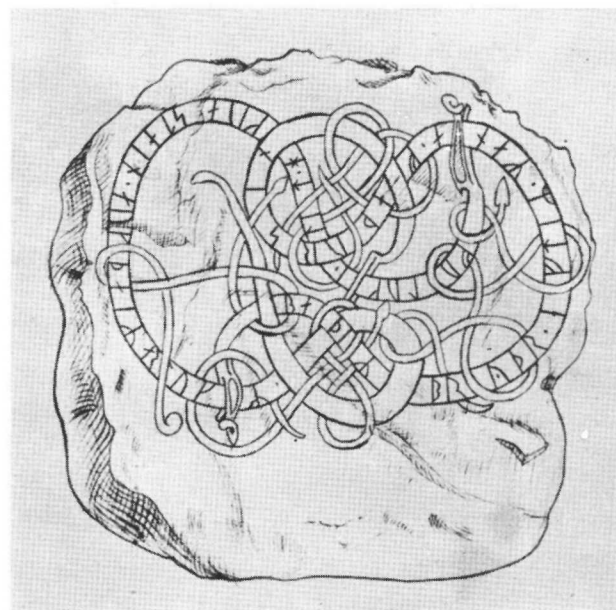

Fig. 10. U 304. Bensta, Skånela sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

andra namn blir därför osäker. Möjligen har det varit **iluki Illugi**. Två bröder med namnen *Illugi* och *Fullugi* äro nämnda i inskriften L 29 Svarsta, Håbo-Tibble sn. Andra exempel finnas på att dessa båda namn använts inom samma familj (E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 13). Inskriftens formulering vore emellertid i så fall rätt egendomlig. Av 31—40 **þair bryþr** framgår, att bröderna endast ha varit två. **þair iluki** skulle sålunda avse *Illugi* och den förut nämnde *Fullugi*. Ett sådant uttryckssätt *Fullugi . . . ok þair Illugi* för *Fullugi ok Illugi* är abundant och därför osannolikt. En annan möjlighet är, att 22—30 **þair arluks** är en felläsning för **kairlauks Gæirlaugr**.

Om mansnamnet *Fullugi* se Sö 228. Ett mansnamn *Gæirlaugr* är icke med säkerhet känt från någon annan runinskrift, men det är väl styrkt från medeltida norska källor. 46—49 **mana** kan givetvis återge ett (ack.) *Māna* eller *Manna*. Namnet förekommer i ytterligare några inskrifter: den nyfunna runhällen i Hammarby sn U 284, L 616 Vällingsjö, Malsta sn och L 617 Ekeby, Malsta sn (säkerligen avses i dessa båda inskrifter samme man), Sö 63, 173 och 374 (i de båda senare avses samme man). I medeltida svenska urkunder synes såväl *Māni* som *Manni* vara styrkt, i västnordiska källor endast *Māni*.

305. Bensta, Skånela sn.

Pl. 3.

Litteratur: O. Almgren, Anteckningar (ATA); E. Brate, Anteckningar (ATA); E. Ekhoft i Fornvännen 1907, s. 72.

Äldre avbildningar: R. Cederström, foto 1901 (ATA); O. v. Friesen, foto 1904 (ATA; Fornvännen 1907, s. 73); E. Brate, foto 1908 (ATA).

Ristningen finnes på ett jordfast granitblock 3 m. Ö om vägen mellan Ekeby och Bensta, o. 1600 m. N om Ekeby och o. 500 m. S om Bensta. Den har enligt uppgift upptäckts av en pojke vid jultiden år 1900 och undersöktes av R. Cederström 1901, O. v. Friesen 1904 och E. Brate 1908.

Berghällens yta är jämförelsevis slät och jämn men dock knottrig. Ristningens höjd 1,03 m., bredd 0,40 m. Ristningslinjerna äro smala, grunda och hackiga, vilket ofta gör dem otydliga.

Inskrift:

askala lit hiua stain iftir fuluka auk iluki auk sikni

5 10 15 20 25 30 35 40 45

Aska[t]la(?) let h[agg]va stein æftir Fulluga, ok Illugi ok Signy.

»Åskatla lät hugga stenen efter Fulluge, och Illuge och Signy.»

Till läsningen: I inskriften finnas inga säkra sk. Första namnets alla runor äro säkra, om också bst i 6 **a** är grund. R. 5 är **l**, icke **t**. 11 **i** har intet säkert spår av bst. Ett sådant har ej heller kunnat få plats på h. sidan av hst. T. v. om hst finnes en svag fördjupning, ej huggen. 12 **u** är tydligt. 13 **a** har bst t. v.; endast svaga spår av bst på h. sidan. 15 och 21 **t** ha bst endast på v. sidan av hst. 19 **i** är icke stunget. Övre bst i 24 **f** är otydlig. Bst i 29 **a** är svag. 33—37 **iluki** är fullt klart. Runorna i sista namnet 41—45 **sikni** äro svaga men torde vara fullt säkra. — Cederström: 33 **a**, 41—45 ej läst. — v. Friesen: 11 **k**, 33 **i**, 41—45 **sikni**. — Brate: 11 **k** »har av någon orsak felristats till **ŋ**»; bst är dock svag. R. 19 sannolikt **e**. 33 **i**, 41—45 **sikni**.

1—6 **askala** torde vara kvinnonamnet *Askatla*. Detta är f. ö. icke säkert belagt i svenska källor. Jfr dock Ög 94 **askata**. I Reichenau-listan förekommer det flera gånger (*Aarböger* 1923).

Det förekommer i den danska runinskriften 120 Spentrup. 41—45 **sikni** är kvinnonamnet *Signy* eller *Signi*, tidigare ej med säkerhet känt från det svenska inskriftsmaterialet. — Om *Fullugi* se Sö 228, om *Illugi* U 41.

Tillägget **auk iluki auk sikni** innebär, att dessa båda, Illuge och Signy, tillsammans med Åskatla ha låtit hugga stenen.

Ornamentiken är ovanlig, med runorna anbragta på kroppen av en vingad drake. I vingarna äro vingpennorna tydligt utmärkta. En vingad drake förekommer också på runstenen U 295 vid Skånela kyrka.

306. Dal, Skånela sn.

Pl. 12.

Litteratur: D 2: 131. R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 33 (nr 92); UFT h. 6 (1877), s. 27; E. Brate, Reseberättelse 1908 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 85; Handlingar i ATA 1925, 1926.

Äldre avbildningar: Dybeck, teckning (ATA), litografi (a. a.).

Ristningen finnes på ett stort stenblock, som ligger 2,5 m. Ö om spannmålsboden i Dal och o. 40 m. V om landsvägen. Gården Dal ligger o. 800 m. N om bron vid Harg, o. 500 m. S om avtagsvägen till Kimsta. Den hör till Skånelaholm.

Ristningen omtalas första gången av Dybeck (1857): »Under gården Skånilaholm hör lägenheten Runberga, invid vägen mellan Skånila och Hammarby kyrkor. Nedanför vestra sluttningen af höjden, hvarå stället ligger, och hvaråt vägen fordom torde sträckt sig, står en jordfast stor sten med en flat och runristad sida, vänd mot vester.» Några år senare (1869) anger Dybeck platsen så: »Runberga, en mindre lägenhet under Skånilaholm, ligger norr ut från Harg, och stenen, en jordfast klippa, är nedanför höjden vester om boningshusen.» Torpet Runberga har givetvis blivit uppkallat efter »runberget». Den lägenhet, som nu ligger på platsen, kallas Dal efter den gård, som en gång har legat här. Brate besökte platsen 1908, men han kunde då icke undersöka inskriften: »Runristningen befinner sig på västra sidan av en jordfast klippa väster på gården till torpet Runberga under Skånellaholm, men intill runstenen har torparen nyligen flyttat avträdet, vilket tills vidare omöjliggör undersökning. För övrigt är icke ristningen utsatt för någon skada, och avträdet är gammalt.»

Stenblockets höjd 1,70 m., bredd 2,70 m.; ristningens höjd 1,52 m., bredd 1,58 m. Rödaktig granit. Ytan är buktig och ojämn. Ristningen är i stort sett djupt och jämnt huggen; men vissa ornamentala detaljer (särskilt huvudet och foten) svagt eller ofullständigt. Den är tämligen väl bevarad.

Inskrift:

ikriþ · lit · hkua · stain · eftir · iubiarn · auk · ikimar · aui · ikiuatr · auk · karl · auk ikriþ

Ingrid(r) let haggva stæin æftir Iobiarn, ok Ingimarr ok Ingivaldr ok Karl ok Ingridr.

»Ingrid lät hugga stenen efter Jobjörn, och Ingemar och Ingevald och Karl och Ingrid.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. Icke stungna äro 2, 10, 34, 43 60 **k**. Däremot är tydligt stunget 18 **e**. 8, 14, 20 **t** ha bst endast t. v. 23 **i** står i en ojämnhet, övre delen är otydlig. 25 **b** är säkert, med små bst. Namnet 23—29 **iubiarn** är fullt säkert. 41 **i** är utan bst; ingen sådan har varit huggen. 42 **i** är skadat på mitten. Bst i 63 **þ** är mycket svag. — Dybeck (1857): 18 **i**, 23—29 **uitarn**, 41 **i**; (1869) 18 **e**, 23—29 **-uitarn**, 41 **i**.

Personerna äro delvis desamma, som nämnas i inskriften U 311 vid Harg, strax S om Dal. Därav framgår, att 42—48 **ikiuatr** avser namnet *Ingivaldr*, icke *Ingi(h)vatr* Ingvat, såsom Brate

(*Svenska runristare*, s. 85) har antagit. Runan I har blivit uteglömd framför 47 t. Vidare är av inskriften U 311 tydligt, att *Ingivaldr*, *Ingimarr* och *Karl* äro söner till *Ingridr*. Jobjörn har förmodligen varit Ingrids man. Tillsammans med sina söner har hon sålunda vid Dal låtit utföra en ristning till minne av sin man, vid Harg en annan till minne av en dotter *Ingigærðr* (*inkikiari*). Efter namnen på de tre sönerna följer till sist i inskriften vid Dal: 56—64 **auk ikriþr**. Jämte sönerna synes sålunda en dotter ha tagit del i minnesvården över fadern, och hon har burit samma namn som modern. Det vore givetvis rätt rimligt att antaga, att denna dotter vore densamma *inkikiari*, som omnämnes i U 311 såsom död. U 306 skulle i så fall vara något äldre än U 311. Emellertid låta sig ristningarna 59—64 **ikriþr** i U 306 och 23—31 **inkikiari** i U 311 näppeligen förena såsom former av samma namn. Det förra är uppenbarligen *Ingridr* Ingrid; det senare kan knappast vara annat än en form av namnet *Ingigærðr* Ingegärd. Men om det har funnits två döttrar, varför nämnes i så fall icke Ingegärd i U 306 eller Ingrid i U 311?

Det är under sådana förhållanden måhända det sannolikaste, att de sista orden i U 306 **auk ikriþr** endast äro en pleonastisk upprepning av inskriftens början och sålunda avse modern.

Om namnet *Iobjörn* se U 77, om *Ingridr* och *Ingimarr* U 114, om *Ingivaldr* U 183.

307. Ekeby, Skånela sn.

Pl. 4.

Litteratur: B 39, L 484, D 2; 135. J. Rhezelius, F 1 2 n:r 41; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 52, Monumenta 3, bl. 118; O. Celsius, SR 1, s. 431, 2, s. 240, 623, 737; UFT h. 6 (1877), s. 25; Handlingar i ATA 1925; Sv. Dagbladet 8/10 1925; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 103.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 199); Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (F 1 5:1, Monumenta 3 och B 39); Dybeck a. a.

Ristningen finnes på ett jordfast stenblock i östra sluttningen av en hage, o. 370 m. NNV om Skånela kyrka, o. 200 m. N om lägenheten Fridhäll, 70 m. N om U 308 och 25 m. V om inhägnaden mot åkern Ö om hagen.

På Rhezelius' teckning står den felaktiga anteckningen »Skånella kyrkiomur». — Peringskiöld: »Skånilla backe ini Ekeby gärde En jordfast steen». — O. Celsius: »På Ekebygårdet». — Dybeck (1868): »Denna vackra ristning på en stor och ful, liggande vräksten i Ekeby östra gärde ('kyrkogärdet'), få steg från skilnaden mellan detta Skånilaholms gärde, har intill sistlidne höst varit obekant för ortens allmoge. Stenen är i en höjdsluttning och har säkert aldrig varit rest.» Ristningen blev ånyo bortglömd och har icke varit känd för Brate. Den återupptäcktes år 1925. Den var då så gott som helt dold av ett jordlager, som bildats i markens skarpa sluttning.

Ristningens största höjd 1,07 m., bredd 1,75 m. Den ristade ytan är kullrig. Stenen är småknottrig och ojämn. Ristningen är tämligen djupt, men ojämnt huggen.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 39):

iaruntr uk iarl · þ - - - unir · ikimar - uk · ketilyar · litu kiara mi[r]ki · [i]ftir inkuar · broþur · sin

in · ybir · risti

Iarunðr ok Iarl, þ[æir s]ynir(?) Ingimar[s] ok Ketiløyar, letu gera mærki æftir Ingvar, broður sinn. En Öpir risti.

»Jorund och Jarl, sönerna till Ingemar och Kättilö, låto göra minnesvården efter Ingvar, sin broder. Och Öpir ristade.»

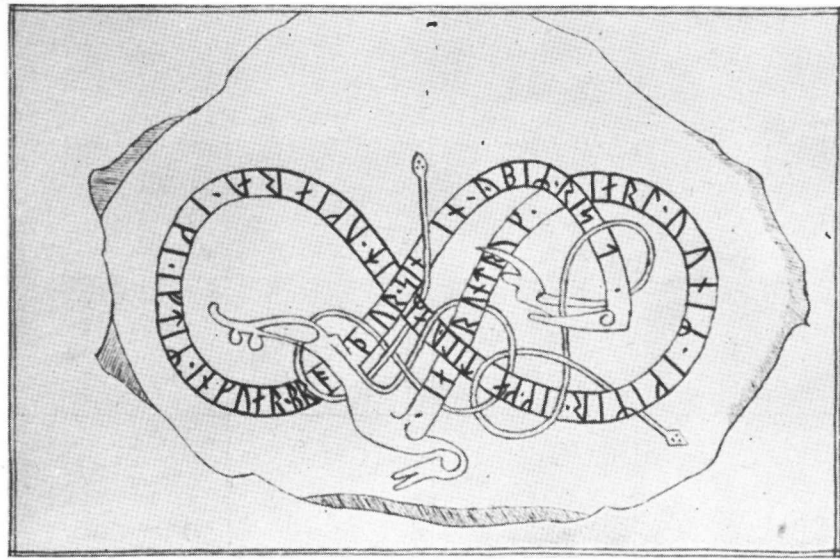

Fig. 11. U 307. Ekeby, Skånela sn. Efter teckning av Rhezelius.

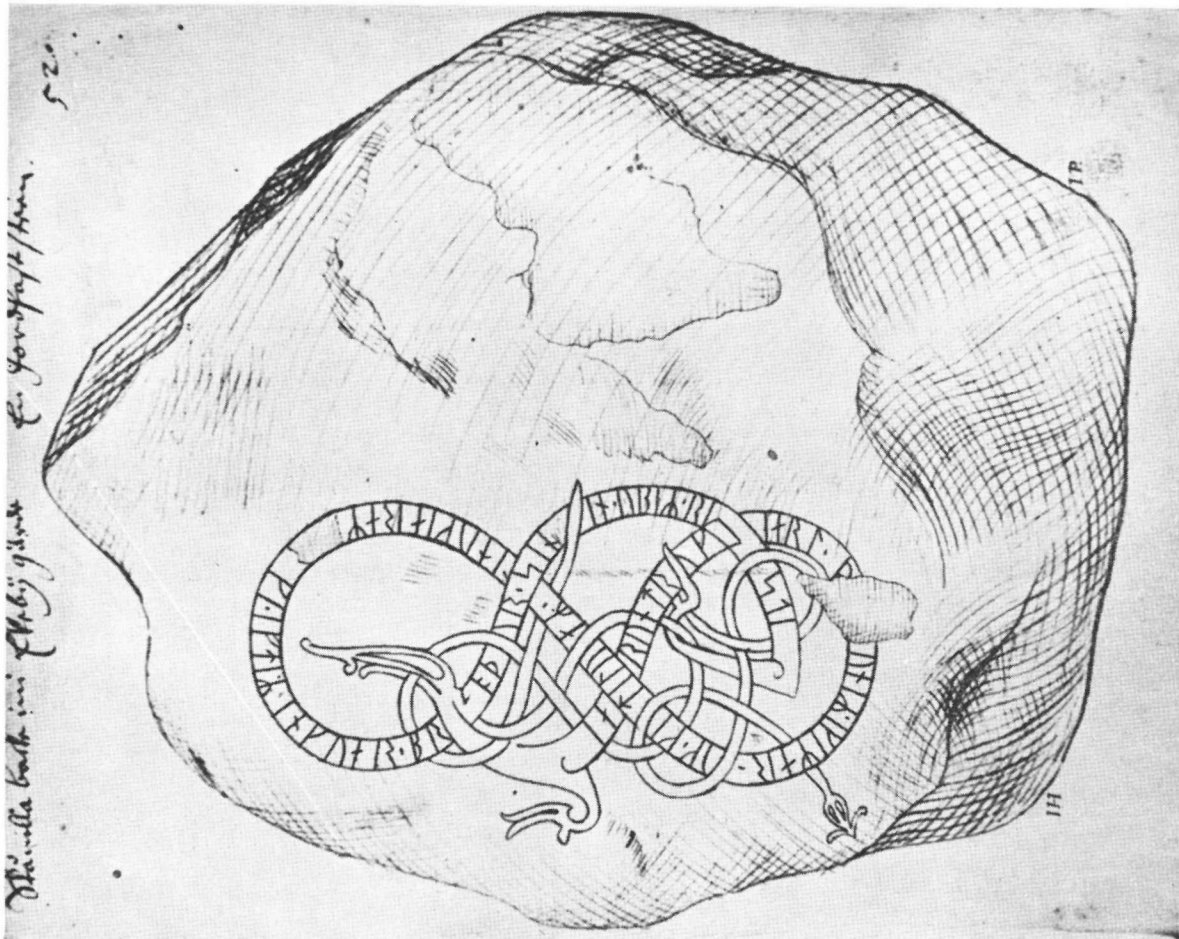

Fig. 12. U 307. Ekeby, Skånela sn. Efter teckning av Peringskiöld.

Till läsningen: Intet sk finnes vid inskriftens början och slut, ej heller efter 7 **r** och 9 **k**, 27 **r**, 42 **u**, 47 **a**, 57 **r**, 72 **n**. Av runan 14 finns i behåll hst och övre delen av en rundad bst på h. sidan. Bst utgår från hst ett stycke nedanför övre ramlinjen; i inskriftens alla **u**-runor utgår bst från ramlinjen. Den är också starkt rundad såsom i **p**. Runan har sannolikt varit **p**, icke **u**. Efter denna skadade runa är en tunn flisa av ristningsytan bortslagen, med plats för tre (möjligen fyra) runor. 18 **u** är icke stunget. 23, 43, 60 **k** äro icke stungna. T. h. om 27 **r** synes stenytan vara skadad. Rhezelius, Peringskiöld och Dybeck ha här en punkt som skiljetecken. Snarare än en rund punkt synes här vara ristat ett vågrätt streck mitt emellan ramlinjerna; det går fram till den korsande slinglinjen. Det liknar bst till ett **a**, varvid slinglinjen fått tjänstgöra som hst. Men då inskriften i övrigt har **uk**, liksom Öpir i allmänhet, är ett **auk** mindre sannolikt. Snarare är strecket att uppfatta som mellanstapeln i ett **s**, där slinglinjen utgjort nedre stapeln; övre stapeln är i så fall förstörd. Läsningen **s** är emellertid osäker. 32 **e** har en grund fördjupning mitt på staven, troligen huggen. Mitt i 36 **y** finnes en fördjupning, som måhända är huggen. Huruvida denna runa är stungen, är dock ovisst. Bst till 39 **l** står på en korsande slinga. Mellan 49 **i** och 51 **k** är ristningen skadad; här har kunnat vara plats för tre runor. Runan 53 är förstörd, 55 **t** är skadat på v. sidan. 75 **y** är tydligt stunget. 82 **t** har bst endast på v. sidan.

På Rhezelius' teckning framträder ristningen som hel och oskadad, även vid r. 14—18 och r. 49—55. Men detta är uppenbarligen en förskönande rekonstruktion. Inskriften har på 1600-talet varit ungefär lika mycket defekt som nu. 14—21 **uunir**. Rhezelius har sålunda uppfattat runan 14 som **u**. 26 **i**. R. 28 saknas. 29 **i**, 32 **e**, 36 **y**. 39 **l** saknas; sk efter 41 **t**. 47 **au**, binderuna av **a** och **u**. Därefter sk. 48 **m** saknas. 49—52 **iki**, 53—57 **iftir**. 83 **i** saknas. — Bureus' kopparstick är utfört efter Rhezelius' teckning och har intet självständigt värde. Det har samma fel som Rhezelius och ytterligare några därtill. — Peringskiöld: Skadan efter runan 14 är densamma som nu. 26 **a**. Runan 28 saknas; i stället finnes ett sk mellan 27 **r** och den korsande ormslingan. 29 **u**, 32 **i**, 36 **u**, 39 **l**, 47 **a**, 48 **m**. Skadan mellan 48 **m** och 51 **k** är antydd, den är begränsad av 49 **i** och bst i en **r**-runa (50 **r**). 53 **i** och 55 **t** äro oskadade, likaså 61 **u**. 83 **i**. — Celsius (läsning av hr Norinder): 1 **i** saknas, 10 **e**. Runan 14 saknas, 28—30 saknas; 32 **a**, 36 **y**; 42 **u** saknas; 48—52 **mirki**, 53—57 **iftir**; 73—74 **in** saknas; 75 **u**; 83 **i** saknas. — Dybeck: 14—21 **u - - - unir**; 14 **u** är felaktigt tecknat, liksom hos Rhezelius. Runan 28 saknas; 32 **i**, 36 **u**; 48—52 **m - - ki**; 53 **i** och 55 **t** oskadade; 75 **y**, 83 **i**.

Liljegren har supplerat 14—21 **uk kunir** och 48—52 **miarki**. Brate, som själv icke har sett inskriften, återger (tydligt efter B 39 och D 2: 135) 14—21 **uk - - unir** »och — söner» och 48—52 **m - rki**. 14 **u** torde vara felaktigt, och det därpå följande **k** saknar varje grund.

31—38 **ketilyar** (eller **ketiluar**) måste vara gen. av kvinnonamnet *Ketiloy*. Om detta se Sö 338. 17—21 **- unir** bör då ha varit ordet *synir* 'söner', och där framför torde ha stått pronomenet **pir** (eller möjligen **pair**) 'de'. Huruvida efter 27 **r** funnits ett **s**, är mycket ovisst och läsningen **ikimar[s]** *Ingimars* osäker.

Hos ristaren Öpir förekomma som bekant fel av mångahanda slag i inskrifternas avfattning. Att en runa har uteglömts är på intet sätt uppseendeväckande. En genitivändelse saknas även i uttrycket **sun · porbiarn** »Torbjörns son» i den av Öpir ristade inskriften U 229. Emellertid kan det tänkas en särskild anledning till att genitivändelsen är utelämnad i faderns namn i U 307. I fornsvenskan händer det som bekant, att i ett uttryck av två samordnade substantiv genitivfunktionen uttryckes endast vid det ena: *mälli topt ok akrä, mällir Swerikis ok Danmark VgL I, til näfst ok ognär UL Præf., til land ok rikis UL*. Man kunde nöja sig med att utsätta genitivändelse en gång, vanligen vid slutet av det enhetliga uttrycket. Måhända skulle man här i inskriften U 307 kunna räkna med ett tidigt exempel på denna sak: *pair synir Ingimar ok Ketiloyar*.

Namnet *Ingimarr* förekommer i två andra inskrifter i Skånela sn, U 306 och U 311. Det avser där samme man. Tillsammans med sin moder Ingrid och sina bröder Ingevald och Karl har han låtit göra en inskrift efter sin fader Jobbjörn (U 306) och en annan efter sin syster Ingegärd (U 311). Om Ingemar i U 307 är densamme som Ingemar i U 306 och U 311, måste den förra ristningen av allt att döma vara åtskilligt yngre än de båda senare. U 307 är utförd av Ingemars söner, och det sannolika är, att han själv redan är död, då han icke har tagit del i minnesvården. Såväl U 307 som U 311 äro ristade av Öpir. U 307 måste i så fall räknas till dennes senaste verk.

Den Ingvar, till vars minne ristningen är utförd, kan icke vara identisk med någon av de båda män med samma namn, som omtalas i inskriften U 309 vid Harg.

Om namnet *Iarundr* se Sö 260. *Iarl* förekommer som mansnamn i icke så få inskrifter i Uppland: L 75 Hagby kyrka, L 85 Balingsta prästgård, L 99 Vigby, Dalby sn, L 101 Uppsala domkyrka, L 111 Bärby, Vänge sn, L 115 Läby äng, L 117 Håmö, Läby sn(?), L 121 Norby, Bondkyrko sn, L 213 Vigby, Danmarks sn, L 233 Årby, Lena sn, L 720 Brunna, Vårfrukyrka sn, L 765 Hjalsta kyrka. Vidare i två sörmländska inskrifter och en östgötsk: Sö 10, 103, Ög 161. Under medeltiden finnas (enligt Lundgren-Brate) endast få belägg av *Iarl*; däremot är den utvidgade formen *Iærle* rätt vanlig, särskilt i Uppland. De latinska diplomens form är *Iarlerus* (*Ierlerus*). Namnet är speciellt svenskt och företrädesvis uppländskt. Det saknas i danska inskrifter och medeltidsurkunder. Det är ej heller, såsom verkligt namn, känt från Norge eller Island. Enligt Lind synes det ingå i några norska gårdsnamn. Men de flesta äro osäkra. Och i gårdsnamnet *Iarls rud* kan ingå appellativet *iarl*, använt såsom binamn (se Lind, *Norsk-isländska pensonbinamn: Iarl*).

308. Ekeby, Skånela sn.

Pl. 4, 5.

Litteratur: O. Almgren, Anteckningar (ATA); O. v. Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 14; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 84, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: v. Friesen foto 1904 (ATA); Brate foto 1908 (ATA).

Ristningen finnes å en berghäll o. 350 m. NV om Skånela kyrka, SÖ om Ekeby, o. 125 m. NÖ om lägenheten Fridhäll, i sydöstra delen av en beteshage, 70 m. S om U 307 och 5 m. V om inhägnaden och diket, som skiljer hagen från åkern i Ö. Strax N om hällen låg tidigare den s. k. Kyrklogen. Ristningsytan vetter åt Ö.

Ristningen blev bekant vid en arkeologisk exkursion under O. Almgrens ledning den 3 maj 1901. Enligt vad som då meddelades, skulle den »för några årtionden sedan» ha upptäckts av arbetsfolk, som rastat vid hällen. Det är högst förunderligt, att denna ristning, så tydlig och belägen så nära intill bebyggelse, kunnat vara okänd intill senaste tid.

Ristningens nedre kant är 0,85 m. från marken. Ristningens höjd 1,30 m., bredd 1,02 m. Den är tämligen djupt och kraftigt huggen och väl bevarad.

Inskrift:

kuni lit rista runar þisar eftir sik · kuikhan þurhkuþr · risti runa þisar fots arfi

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Gunni let rista runar þessar æftir sik kvikvan. Þorgautr risti runa[r] þessar, Fots arfi.

»Gunne lät rista dessa runor efter sig, medan han levde. Torgöt ristade dessa runor, Fots arvinge.»

Till läsningen: Inskriften har få sk, sannolikt endast efter 29 k och 44 r, i båda fallen mellan två lika runor. Icke stungna äro 1, 41 k. Däremot säkert stunget 23 e. 21 a är skadat; bst har sannolikt ursprungligen funnits även t. h.

Egendomligt är, att ristaren använder r-runor i 13—17 runor, men utelämnar den i 50—53 runa och har r i pisar 18—22 och 54—58. Anmärkningsvärt är också h i 30—36 kuikhan och 37—44 purhku.

Om mansnamnet *Gunni* se Sö 188, om *Þorgautr* Sö 336.

Gunne har låtit utföra ristningen till minne av sig själv, medan han ännu levde. Jfr Jarlabanke-stenarna U 127, 164, 165, 261. Ristaren är Torgöt, »Fots arvinge». Namnet *Fotr* är mycket sällsynt. I uppländska runinskrifter förekommer det som namn på endast en man, den kände runristaren. Det kan därför icke vara något tvivel om att Torgöt, Fots arvinge, har varit en son till runristaren Fot. Han har även tagit faderns yrke i arv. Torgöts ristning på Ekebyhällen visar samma skicklighet i tekniken och samma kraftiga huggning, som är utmärkande för Fot. I ornamentikens detaljer erinrar Ekebyhällen starkt om ett av Fots signerade huvudverk, runstenen vid Stav, U 177.

309. Harg, Skånåla sn.

Pl. 5, 6.

Litteratur: B 559, L 436, D 2:128. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica Hactenus Exsculpta* (1624), n:r 39 (F a 10:1 n:r 39), F a 10:2 n:r 1, F a 6 s. 55 (Bureus), F a 5 n:r 338, F a 1 s. 76, *Bipertita Commentatio*; M. Aschaneus, F b 18 s. 420; O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 92; *Ransakningarna 1667—84*; O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam* (1675), s. 38; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 182; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 89 f.; O. Celsius, SR 1, s. 186; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 234 f.; UFT h. 6 (1877), s. 23; O. von Friesen, *Upplands runstenar* (1913), s. 52; E. Brate, *Anteckningar (ATA)*; S. Lindqvist, *Jarlabankesläktens minnesmärken* (i: *Nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922*), s. 124; H. Schück, *Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* 1 (1932), s. 59.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick, »som Abraham Lampadius utskar» (F a 10:2, återgivet i E. Svärström, *Johannes Bureus' arbeten om svenska runinskrifter*, 1936, fig. 1, s. 71), träsnitt (*Monumenta Sveo-Gothica*, F a 10:1, F a 5, Verelius, *Manuductio*); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 559); Dybeck a. a.

Ristningen finnes på en berghäll 50 m. VNV om landsvägsbron över Hargsån, 40 m. V om landsvägen, där Harg kvarns gamla mangårdsbyggnad står, och 15 m. V om den numera kanaliserade ån. På en annan håll 4,5 m. åt SSV finnes U 311 och på en tredje 3 m. åt SV U 310. Hällarna ha tidigare legat i själva kvarndammen och ha åtminstone tidvis varit kring-sköljda av vatten. Genom att vattendraget har sänkts och kanaliserats, har marken omkring hällarna blivit torrlagd.

Bureus: »Vidh Harghz qarnar i Skånåla» (F a 6), »I enne Häll vidh Hargz qarnar i Skånåla s.» (F a 10:2), »Widh Hargh i Skånåla.» (*Monumenta Sveo-Gothica*, 1624), »I en Häll i Quarnströmen» (F a 5). O. Worm: »in rupe, in fluminis medio posito.» *Ransakningarna*: »I Hargz giärdet wid Qwarnen på Faste berget uthuggit Runaskriff.» Verelius: »Skånåla Häll i qwarnströmen.» Peringskiöld: »I Hargz åån uthi Bärget». P. Dijkman: »Denna Runehäll står i Quarnströmmen wid Hargs gård i Skånåla Sockn, och Landsvägen, hafwandes twänne stora Ormslingor, samt 5 à 6 små orm-figurer wäl bundna, med nätta Runor.» F. Burman (1792): »in petra prope amnem Quarnströmen appellatum». Celsius, som besökte platsen d. 5 juni 1727: »En Häll slät bergshäll vid Hargs Herrgårds ägor och Landsvägen till Roslagen från Stockholm. Här äro 3 st. hällar med sina inscriptiones, släta med vackra drakar ihuggna.» Dybeck: »Efterföljande tre med mästarehand utförda runristningar [U 309—311] i en stor klippa med flera

Fig. 13. U 309. Harg, Skånåla sn.
Efter kopparstick av Abraham Lampadius, utfört efter
teckning av Joh. Bureus.

Fig. 14. U 309. Harg, Skånåla sn.
Efter träsnitt av Joh. Bureus (i: Monumenta
Sveo-Gothica (1624).

kullringar', hvilken ännu för 50 år sedan låg midt i Hargs qvarnström, som nu, efter verkställda rensningar, inskränkt sig till en obetydlig fåra vid norra sidan af klippan, voro på 1600-talet, så här som i synnerhet utomlands, i rop för sitt 'underbara läge midt i brusande floden'. Mer eller mindre oriktiga afritningar af dem förekomma ofta i äldre lärda verk.»

Bureus har senast år 1599 läst runinskrifter vid Harg. Två av dem (U 311 och 312) har han upptagit på sin detta år utgivna runtavla. Av en tredje (U 309) har han låtit Abraham Lampadius »vid året 1600» gravera ett kopparstick, som han satt främst i sin till Karl IX dedicerade handskrift »Runahefd» (F a 10: 2).

Ristningsytan är svagt buktig och sluttar mot N. Ristningens nedre del, med ormhuvudet och slingknuten, befinner sig överst på hällen. Ristningens höjd är 1,56 m., bredd (över mitten) 0,98 m. Ett stycke av inskriften är skadat på h. sidan, men f. ö. är ristningen synnerligen tydlig.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter äldre läsningar):

× **sikuiþr** × **auk** × **in[kua]r** × **auk** × **iarlabanki** × **litu** × **rista** × **runar** × **at** **inkuar** × **fabur** × **sin** × **auk** × **at**

raknualt × **broþur** **sin** +

65 70 75 80

Sigviðr ok Ingvarr ok Iarlabanki letu rista runar at Ingvar, faður sinn, ok at Ragnvald, broður sinn.

»Sigvid och Ingvar och Jarlabanke läto rista runorna efter Ingvar, sin fader, och efter Ragnvald, sin broder.»

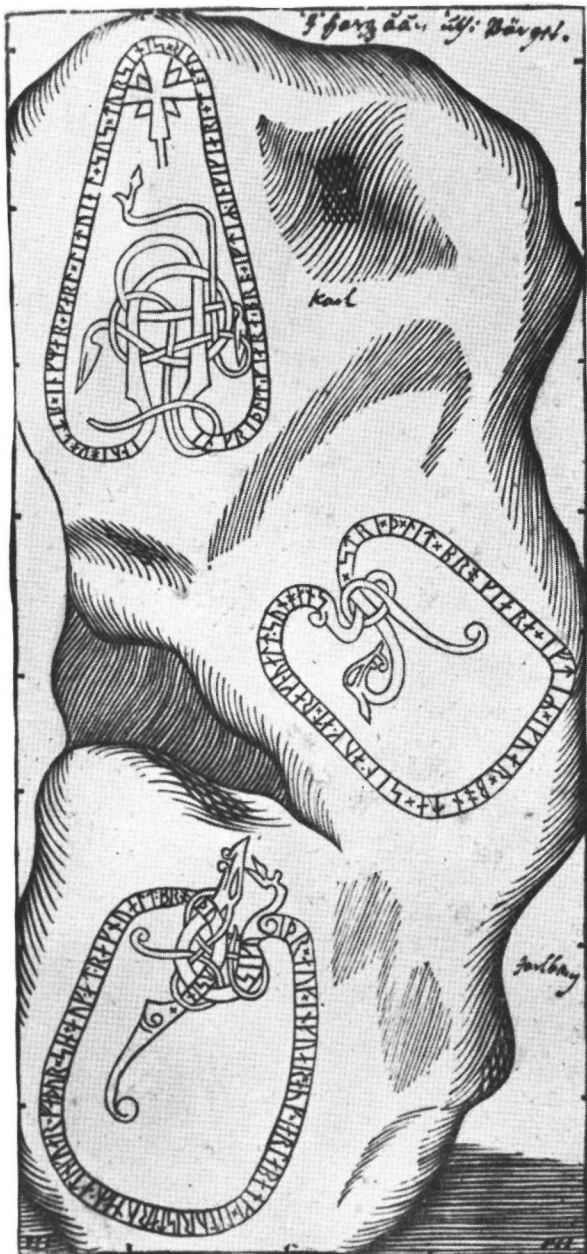

Fig. 15. U 309—311. Harg, Skånela sn. Efter B 559.

Till läsningen: Icke stungna äro 3, 47 och 67 **k**. Övre delen av 12 **n** är skadad. Av hst till 13 **k** finnas spår, 14 **u** är helt förstörd, av hst i 15 **a** finnes nedre delen kvar. Hst till 43 **n** är huggen i en spricka; lutar starkt. Intet sk efter 45 **t**, 64 **t** och 78 **r**. Bst i 71 **l** står i en spricka.

Bureus (F a 6): 13—15 **kua** saknas; kopparsticket (F a 10:2): 11—16 **inkuar**; träsnittet: 11—16 **inkuar**. En del detaljer tyda på att träsnittet är sekundärt i förhållande till kopparsticket och sålunda saknar självständigt värde. Anmärkningsvärt är, att runorna 13—15 **kua** saknas i Bureus' uppteckning av inskriften i F a 6. Avbildningarna kunna givetvis på denna punkt vara rekonstruerade. Det är sålunda möjligt, att inskriften redan omkr. 1600 varit lika skadad som nu. Emellertid återger även träsnittet i B 559 namnet 11—16 **inkuar** fullständigt. — F a 5 har 20—29 **iarlabaki**, utan **n**. — Hadorph o. Helgonius: 11—16 **inkuar**. — Celsius: inskriften mellan 12 **n** och 16 **r** »bortnött». Mellan 77 **u** och 78 **r** korsas runslingan av en smalare ormslinga. Mitt på denna slinga utgår snett nedåt h. ett streck, som möjligen är hugget. Så har Celsius uppfattat det; han har antecknat: »synes ha där velat hugga **r** men sedan betänkt sig.»

U 309 bör ses i närmaste sammanhang med inskriften på den närbelägna ristningen U 310. De äro utförda samtidigt, av samme ristare, till minne av samma personer, Ingvar och hans son Ragnvald. U 309 har ristats på uppdrag av Ingvars söner, Sigvid, Ingvar och Jarlabanke, U 310 på uppdrag av hans hustru Estrid. Vi lära alltså i dessa inskrifter vid Harg känna en familj av följande personer:

Ingvar g. m. Estrid

Ragnvald Sigvid Ingvar Jarlabanke

Egendomligt är, att en av sönerna har samma namn som fadern. Sådant förekommer (t. ex. U 135) men är av naturliga skäl ej särdeles vanligt; det har varit rätt opraktiskt, att två personer i samma familj buru samma namn. Märkligt är i synnerhet namnet Jarlabanke. Det är f. ö. endast känt som namn på ytterligare en man, den kände storbonden Jarlabanke i Täby. Dennes föräldrar hette Ingefast och Jorun (U 143). Namnets egenart och sällsynthet talar onekligen för ett släktsamband mellan Harg-släkten och Täby-släkten. Snarast bör man söka detta på kvinno sidan. Jarlabankes i Täby farmor hette Estrid. Mycket sannolikt torde vara, att hon — såsom Sune Lindqvist har förmodat — är identisk med den Estrid, som låtit rista U 310, modern till Jarlabanke i Harg. Denna Estrid har då först varit gift med Östen i Broby och med honom haft flera söner, bl. a. Ingefast. Efter Östens död ingick hon nytt giftermål med Ingvar i Harg. Hon överlevde även denne man och återvände efter hans död till Täby. Där deltagit hon i utförandet av minnesvårdar över sin son i första giftet Ingefast och sin son i andra giftet Ingvar (U 101, 143). Förmodligen har någon i Estrids släkt, snarast hennes far, först burit namnet Jarlabanke. D. v. s. han har ursprungligen hetat Banke men av någon anledning fått förleden Jarla- tillagd. Efter honom har å ena sidan Estrids son, Jarlabanke i Harg, blivit uppkallad, å andra sidan hennes sonson, Jarlabanke i Täby. Se vidare ovan s. 209 f.

Om detta är riktigt, bör minst ett par tiotal år ligga mellan U 135 och 136 å ena sidan och U 309 och 310 å den andra. Estrid ha hunnit få tre söner i sitt andra gifte, och dessa böra väl antagas ha uppnått mogen ålder. Ytterligare någon tid har sedan förflutit mellan Harg-ristningarna och de nya Täby-ristningar, som Estrid har låtit föranstalta, U 101 och 143.

Om namnet *Sigviðr* se Sö 276, om *Ragnvaldr* U 112.

310. Harg, Skånela sn.

Pl. 6, 7.

Litteratur: B 559, L 437, D 2:127. J. Bureus, F a 6 s. 55 (Bureus), 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 339, F a 1 s. 76, F a 10:2 n:r 22; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 48; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 182; O. Celsius, SR 1, s. 387; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 234; UFT h. 6 (1877), s. 23; O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 53; E. Brate, Anteckningar (ATA); S. Lindqvist, Jarlabankesläktens minnesmärken (i: Nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922), s. 124.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10:2), kopparstick (F f 6 n:r 139); Rhezelius, teckning (F 1 2); P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 559); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA).

Ristning å en berghäll i Hargs forna kvarndamm 3 m. SV om U 309 och 2,5 m. NNV om U 311. Hällen sluttar åt V. Ristningens höjd 1,10 m., bredd 0,88 m. Ristningens nedre del, med ormhuvudet och slingknuten, befinner sig överst på hällen. Ristningen är tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

× **estriþ** × **lit** × **bro** × **kiara** × **eftir** × **ikuar** × **bonta** × **sin** × **auk** × **at** × **raknualt** × **sun** × **hans** ×
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

Æstrid let bro gæra æftir Ingvar, bonda sinn, ok at Ragnvald, sun hans.

»Estrid lät göra bron efter Ingvar, sin man, och efter Ragnvald, hans son.»

Till läsningen: Tydligt stungna äro 1 och 18 **e**, med korta tvärstreck tvärs över hst. Mellan 14 **i** och 15 **a** är en flagring, som har skadat nedre delen av **a** och v. bst. Icke stungna äro 13, 24 och 43 **k**. Efter 40 **t** finnes en fördjupning på sk:s plats, ej huggen.

Bureus: 1 **i**, 18 **a**, 23—27 **inkuar** (F a 6 och F a 10:2). Rhezelius: 1 **a**, 18 **i**, 23—27 **ikuar** (F a 6 och F 1 2); i F a 6 har ordet **iftir** blivit överhoppat. — Hadorph och Helgonius: 1 **e**

Fig. 16. U 310. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Bureus.

Fig. 17. U 310. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

saknas; ett skiljetecken × efter 5 i; efter 12 o saknas sk; 18 i; sk × efter 40 t; efter 48 t ett sk ·; intet sk efter 51 n och 55 s. — Celsius: 1 e, 18 e; efter 40 t ett skiljetecken ·. — Dybeck: Intet sk vid inskriftens början. 1 e, 18 i; efter 40 t ett skiljetecken ×. — Brate: 1 e, 18 e; efter 40 t ett sk ×.

Bureus översätter, egendomligt nog, i F a 10:2 ordet **bro** med »griff», men i F a 5 riktigt med »pontem». Celsius anmärker vid sitt besök den 5 juni 1727: »Här är en gammal och förfallen stenbro, item en träbro nyligen anlagd nedan för qvarn, där nu landsvägen är.» Den bro, som Estrid har låtit göra, var sannolikt en fribro över vattendraget vid Harg.

Ragnvald har troligen icke varit Estrids egen son. Inskriften skulle i så fall ha haft antingen **sun sin** »sin son» eller **sun þaina** »deras son».

U 310 är utan tvivel ristad samtidigt med U 309 och av samme ristare.

311. Harg, Skånela sn.

Pl. 6, 7.

Litteratur: B 559, L 435, D 2:126. J. Bureus, Runakänslanäs Lärspan (1599), F a 6 s. 55 (Bureus), 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 340, F a 1 s. 76, F a 10:2 n:r 21; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 47; Ransakningarna 1667—84; O. Verelius, Manuctio ad Runographiam (1675), s. 58; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 182; O. Celsius, SR 1, s. 198, 387, 2, s. 594, 595; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 234 f.; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 307; UFT h. 6 (1877), s. 23; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 109, Anteckningar (ATA); H. Schück, Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 1 (1932), s. 45, 50.

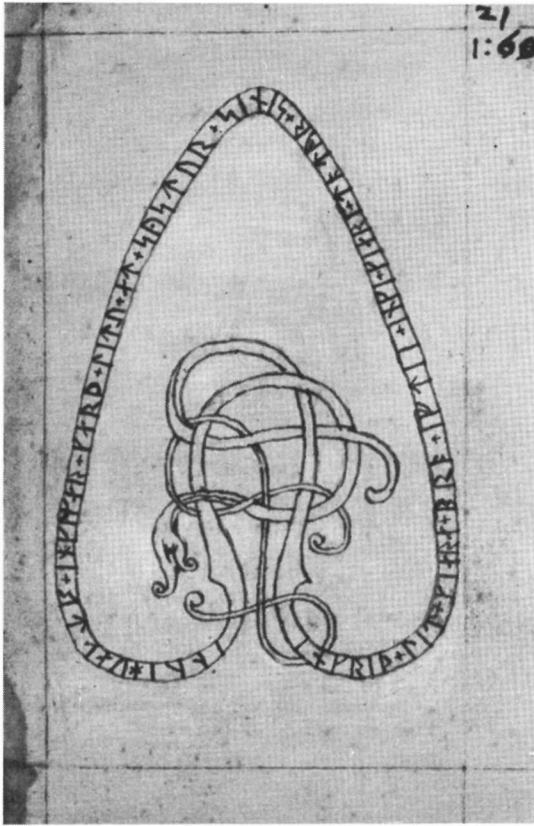

Fig. 18. U 311. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Bureus.

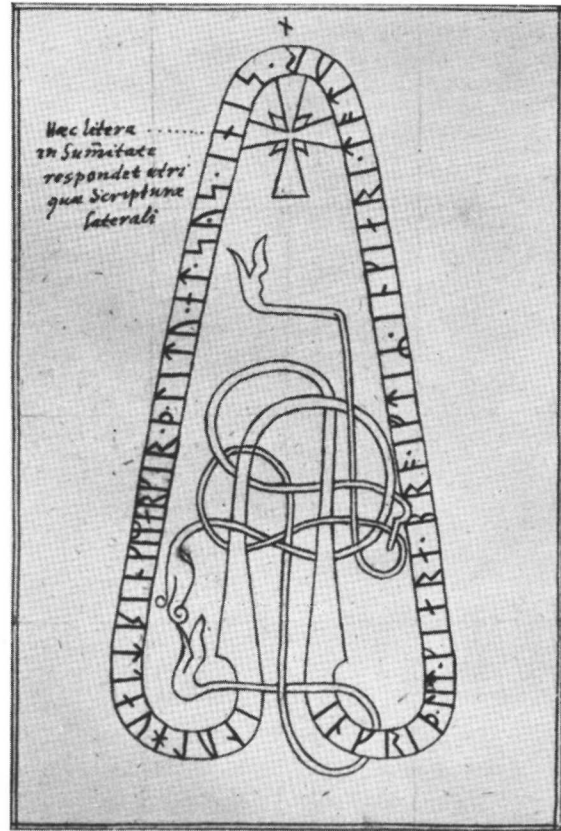

Fig. 19. U 311. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10:2), kopparstick (F f 6 n:r 140 och 218); Rhezelius, teckning (F 1 2); träsnitt av okänd i Verelius' *Manuductio*; P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 559); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA).

Ristning å en berghäll i Hargs forna kvarndamm, 2,5 m. SSÖ om U 310 och 4,5 m. SSV om U 309. Hällen sluttar åt N. Ristningens höjd 1,60 m., bredd (nedtill) 0,87 m. Ristningen är tämligen tydlig och väl bevarad.

Ristningen innehåller två inskrifter, vilka börja nedtill på var sin sida och mötas upptill, så att sista runan 39 n är gemensam för båda. Inskriften på h. sidan skall förmodligen läsas först. Runorna äro här vända utåt och stå sålunda på den yttre slinglinjen. Detsamma är fallet med första namnet i vänstra slingan. Runorna bli därför här omvända, »vänderunor». Den övriga delen av inskriften på v. sidan har runorna vända inåt; de stå sålunda på den inre slinglinjen.

Inskrift:

inkriþ · lit · kiara · bro · iftir · inkikiari · totur · sin
5   10   15   20   25   30   35

inkihualtr · inkimar · karl · litu · at · systur s · i[n]
40   45   50   55   60   65   70   39

Ingrid let göra bro æftir Ingigær[ð]i, dottur sin[a]. Ingivaldr, Ingimarr, Karl letu at systur sin[a].

»Ingrid lät göra bron efter Ingegärd, sin dotter. Ingevald, Ingemar [och] Karl läto [göra bron] efter sin syster.»

Till läsningen: Intet sk vid inskrifternas början. Icke stungna äro 3, 10, 25, 27, 42, 52 **k**, 18 **i**. I 68 **y** finnes en liten fördjupning, som sannolikt är huggen. H. bst i 32 och 34 **t** utgår från slinglinjen ett stycke t. h. om hst. 53 **i** är inträngt mellan 52 **k** och 54 **m**, uppenbarligen tillagt efteråt. Efter 72 **r** finnes intet sk, men väl efter 73 **s**.

Bureus (F a 6 och F a 10:2): 22 **i**; sk efter 26 **i**; 54 **k** (i F a 10:2 rättat till **m**); 60 **l** (i F a 10:2 rättat till **p**), 68 **y**. Rhezelius (F a 6 och F 1 2): 54 **m**, 58 **i** (F a 6: **a**), 60 **p**, 68 **y** 69—72 **stur** saknas. På Runtavlan har Bureus: 22 **i**, 23—31 **iniikirp**, 54 **k**, 60 **l**. I F a 5 har Bureus 23—31 **inkikirp**, 57—60 **karp**. — Verelius: 21 **i** saknas; 31 **p** (23—31 **inkikiarp**), 60 **p** (57—60 **karp**), 68 **u**. — Hadorph och Helgonius: 31 **i**; 53 **i** saknas; 60 **l**; 65—66 **iel**; 67—72 **sus×tur**. — Celsius: 18 **e**, 31 **i**, 60 **l**, 68 **u**. — Dybeck: 31 **i**, 67—72 **sus×tur**. — Brate: 31 **i** (»Det **p**, som fattas uti **ikikiari**, för vilket man väntar ***inkikiarpi**, finnes ingenstädes tillsatt»); 68 **u**.

Redan Bureus har uppfattat 23—31 **inkikiari** som en form av namnet *Ingigærdr*, ack. *Ingigærði*. Ristaren synes ha hoppat över ett **p** efter 30 **r**. Brate (*Runverser*, s. 128 noten) tänker sig en annan förklaring: i nom. sg. *Ingigærdr* kunde **ð** bortfalla (**ikker** L 664, jfr **porker Þorgærdr** U 14, **askir** U 318, **hulmkir** U 326, **uikr** U 351), och till den nya formen *Ingigær(r)* kunde bildas en ack. *Ingigæri*, här tecknad **inkikiari**.

Ett stumt **h** är ristat i namnet 40—49 **inkihualtr**. Liknande förekommer i andra inskrifter av Öpir, t. ex. U 104, 252. Om formen **sin** i stället för **sina** hos Öpir se U 252.

Ingrid och hennes tre söner omtalas även i inskriften U 306 vid Dal, ett par km N om Hargs kvarn.

F. Burman, som funnit inskriften bland Bureus' samlingar, anser emellertid, att den måste vara en annan än den som återgivits i B 559: »Sensus inscriptionis in hoc lapide perquam similis est illi, qui N:o 559 in Collectione Göransoniana exstat. Hunc vero alium esse, ex diversa ejus icone calchographica, patet.»

U 311 är med säkerhet ristad av Öpir, såsom också Brate har antagit. U 311 är yngre än de båda andra ristningarna vid Hargs kvarn, U 309 och 310. Frågan är då, om det är samma bro som avses i U 310 och 311, så att Ingrid och hennes söner ha låtit på nytt istandsätta den bro, som förut byggts av Estrid och hennes söner, eller om det är två olika broar.

I inskriften på h. sidan underförstås efter ordet **litu** från det föregående orden **kiara bro**.

312. Harg, Skånela sn.

Pl. 9.

Litteratur: B 98, L 439, D 2: 129. J. Bureus, Runakänslanäs lärspan (1599), F a 6 s. 53 (Bureus), 55, 212 (Rhezelius), F a 5 nr 341, F a 1 s. 77; J. H. Rhezelius, F 1 2 nr 43; J. Peringskiöld, F 1 5: 1 nr 6, Monumenta 3, bl. 183; O. Celsius, SR 1, s. 388, 2, s. 95; UFT h. 6 (1877), s. 24; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 6, 10, Sverges runinskrifter (1922), s. 119, Svenska runristare (1925), s. 88, Anteckningar (ATA); H. Schüek, Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 1 (1932), s. 46, 50.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Peringskiöld, teckning (F 1 5: 1), träsnitt (i Monumenta 3 och B 98); Dybeck a. a.; Brate foto 1909 (ATA).

Runstenen står rest o. 300 m. NÖ om Hargs mangårdsbyggnad vid västra sidan av en gärdesväg, som går norrut från gården. Den har, enligt uppgift i början av 1900-talet, flyttats hit från sin ursprungliga plats V om landsvägsbron över Hargsån, på södra sidan av ån, där den gamla bron har varit.

Stenen fanns enligt Bureus (F a 6) »Nedhan Hargz qarnar», (F a 5) »Nedhan före wid Stenbron», enligt Rhezelius (F a 6) »Widh Harbo Örn eler stenbron». Peringskiöld (F 1 5: 1): »Wijd Hargs åhn och gamla broon, gent emot en söndrug steen, Hammarby Sochn.» Med den söndriga stenen avses uppenbarligen U 317. B 98: »Hargs ån.» Celsius, som besökte platsen den

Fig. 20. U 312. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

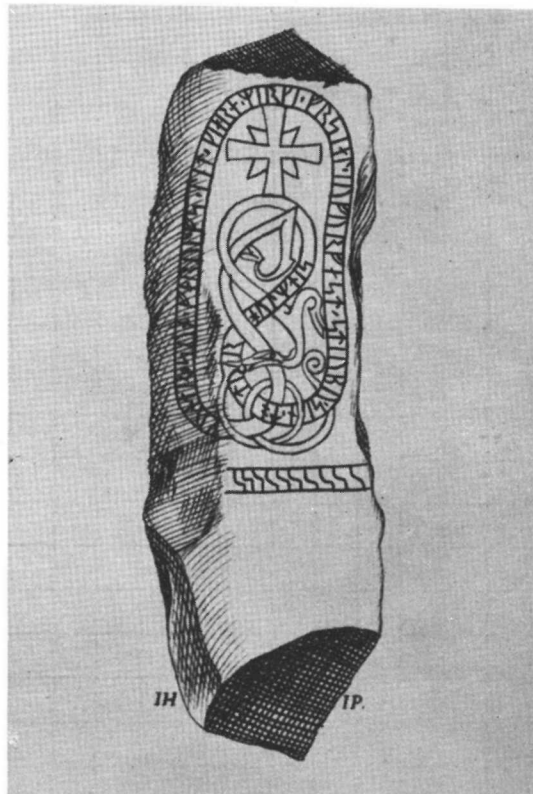

Fig. 21. U 312. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

5 juni 1727: »vid samma bäck [som den närmast föregående U 311], litet ifrån qvarnen, nedan före vid stenbron. Gambla Hargs ägor. En vacker sten med stort kors.» Dybeck: »Denne sten ligger vester ut från Hargs bro på södra sidan om och nära ån, der gamla bron varit.»

Ljusgrå granit. Höjd 1,38 m., bredd 0,70 m. (över mitten). Stenens framsida buktar åt vänster, upptill i jämn rundning, längre ned i en skarpare profil. På v. sidan uppkommer därigenom en eggformig kant. Ristningen är djupt och jämnt huggen, väl bevarad.

Inskrift:

kunar · sun · farulfs · lit · kiara · mirki · fr sial · iufurfast · stiubu · sin · totur hulmtis

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60

Gunnarr, sunn Farulfs, let göra mærki j[y]r sial Iufurfast[ar], stiupu sinn[ar], dottur Holmdis[ar].

»Gunnar, Farulvs son, lät göra minnesvården för Juvurfasts själ, sin styvdotters, Holmdis' dotters.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början eller slut, icke heller efter 30 r och 57 r. Skiljetecknen äro streckformiga, de tre första och de tre sista snedstående, de övriga lodräta. I 1 k finns en mycket grund fördjupning mellan hst och bst, ej huggen. Bst i 3 n står nästan vinkelrät mot hst. Bst i 22 r är skadad genom flagring. 25 i är icke stunget.

Bureus: 63 a (F a 6). På runtavlan saknas de båda sista orden (r. 53—64). Rhezelius: 63 i (F a 6, F l 2); på teckningen i F l 2 saknas runan 51 i. F a 5 har r. 63 i. — Pering-

skiöld: teckningen har tydligt 8 n. På träsnittet har det blivit e. — Celsius', Dybecks och Brates läsningar äro fullt riktiga.

Mellan 29 f och 30 r saknas ett vokaltecken, förmodligen runan u. Ur språklig synpunkt anmärkningsvärt är, att genitivändelsen -ar saknas tre gånger: i pronomenet 50—52 **sin** och i de båda namnen 35—43 **iufurfast** och 58—64 **hulmtis**. Däremot -s i 9—15 **farulfs**.

Inskriften på U 312 bör ses tillsammans med flera andra runinskrifter vid Harg, där personer tillhörande samma familj omtalas: Vid Hargs by stod en runsten (U 314), som Holmdis låtit resa efter sin dotter Juvurfast. Gunnar och Holmdis ha sålunda var för sig låtit utföra en minnesvård efter dottern (styvdottern). Därtill ha de gemensamt låtit resa en sten till hennes minne (U 313). Vidare ha Gunnar och Holmdis låtit göra en minnesvård efter sonen Tord (U 315). Med denna sammanhänger den lilla stenen (U 316), på vilken det står, att Tord äger bron. Icke mindre än sex runstenar ha sålunda Gunnar och Holmdis låtit utföra vid Harg. Följande personer av familjen äro kända genom inskrifterna:

		<u>Farulv</u>	
Holmdis g. m.	1. ---.	2. Gunnar	
	1. Juvurfast	2. Tord	

Brate (*Skansens runstenar*, s. 6 f.) har ytterligare velat återfinna Gunnar, Farulfs son, i inskriften på runstenen vid Norslunda, Norrsunda sn, L 540 (nu på Skansen). Den är rest över en Östen, Gunnars son; ett därefter följande, mycket svårläst ställe vill Brate tolka: »som ägde Harg». Såväl läsningen som tolkningen äro i hög grad ovissa. Fullständigt otroligt är Brates antagande, att Hargstenarnas Gunnar och Holmdis skulle vara nämnda på runstenen från Ölsta, Gryta sn (L 70), ristad av Åsmund Kåreson. Gunnar och Holmdis, som där omtalas, ha uppenbarligen varit syskon.

De tre runstenarna efter Juvurfast (U 312, 313 och 314) äro sannolikt ristade samtidigt, av samme ristare. Brate (*Svenska runristare*, s. 87 f.) sammanställer dem med två runristningar på häll i Täby sn, U 144 vid Hagby och U 162 vid Såsta. På den senare av dessa tror han sig ha funnit namnet på ristaren, Fast (se härom ovan s. 242 f.). Det finns verkligen en del påfallande likheter mellan de tre runstenarna vid Harg och de båda hällarna i Täby, både i ornamentik och i runornas bruk, icke minst den säregna lönnskriften i U 162 och U 313. Sammanställningen är ingalunda helt osannolik men givetvis i hög grad osäker. En tillfällighet är det måhända, att det ovanliga namnet Farulv möter även i inskriften U 162.

Anmärkningsvärd är inskriftens formulering på U 312: Gunnar har låtit utföra minnesvården »för Juvurfasts själ». Det säges sålunda uttryckligen, att ristningen skall komma den dödas själ till godo. Utom korset finns det f. ö. ingenting i ristningen som röjer kristet ursprung. Var det manne meningen, att runorna, som bevarade den dödas namn, skulle mana till bön för hennes själ?

Ordet *stiupa*, f. 'styvdotter' är i runinskrifterna belagt endast här och i U 313. Den maskulina motsvarigheten *stiupr* 'styvson' förekommer i en öländsk inskrift, Öl 11 (ack. sg. m. **stiub**). Vidare ha påträffats sammansättningarna *stiupsunr* i en småländsk inskrift, L 1223 Tångreda, Vetlanda sn (ack. sg. m. **stiubsun**), och *stiupmodir* 'styvmoder' i en dansk, 212 Tillitse, Låland (ack. sg. f. **stiubmopur**). I fornsvenskan finnas endast sammansättningar: *stiupson*, *-dottir*, *-barn*, *-fapir*, *-mopir*. I isländskan förekommer *stiúpr* 'styvson' ett par gånger, men vanligare är sammansättning: *stiúpsonr*, *dóttir* o. a.

Om namnet *Farulfr* se Sö 238, om *Holmdis* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105 och om *Iufurfast* ib. s. 101.

313. Harg, Skånela sn.

Pl. 8.

Litteratur: Handlingar i ATA 1901; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 88, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildning: Brate foto 1909 (ATA); G. Olson foto 1940 (ATA).

Runstenen står omkr. 675 m. N om Harg, omkr. 280 m. N om U 312, vid västra sidan av den gärdsväg som från Harg förbi U 312 leder i nordlig riktning utåt ägorerna, i nordöstra kanten av en skogsdunge.

Runstenen blev, enligt uppgift av markägaren, funnen år 1901 »vid nyodling af en ängs-mark». Den undersöktes första gången av Brate 1908. Stenen restes 1909 och 1940.

Ljusgrå, finkornig granit med skifferinslag. Stenen är tydligt tillhuggen, med skarpa kanter. V. smalsidan, som bär ristning, är jämn och slät. Framsidan är delad i två plan ungefär i höjd med den översta runslingan. Toppen är trubbvinklig mot den nedre delen av framsidan och i sin tur delad i två mot varandra trubbvinkliga hälfter. Höjd 1,43 m., över nuvarande markytan 1,33 m., bredd (på mitten) 0,66 m. V. smalsidans bredd 0,31 m.

Ristningen är oskickligt och ojämnt utförd. Linjerna äro hackiga, utan mjukhet. Framsidans ristningslinjer äro i stort sett djupa och kraftigt huggna, skarpt ljusa i brottet. Toppytans figurer äro grunda och otydliga. Allt vittnar om en ovan och osäker ristare.

Inskrift:

kunar lit hkua · stain · eftir iafaurkúfast · asbtúibu sina · auk hulmtis eftir

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

På v. smalsidan: **totur sina**

60 65

Gunnarr let haggva stein æftir Iufurfast, stiupu sina, ok Holmdis æftir dottur sina.

»Gunnar lät hugga stenen efter Juvurfast, sin styvdotter, och Holmdis efter sin dotter.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, ej heller efter 5 r, 8 t, 22 r, 37 u, 44 k, 51 s. Icke stungna äro 1, 10 k. Däremot är tydligt stunget 18 e. I 52 e finns en grund huggning mitt på hst, troligen avseende ett e. 23 i är svårt att hitta, men utgör säkerligen fortsättning av en slinga, som går under runslingan. På hst till 26 u finns en bst till a, lika djupt huggen som det övriga. 27 r har två tillsatta streck: På h. sidan av hst går en bst snett uppåt bst:s övre led; från bst:s understa led utgår nedåt h. en svagt böjd linje, liknande h. bst i r. R. 27 förefaller därför vara en binderuna av r, k och u. På v. sidan av hst i 28 f ett streck vinkelrätt mot hst. I runan 33 förekommer ett liknande streck; där är det tydligen bistav i en t-runna. R. 28 torde sålunda böra uppfattas som en binderuna av t och f. 32 asb är mycket egendomlig: Första och tredje leden i s äro utdragna till ramlinjerna; på första staven är en nästan vinkelrät bistav (n eller a), på andra staven ett litet b. Man kunde även uttrycka saken så: nedanför första leden i 32 s är ristat ett a eller n, ovanför sista leden i s ett b. 33 tu: t-bistavarna äro vinkelräta mot hst. — Brate: 18 a, 52 i.

Vad de egendomliga ristade tilläggen till vissa runor i runföljden 23—37 iafurfast · stiubu skola betyda, är oklart. Att det icke uteslutande kan vara »villristning», i syfte att försvåra läsningen, såsom Brate ursprungligen förmodade, är uppenbart. Särskilt de sista runorna 32—33 abu äro ofrånkomliga. Man kan knappast komma ifrån, att här föreligger en lönnskrift, av samma art som i U 163. Om man bortser från de ristningslinjer som bilda orden iafurfast · stiubu, återstå följande runor: 26 a, 27 k och u, 28 t, 32 a (eller n) och b, 33 u, sålunda akutabu. Brate tror sig här finna en ristarens signering av inskriften. Jämte 28—31 fast i 23—31

iafurfast läser han detta som **auk fast i tabu**, vilket han tyder: »högg Fast i Täby». Av flera skäl är denna läsning oantaglig. Ristaren skulle ha avstått från att hugga det **r**, som hörde till hans namn, såsom subjekt i satsen. Ett **auk** 'högg' (i stället för **hiuk**, **iuk**) är osannolikt. Om namnet *Fastr* se ovan U 163. **akutabu** skulle emellertid kunna läsas **aku tabu eigu Tæby** »de äga Täby» eller också **a kutabu a Gutaby** »han (l. hon) äger Gudby». I det närbelägna Fresta finnes en gård Gudby, som äldst (1409) skrives *Guthaby* (*SDns* 2, s. 192). Det kan vara ett *Gutaby*; samma diplom har *th* för *t* även i *Fithiom* Fittja. Emellertid är det måhända ingen tillfällighet, att runföljden består av två tydligt skilda grupper. Den senare är **abu**, vilket kan tolkas *a by* »äger gården». Om den korsande slinglinjen efter 28 **tf** läses **i**, får man namnet **akuti Aguti**; se om detta Sö 219. Sålunda: *Aguti a by* »Agute äger gården».

314. Harg, Skånela sn.

Litteratur: B 101, L 433. J. Bureus, F a 6 s. 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 337, F a 1 s. 76; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 5, Monumenta 3, bl. 181; O. Celsius, SR 2, s. 97, 245, 737; UFT h. 6 (1877), s. 23; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 83.

Avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Monumenta 3 och B 101).

Runstenen fanns enligt Rhezelius »Widh Hargz byen». Peringskiöld: »wid Hargsby, öster, i Hammarby sochn». Celsius (efter Norinder): »På Hargsbacken». Runt omkring runstenen finnas på Peringskiölds teckning högar och stenkretsar. Runstenen har tydligen stått mitt i byns gravfält. Den är numera försvunnen.

Ungefärlig storlek: höjd 1,45 m., bredd 1 m.

Fig. 22. U 314. Harg, Skånela sn. Efter teckning av Peringskiöld.

Inskrift (enligt B 101):

hulmtis · lit · kiara · miarki · at · iufirfast · totur · sin
           5   10   15   20   25 30   35   40

Holmdis let gera mærki at Iufirfast, dottur sin[a].

»Holmdis lät göra minnesmärket efter Juvurfast, sin dotter.»

Till läsningen: Rhezelius har 1—8 **hulmtis** (förmodligen ett skrivfel), 17—22 **mirki**, 25—33 **iufirfast**. Bistaven i 28 **u** går ned till foten av huvudstaven i 29 **r**; något mellanrum finns icke mellan dessa båda runor. Möjligen är denna läsning riktigare än Peringskiölds **iufirfast**. — Peringskiöld: På teckningen är 35 **o** fullt tydlig (bst endast t. h.). På träsnittet har nedre bst blivit otydlig, och ett skiljetecken har satts in efter 35 **o**; detta finns icke på teckningen. 41 **n** har bst endast t. h. — Celsius har ej själv läst stenen men fått uppgifter av hr Norinder: 1—8 **hulmtis**, 17—22 **mirki**, 25—33 **iufirfast**.

Efter 41 **n** saknas ett **a**, liksom genitivändelsen **ar** i U 312. Korset har samma rundade form som på U 313, och ornamentiken liknar den på U 312 och 313. De tre stenarna över Juvurfast äro utan tvivel ristade av samme man.

315. Harg, Skånela sn.

Litteratur: B 103, L 434. J. Bureus, F a 6 s. 213 (Rhezelius), F a 5 n:r 343, F a 1 s. 77; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 45; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 182; O. Celsius, SR 2, s. 427, 738; UFT h. 6 (1877), s. 23; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 10, Svenska runristare (1925), s. 103.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 103).

Runstenen fanns enligt Rhezelius »Wid Odensholmen». *Ransakningarna*: »Wijdh Hargh på Odensholmen finnes en Runasten.» Peringskiöld: »Odensholmen». Träsnittet visar runstenen omgiven av en krets av stenar. Norinder (hos Celsius): »Dito en uti Onsängs backen, som hörer under Harg. En liten Skogsholme mitt på ängen.»

Odensholmen och Odensängen omtalas av M. Aschaneus i hans »Collectaneum Monumentale Runicum» (hs F b 10).¹ Aschaneus antager, att det i forntiden funnits segelleder från Sigtuna över Skarven och Fysingen till Vallentunasjön: »Item leeden fordom dagz then andra frå Waltuna kyrekia och Siön, wäst genom Humrorss Ängiar, genom thän land och nampnkunnuga Guldbroon, Sorman, Kallängen, som siöö haffuer warit, Hargz Ström, Odens åän, Fösingen, Lindsunda åå . . .» och » . . . twärt öffuer Fösing siön, öster norr, åt Odens åhn, äng och hälma, där stembryggian, lödestaden och runekumplet stäär, så öster åth Hargz qvarns ström, ått Kallängien, som haffuer warit siöö . . .» Kallängarna är namn på de sankna ängsmarkerna SÖ om Hargs kvarn, kring övre loppet av Hargsån (se Geol. kartbladet »Rydboholm»). Odensån är tydligen samma vattendrags nedersta del, mellan Hargs kvarn och Fysingen. Odensängarna är ängsmarkerna kring ån, och Odensholmen en där belägen höjd eller backe. Aschaneus tillägger: »där stembryggian, lödestaden och runekumplet stäär». »Stembryggian» är givetvis den gamla stenbron, som låg nedanför Hargs kvarn, längre norrut. Oklart är därför, huruvida Aschaneus med »runekumplet» åsyftar U 315 och 316. Tänkbart vore också, att det är U 312 och 317 som avses.

Ungefärlig storlek: höjd 2 m., bredd 1,15 m.

¹ Handskriften är utgiven i tryck av G. Gihl, *Sigtuna och Norrsunda* (1925), bilaga till UFT h. 40.

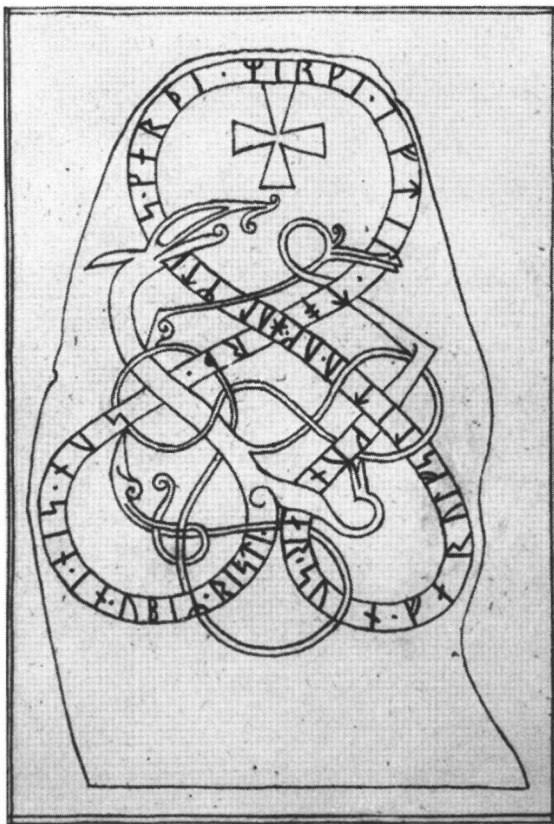

Fig. 23. U 315. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

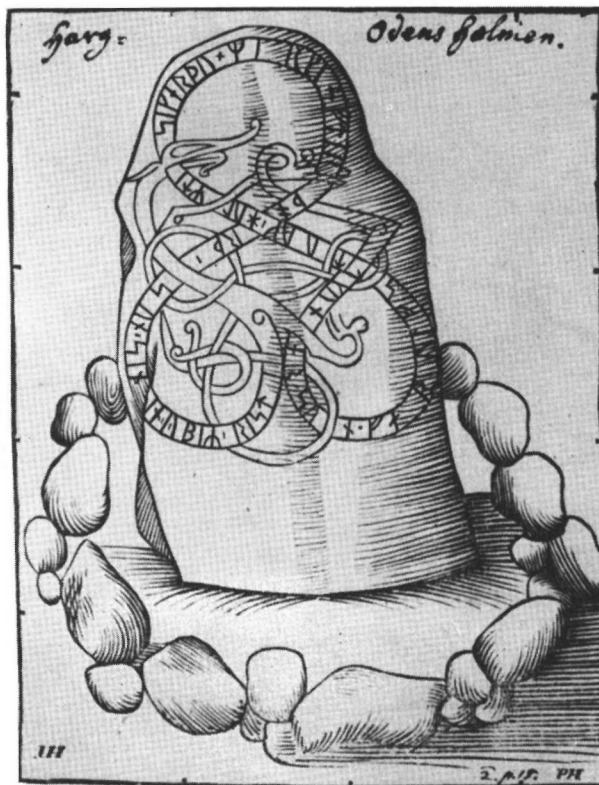

Fig. 24. U 315. Harg, Skånela sn.
Efter B 103.

Inskrift (enligt B 103):

kunar · sun · farulfs litu uk · hulmtis · kerpu × mirki · eftir þorð · sun · sin in · ybir · risti

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Gunnarr, sunn Farulfs, letu ok Holmdis gærðu mærki æftir Þorð, sun sinn. En Öpir risti.

»Gunnar, Farulvs son, och Holmdis gjorde minnesmärket efter Tord, sin son. Och Öpir ristade.»

Till läsningen: Rhezelius har sk efter 19 **u** och efter 28 **s**. 29—33 **karpi**, 39 **i**, 44 **t**, 56 **u**. Sk efter 43 **r**, 53 **n**, 64 **i**. — Hadorph o. Helgonius: Efter 28 **s** en **i**-runa i stället för sk. — Norinder (hos Celsius): 1—5 **tiunar**; 16—17 **li** saknas. 30 **e**, 35 **e**, 39 **i**, 56 **u**.

I F a 6 har Bureus strukit över ordet **litu**. Givetvis har han antagit, att ordet varit fel-läst. Det saknas även i F a 5. — Inskriften innehåller ett intressant ristningsfel. 16—19 **litu** har kommit in för tidigt. Ristaren har sedan upptäckt, att han glömt det ena namnet, och han nödgas därför tillägga 20—28 **uk · hulmtis**. Därefter fortsätter han med nytt finit verb 29—33 **kerpu**. Formuleringen har sålunda blivit felaktig.

Om Gunnar, Farulvs son, och Holmdis se ovan U 312—314. Sonen Tord omtalas även i inskriften U 316 på samma plats.

316. Harg, Skånela sn.

Pl. 9.

Litteratur: D 2:130. J. Bureus, F a 6 s. 213 (Rhezelius), F a 5 n:r 344, Monumenta Veterum Sveonum et Gothorum (u. å.; facsimile i H. Schück, Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 1, 1932, s. 60—61); J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 46; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 34; UFT h. 6 (1877), s. 27; E. Brate, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA); G. Olson foto 1940 (ATA).

Runstenen sitter inmurad i manbyggnaden vid Harg, i stenfoten vid nordvästra hörnet, 0,5 m. ovanför marken. Stenen sitter vågrätt, med höjdsidan parallell med marken.

Rhezelius uppger, att runstenen fanns vid Odensholmen, ett litet stycke från U 315. Dybeck återfann runstenen liggande »invid dörren till en bod å Hargs gård». Den har tydligen sedan blivit inmurad i grundvalen till boningshuset, där Brate fann den 1908.

Grå granit. Höjd 1,50 m., bredd 0,40 m. Ristningen består av ett kors upptill med ett långt skaft mitt på stenen. Inskriften står på denna korsfot.

Inskrift:

þorþr · a bro
5

Þorðr a bro.

»Tord äger bron.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, ej heller efter 6 a. — Rhezelius: 7—9 bare.

Þorðr är samme man, över vilken U 315 är rest av hans föräldrar Gunnar och Holmdis. De ha även låtit göra en bro till sonens minne och för hans själ. Detta är tydligen innebörden i den korta inskriften: »Tord äger bron.» Jfr Ög 162 »Håkon gjorde denna bro, och hon skall heta Gunnars bro, och han var son till Håkon.» Brate erinrar om sådana namn som Knutsbro, Karlsbro o. a.

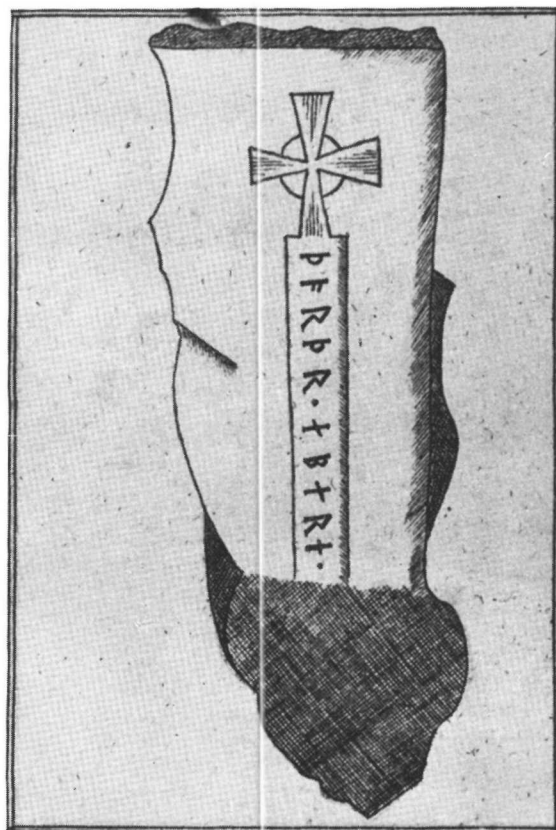

Fig. 25. U 316. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

317. Harg, Skånela sn.

Litteratur: B 105, L 438. J. Bureus, F a 6 s. 212 (Rhezelius), F a 5 n:r 342, F a 1 s. 77; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 44; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 7, Monumenta 3, bl. 183; P. Dijkman, Historiske Anmärkningar (1723), s. 26; O. Celsius, SR 1, s. 389, 2, s. 96; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 308; UFT h. 6 (1877), s. 24.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (F 1 2); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 142); Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Monumenta 3 och B 105).

Fig. 26. U 317. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Rhezelius.

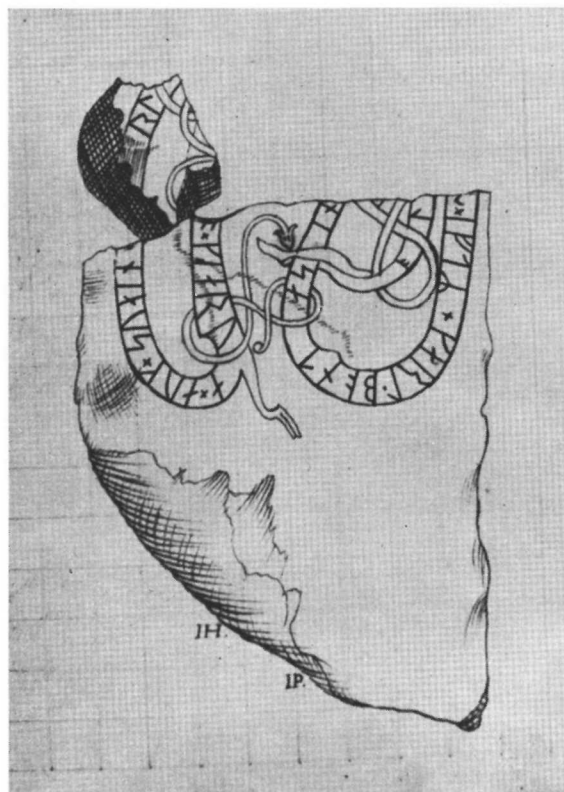

Fig. 27. U 317. Harg, Skånela sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

Runstenen fanns enligt Rhezelius, liksom U 312, »Widh Harbo Örn eler stenbron», »på andra sidan örn». U 312 och U 317 ha sålunda stått vid gamla bron över Hargsån, på var sin sida om ån, U 317 på norra sidan. Hadorph (anteckning i Peringskiölds *Monumenta*): »Hinsidan wijd Hargs åhn och gamla wägen, på rygg liggandes. I Hamarby sochn.»

Rhezelius har ritat en spricka tvärs över stenen; den hade tydligen redan vid 1600-talets början fallit sönder i två hälfter. På v. sidan fattas ett mindre stycke med ett par runor. På Peringskiölds teckning finnes endast nedre hälften av stenen i behåll, jämte ett mindre stycke av övre hälften.

Stenens storlek: höjd o. 2,50 m., bredd o. 1,25 m.; ristningens höjd o. 1,50 m., bredd o. 1,10 m.

Inskrift (enligt Rhezelius och Peringskiöld):

olaifr · lit · bro × kiarua × auk × suain . . . arl · auk · imlauk · lit · hkua · stain × iftr × karl · bonta sin

Olæifr let bro gærva ok Svæinn [at K]arl ok Hæimlaug(?) let haggva stæinn æftir Karl, bonda sinn.

»Olev lät göra bron och Sven efter Karl, och Hemlög lät hugga stenen efter Karl, sin man.»

Till läsningen: Rhezelius har 13—18 **kiara · a**. Efter 26 **n** är ett stycke av stenen förstört med sannolikt tre runor. 58 **t**, säkerligen felaktigt. Rhezelius har som skiljetecken ·, Peringskiöld i allmänhet × (efter 58 **l**·). Inskriftens alla **t**-runor ha bst endast på v. sidan av hst, utom 53 **t**. På Peringskiölds teckning har även denna runa bst endast t. v.

Luckan i inskriften efter det andra namnet skall sannolikt utfyllas **at k**. Sönerna Olev och Sven ha alltså låtit göra bron efter sin fader Karl, och deras moder Hemlög har låtit rista runstenen efter sin man. — F. Burman supplerar 22—29 **suain · iarl** och översätter inskriftens förra del: »Olaifr curavit pontem faciendam supra amnem, una cum Svaino Jarlo.»

33—38 **imlauk** torde återge ett kvinnonamn *Heimlaug*, med vanligt uppländskt *h*-bortfall och förkortning av diftongen *æi* framför *m*. Namnet är f. ö. icke känt från svenska inskrifter och medeltidsurkunder. Från Island är *Heimlaug* känt i ett par fall.

Harg, Skånela sn.

Olof Celsius har, tydligen vid sitt besök i Skånela den 5 juni 1727, gjort följande anteckning (SR 1, s. 388): »NB En annan afbruten sten ligger där tvärt öfver åån innan för gårdsgården som synes ha varit curiös. Finnes allenast några runor kvar.» Anteckningen finnes på samma sida som Celsius' uppteckning av inskriften på U 312. Sannolikt är det fråga om ett stycke av U 317. Men Celsius själv har tydligen icke identifierat fragmentet med denna sten, vars inskrift han efter Bureus har antecknat på följande sida (s. 389). Liljegren har, på grundval av Celsius' anteckning, fört upp ännu en, för övrigt okänd, runsten vid Harg (L 440).

318. Harg, Skånela sn.

Pl. 9, 10.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildning: Brate foto 1916 (ATA).

Ristningen finnes på en berghäll i Badstubaacken, o. 250 m. VNV om mangårdsbyggnaden i Harg. Hällen, som vetter åt V, är tämligen slät och sluttar ganska brant. Ristningen befinner sig nära marken. Den har varit okänd intill sen tid och undersöktes första gången av Brate 1916.

Ristningens höjd 1,40 m., största bredd 1 m. Den är mycket grunt huggen. Därför är den till stor del otydlig och svåräst. Strax ovanför mitten åt h. finnes ett hårt kvartsparti, som varit svårt att hugga och där inga säkra linjer kunna följas.

Inskrift:

burkuna · lit · stain · hku - · iftir · kulaif · bonta · sin · auk · askir · ift - r̄ fn - ur sin

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

Borgunna let stæin haggva æftir Gullæif, bonda sinn, ok Asgærðr(?) æftir faður sinn.

»Borgunna lät hugga stenen efter Gullev, sin man, och Åsgärd efter sin fader.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. Alla runorna i första namnet 1—7 **burkuna** kunna anses fullt säkra. 4 **k** är icke stunget. Någon hst till 8 **l** är icke huggen. Här finnes en bred spricka i berget. Av bst i r. 19 finns möjligen ett svagt spår t. v. 20 **i** är icke stunget, icke heller 25 **k**. Hst till 28 **a** står i en bred spricka. Intet spår finnes av bst t. h. om hst i 38 **n**. I 39 **a** är bst ansatt långt ned. 44 **k** är icke stunget, sannolikt ej heller 45 **i**. Fr. o. m. 47 **i** är inskriften mycket svag. Av 51 **r̄** äro hst och h. bst svagt synliga. 52 **f** är säkert. Hst i 53 **n** är tydlig; på v. sidan en bst snett uppåt, liknande **n**. Möjligen finnas där efter svaga spår av ett **p**. De fem sista runorna stå utanför slingan. De äro svaga men dock tillräckligt säkra. — Brate: 36—41 **siin uk**, 45 **e**, 47—59 **ifti far : sii :**; de sista runorna tror sig Brate finna utanför slingan t. v. om foten.

Namnet *Borgunna* är f. ö. okänt. Vid sidan av det vanliga namnet *Iórunn* (dat. ack. *Iórunni*) förekommer *Iórunna* (gen. dat. ack. *Iórunnu*) med svaga former; likaså *Hreiðunn* och *Hreiðunna*. Jfr vidare *Borghildr* och *Borghilda*, *Bóthildr* och *Bóthilda* m. fl. *Borgunna* kan alltså vara bildat av *Borg-* (i t. ex. *Borghildr*, *Borgný*) och *-unnr* (i *Iórunn*, *Steinunn*, *Þórunn* m. fl.). Naturligtvis kan inskriftens **burkuna** även tänkas återge ett *Borg-Gunna*. — 42—46 **askir** bör uppfattas som ett kvinnonamn *Asgærðr*, med *ð* bortfallet mellan tvenne *r*. Jfr **porker** *Þorgærðr* U 14, ack. **inkikiari** *Ingigærði* U 311, **hulmkir** *Holmgærðr* U 326. Ett mansnamn *Asgæirr* kan av flera skäl ej komma i fråga. — *Gullæifr* eller *Guðlæifr* är ett tämligen vanligt svenskt mansnamn.

319. Kimsta, Skånela sn.

Pl. 10, 11.

Litteratur: B 42, L 489, D 2: 137. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 120; O. Celsius, SR 2, s. 61; G. Stephens, ONRM 2, s. 901; UFT h. 6 (1877), s. 26; S. Bugge och E. Brate, Runverser (i ATS 10: 1), s. 111; E. Brate, Sverges runinskrifter (1922), s. 57, Svenska runristare (1925), s. 23, Anteckningar (ATA); Stockholms Dagblad 28/s 1928.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 42); Dybeck a. a.; Brate foto 1909 (ATA).

Runstenen står, efter allt att döma på sin ursprungliga plats, ett kort stycke S om landsvägen Kimsta—Markim, o. 250 m. SÖ om Kimsta, o. 125 m. Ö om landsvägen Skånela—Lunda och o. 60 m. SV om Kimsta bro. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm» (»Vid vattendraget SO om Kimsta, en liggande»). Ungefär 75 m. österut på andra sidan vattendraget, som skiljer mellan Kimsta och Tjusta ägor, står U 324.

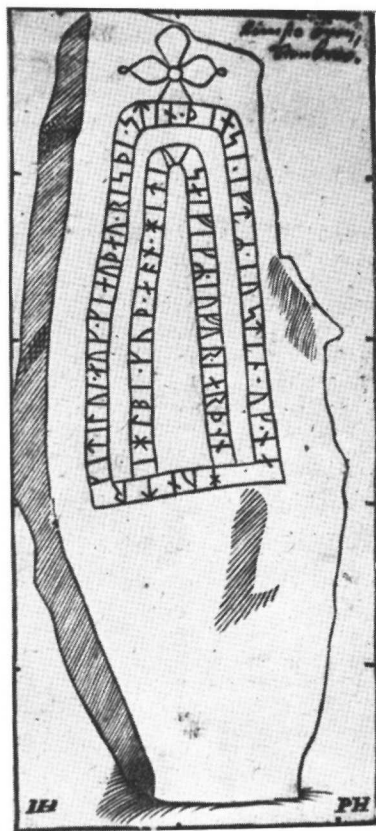

Fig. 28. U 319. Kimsta, Skånela sn.
Efter B 42.

Stenen omtalas första gången i *Ransakningarna*: »På Kimmestadh öhrn ligger en Runasteen giord såsom en Lijkkista, och medh runaskriff opå, ingen vidare sägn.» Enligt Peringskiöld fanns den vid »Kimsta ören, Stenbroo». Celsius: »Skånila, Kimsta ör el. vid Kimsta by, och på dess ägor. Ören el. Kimsta ör, heter rummet af broon el. stenarna där ihopförde. Men nu är der en liten träbro.» Runstenen var vid Celsius' besök på platsen (den 4 juni 1727) ännu hel. Då Dybeck besökte platsen, var stenen sönderslagen. Den hade blivit kliven ungefär i längdriktningen. Det större h. stycket låg kvar nära Kimsta bro. Det andra stycket hade blivit släthugget och bortfört. Det stod, säger Dybeck, såsom vägmärke mellan Kimsta och Skalmsta. Det synes numera vara försvunnet. Den bevarade delen av stenen restes år 1940.

Granit. Högra nedre delen innehåller fältspat, glimmer och granatkorn. Stenens nuvarande höjd 2,19 m., bredd 0,76 m. Ristningens höjd 1,63 m., bredd 0,52 m. Ursprungligen har stenen varit något högre och o. 1 m. bred. Den är ojämnt huggen. Inskriften är mycket svårläst, delvis oläslig, vilket beror på den hårda stenarten, grund huggning och stark vittring. Även Dybeck anmärker, att »runorna äro ytterst matta och till en del svårlästa».

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 42 och Celsius):

[**kitilui** · auk · kiau **pau** · rispi · stin] · pinsi · if[**tir**] · iusti[n · - - ·] n [-] . . . hunt ihlbi · k[**up**] · aon · hiti
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
u]isa iftir · iufur · i[**arpn**]n
 70 75 80 85

Kætilvi ok Kætil(?) þau væisþu stæin þenssi æftir Iostæin . . . Hialpi Guð . . . [r]æisa(?) æftir Iofur . . .

»Kättilvi och Kättil de reste denna sten efter Josten . . . Gud hjälpe . . . resa efter Jovur . . .»

Till läsningen: Av den yttre runslingan saknas numera den v. delen med inskriftens början. Det första ordet i behåll är 27—31 **pinsi**; det står upptill i slingans krökning nedåt på h. sidan. Därför har 30 **s** fått en onormal form. 27—30 **pins** äro säkra. 31 **i** är skadat upptill; inga spår finnas av bst. 32—33 **if** äro skadade på mitten av en spricka i stenen. Av 34 **t** finnes endast v. bst. kvar. Därefter utrymme för två runor, av vilka inga spår nu kunna skönjas. 37—40 · **iust** äro säkra. Därefter två hst utan säkra bst; på v. sidan av den andra (42) spåras möjligen en **n**-bistav. Därefter ännu tre hst utan säkra spår av bst. 45 **n** är tydligt. Sedan är ingenting säkert förrän 47 **h**. Stenytan är hård och kristallisk och har därför varit svår att bearbeta. 46 **s** förefaller sannolikt, men spåren äro svaga. 47—50 **hunt** äro säkra. Efter 50 **t** finnas inga säkra spår av ristning i fotraden. Ett **r** kan icke spåras. 51—55 **ihlbi** äro fullt säkra, om än matta. I 52 **h** äro endast de övre bst tydliga, särskilt den högra. Av 56 **k** finns större delen av hst och nedersta delen av bst i behåll; runan kan anses vara fullt säker. Av 57 **u** finns endast nedre delen av hst. H. inre raden börjar upptill med en stav, som kan ha varit bst i **u** eller **r**, vilketdera kan ej avgöras. Något lågt på hst i följande runa 67 **i** finnes en rund fördjupning, möjligen huggen. De följande runorna 68—79 **sa iftir** · **iufur** torde kunna anses som säkra. Efter 69 **a** finns intet sk. 70 **i** är icke stunget. Bst i 72 **t** äro tydliga, särskilt den högra. Efter 79 **r** ett tydligt sk och en hst, möjligen med en **k**-bistav. Därefter finnes endast nedre delen av två stavar samt på ett avstånd ett tydligt **n**.

Hadorph o. Helgonius: **kitilui** · auk · kiau **pau** · rispi · stin · pinsi · iftr · iustin · uk · na . . . huntr · ihlbi · kup · aon · hiti **uisa ifikr** · iufur · iarpn.

Celsius: **kitilui** · auk · kitupar · rispi stin · pinse · iftir iustin - - n - - hunt ihlbi · kup · ooa · ina + iuisa ifikr · iufur · iarpn. »Intet kors blef jag varse.»

Dybeck: . . . pinsi · iftir · iusti - · uk · n . . . hunt · ihlbi · kup . . . uisa ifikr · iufur · i . . . an. »Runorna äro ytterst matta och till en del svårlästa. **r** efter **hunt** (*Bautil*) har aldrig funnits på stenen.

Brate: . . . pinsi · iftir · iustin · uk on huntr ihlbi · ku . . . uisalfikr iufur uikin. 43 **u** är säkert, 44 **k** möjligt. I 45 **o** är nedre bst tydlig och den övre väl möjlig. Efter 50 **t** ett matt **r** just i stens kant. R. 70 kan ha varit **l**. Bst i 72 **i** är ganska djup. R. 80 är **u**; både hst och i synnerhet bst äro tydliga, om ock icke så djupa som 75—79 **iufur**. Därefter tre hst och ett tydligt **n**. Då den mellersta av de tre stavarne mycket väl kan ha haft en **k**-bst, förmodar Brate här **uikin** *veginn* 'dräpt'.

Inskriften är, såsom redan har framhållits, synnerligen svårläst. Det finns starka skäl att förmoda, att den har varit det i lika hög grad redan på 1600-talet. På Hadorphs och Helgonius' träsnitt finnas obestridda felläsningar (66—74 **uisaifikr**), och träsnittet ger med sina jämna linjer och normaliserade runformer en falsk föreställning om ristningens art och tillstånd. Mycket i denna bild av inskriften, den enda som bevarats från äldre tid, medan stenen ännu var hel, är osäkert.

Inskriften är anbragt i två bågformigt böjda band, ett yttre och ett inre, jämte en fotrad nedtill, som förenar det yttre runbandets ändar. Inskriften börjar i yttre runbandet t. v. ned-

till, med två namn, varav det första uppenbarligen är kvinnonamnet *Kætilvi*. 18—22 **rispi** måste vara fel för **rispu**. Om 15—17 **pau** är riktigt — Celsius läser: **par** — måste andra namnet 11—16 **kiau** (Celsius: **kitu**) vara ett mansnamn, möjligen *Kætill*. Förre hälften av inskriften är därmed klar: *Kætilvi ok Kætill(?) þau reispu stæin þenssi æftir Iostæin*. Vida mera vanskelig är senare hälften. Det enda fullt säkra är här 51—58 **ihlbi · kuþ hialpi Guð**. Man väntar därefter givetvis *and hans* »hans ande», vilket kan dölja sig i 59—65 **aon · hiti** B 42, **ooa · ina** Celsius. Men dessa ord kunna även ha stått i slutet av yttre runbandet och på fotraden, där B 42 har **uk · na ... huntr**, Celsius - - n - - **hunt**, Dybeck **uk · n ... hunt**, Brate **uk on huntr**, Wessén - - - n s **hunt**. 47—50 **hunt** skulle i så fall stå för **aunt and**; jfr **aut** Ög 161, 163, Sm 19, 31 **hut** L 208 Söderby, Danmarks sn, **hont** L 89 Måsta, Balingsta sn, L 537 Brista, Norrsunda sn. Brate tolkar **uk on huntr** som *ok Anundr*. I h. inre runbandet är 75—79 **iufur** säkert och där framför 70—74 **iftir** åtminstone sannolikt. Det förefaller då troligt, att 66—69 **uisa** (B 42, Celsius) är fel för **risa reisa**, möjligen också 62—65 **hiti** (B 42) fel för **litu letu**.

Inskriften har givetvis lockat till åtskilliga tolkningsförsök. Som ett sådant kan visserligen knappast räknas J. Göranssons översättning (*Bautil*): »Hunter Ketelve ok Gjö the reste sten thenna efter Justin, Na, Sjöfager, Jufur, Jarden. Gud hjelpe.» — Liljegren uppställer inskriftens senare del i versform: »Kitilvi . auk . Kiau þau . rispi . stin . þinsi . iftir . Justin . uk . An(huntr).

ihlbi Kuþ
a on hit juis (o: ljus?)
aifikk . jufur .
iarþan (huntr?).»

alfikk · iufur tolkas sedan av Dieterich (*Runen-Sprachschatz*) som »Ewiger Gott». I *UFT* framställes förslagsvis inskriftens läsning sålunda: [**kitilui · auk · kiau · þau · rispu stæin**] · **þinsi · iftir · iusti[n] · uk · [?]** **anhunt · ihlbi · kuþ [?unt · biu?]** **rns aifikk · iufur · i[ar]þa anhunt**. Detta översattes sålunda: »Kättilve och Gjö, de reste denne sten efter Josten och Anund.

Hjelpe Gud
(?Gode Björns ande?),
Evige Herren
Anund, som jordats!»

Detta föreföll onekligen misstänkt. Ett sådant uttryck som **aifikk · iufur** »Evige Herren» på en forntida runsten är en orimlighet. Senare forskare drogo härav den slutsatsen, att hela inskriften måste vara förfalskad. Så Carl Säve (enligt uppgift av Stephens och av Lindal i *UFT*). S. Bugge höll det för troligt, »at en lærd eller halvlærd Mand har ladet Indskriften indhugge i nyere Tid, efter at Runestudiet var begyndt. Thi **aifikk iufur** eller, som jag heller vil afdele, **ifikk iufur** skal, hvis det ikke er feillæst, aabenbart betegne 'den evige Herre' om Gud. Men *evig* er et tysk Ord, der er kommet ind i Svensk meget senere ... og **iufur jofurr** findes aldrig brugt om Gud. Men det er at mærke, at det er det samme Ord *Jofur*, som i sin Tid blev overført paa Olympens Zeus.» Bugge förmodar, att Kimsta-stenen till stor del av gjord efter Sälna-stenen (U 323) som mönster. Därifrån har hämtats inskriftens anordning, korset, namnet **iustin** och formen **ihlbi**. »De tre siste Ord skal vist betyde 'Jordens evige Herre'. **iarþan** synes at være ment som gen. sg. med bestemt Artikel, i ældre Svensk *iordhenne*. Denne Form beviser da ligeledes Indskriftens Uægthed ... Under Forudsætning af, at Indskriftens er uægte, gjætter jeg paa, at **hiti ui sa ifikk iufur iarþan** er ment som 'Gid vi maa hitte (komme til) den evige Jordens Herre!'»

Att ristningen skulle kunna vara en förfälskning från 1600-talet är fullständigt uteslutet. Det står omedelbart klart för var och en, som har sett den i verkligheten. Det är också att märka, att stenen finns omtalad i *Ransakningarna* år 1673. Om »en lärd eller halvlärd man» under årtiondena närmast förut huggit stenen, måste det ovillkorligen ha varit väl känt av befolkningen i trakten och kommit till myndigheternas och antikvariernas kännedom. — Brate anmärker också (*Runverser*, s. 111), innan han ännu själv granskat inskriften, att **iu fur** ingalunda är sällsynt som egennamn; det är därför alls icke uppenbart, att **aifika iufur** betyder »den evige Herren».

Brate förmodar, att 51—61 **aon** är en felläsning för **ant and** och 62—64 **hit** för **hut ut**. De följande runorna 65—71 **iu saif** »innehålla namnet på en obekant utländsk ort». Sedan läser han 72—74 **ika**, vilket tolkas som *liggr* »ligger», och efter namnet *Iojur* 80—85 **uikin**, d. v. s. *vegin* »dräpt». Inskriftens andra namn 11—14 **kiau** är fel för **kiar**, vilket förmodas vara »ett irländskt namn (isl. *Kjarr*, endast fingerat) och alltså ett vittnesbörd om beröringen med de brittiska öarnas folk». Han ger alltså av inskriften följande tolkning: »Kättilvi och Kjar, de reste denna sten efter Justen, och Anund [:reste den också]. Hjälpe Gud anden!

Ute i **uisaif**
ligger fursten dräpen.»

Sista satsen skall vara ett verspar. Josten, över vilken Kimsta-stenen är rest, antages vara samme man som jämte sina bröder har rest Sälna-stenen över sin fader. »Det är kanske möjligt, att Justen kan vara den Justin, som jämte Gudmund Stigitanson och Olov Tryggveson anförde den vikingaflootta, som 991 löpte in i Tansen» (J. Steenstrup, *Normannerne* 3, 1882, s. 228 f.). Brates tolkning, som ju bygger på en felaktig läsning av inskriften, är även av andra skäl helt osannolik.

320. Kimsta, Skånela sn.

Litteratur: B 40, L 488. *Ransakningarna* 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5: 1 nr 54 b, *Monumenta* 3, bl. 120; O. Celsius, SR 2, s. 60; UFT h. 6 (1877), s. 26; E. Brate, *Skansens runstenar* (i: *Meddelanden från Nordiska Museet* 1897), s. 4 f.

Avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 40); J. Peringskiöld, påbörjad teckning (i F 1 5: 1).

Enligt *Ransakningarna* fanns, utom runstenen »på Kimmestadh öhrn» (U 319), även »wijdh byn sammalede en Runesteen». Peringskiöld (*Monumenta* 3) antecknar, att stenen är »jordfast». Närmare uppgifter finnas hos Celsius, som granskat inskriften den 4 juni 1727: »Skånla och Kimstaby i mellan gårdarna. Stenen är stor jämntiock och jordfast, såsom den i Lisslena. Derföre står der **hakva** ... Ett stort stycke af stenen bortbrändt af vidiebaddare ... Ett stort Korss för sig sielft.»

Ristningen har icke blivit återfunnen i senare tid.

Inskrift (enligt B 40, Peringskiöld och Celsius):

kylfikiṛ · lit · hkua · stain · auk · bia -

5   10   15   20   25

Kylfingr let haggva stein ok Bio[rn] ...

»Kylving lät hugga stenen och Björn ...»

Fig. 29. U 320. Kimsta, Skånela sn. Efter B 40.

Till läsningen: De tre äldre läsningar, som finnas, äro i stort sett överensstämmande. Helgonius har 2 **u**, men Peringskiöld och Celsius **y**. De båda sistnämnda ha sk efter 10 **t**. Alla tre ha **t**-runorna (10 och 16) med bst endast **t**. **v**.; i **s**-runan (15) saknas nedre stapeln.

Om namnet *Kylfingr* se Sö 318. Brate förmodar, att *Kylfingr* på U 320 avser samme person som på L 540 Norslunda, Norrsunda sn, och L 556 Bromsta, Odensala sn, »då avståndet är så obetydligt och namnet sällsynt».

Skånela socken.

I Joh. Bureus' handskrift »Sveorum Runæ» (F a 5) finnes en runinskrift (n:r 346) från Kälby, Skånela sn. Likaså i F a 1, s. 78. Någon gård med detta namn finnes emellertid icke i Skånela. Bureus hänvisar till »Lib. 1: 123», d. v. s. till sin egen samling F a 6, n:r 123 (s. 69). Här finnes också mycket riktigt samma inskrift anförd under rubriken: »Kälby för forstughudören». Socken uppges här icke, men om närmast föregående inskrift (n:r 122) säges: »Ligger widh Steensta i Skånila S». Detta är tydligen anledningen till att Bureus vid ordnandet av sina samlingar har antagit att också n:r 123 hörde till Skånela sn. Den omedelbart följande inskriften (n:r 124) är emellertid från »Jädhra tädh, i Tybbela S», d. v. s. L 27 Jädra, Håbo-Tibble sn. Bureus' inskrift n:r 123 härrör i själva verket också från Håbo-Tibble sn och är identisk med L 24. Kälby är en felläsning för Bälby.

321. Skalmsta, Skånela sn.

Pl. 14.

Litteratur: B 38, L 487, D 2: 132. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 119; O. Celsius, SR 2, s. 57, 59; UFT h. 6 (1877), s. 26; G. Stephens, ONRM 3, s. 334; S. Bugge, Runverser (i ATS 10:1), s. 108 f.; E. Brate i S. Bugge, Der Runenstein von Rök (1910), s. 277, Sverges runinskrifter (1922), s. 31, Svenska runristare (1925), s. 89, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: J. Peringskiöld o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 38); Dybeck a. a. (ligger till grund för heliotypi hos Stephens); Brate foto 1909 (ATA).

Runstenen står rest o. 175 m. N om Skalmsta, o. 50 m. V om landsvägen, i kanten av en backe. Den restes här år 1940. Tidigare låg den djupt nedsjunken i åkern 20 m. längre åt SÖ, så att endast en obetydlig del av ristningen var synlig.

Stenen är icke omtalad i *Ransakningarna*. Den är första gången avtecknad av Peringskiöld. Den fanns vid »Skalmsta by wester norr om byn». O. Celsius fann den vid »Skalmsta torp, Runsten kallat»; han undersökte inskriften den 4 juni 1727. Dybeck: »Denne å två sidor ristade sten står i en åker norr ut från Skalmstad, icke långt från häradsvägen.»

Rödaktig och grå granit. Ett mindre stenblock, vars framsida (A) och v. smalsida (B) blivit tydligt tillhuggna. Jfr U 313. Höjd (över markytan) 1,58 m., bredd (över mitten) 0,73 m.; v. smalsidans bredd 0,59 m. Ristningslinjerna äro i stort sett djupa och breda, ramlinjerna ovanligt breda. Ristningen är genomgående tydlig, alla runorna äro fullt säkra.

Inskrift:

A: uitan · lit · raisa · stain · þinsa · eftir · sun sin - uk · karl · eftir · broður · sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

B: siutasirin · marnu · mǫpsi · eftir · utulf

60 65 70 75 80 85

uitan let raisa stæin þenna eftir sun sinn ok Karl eftir broður sinn.

Svæinn risti runar þessar eftir Uddulf.

»uitan lät resa denna sten efter sin son och Karl efter sin broder.

Sven ristade dessa runor efter Uddulv.»

Till läsningen: Intet sk vid början eller vid slutet av de båda inskrifterna. Första stapeln i 12 s är neddragen till ramlinjen: ꝥ. I 22 och 32 s saknas nedre stapeln: ʅ. 24 e är stunget med en utomordentligt djup och tydlig punkt. Endast nedre delen av en bst är i behåll vid r. 35. Av 36 u är ung. halva runan bevarad. 42 e är säkert stunget. Bst i 47 b äro något svaga. — 57 i är skadat på mitten. 59 t är upp- och nedvänt. Runorna 60—65 asirin stå tätare än övriga runor i inskriften. I 74 s saknas nedre stapeln. 76 e är säkert stunget. Om runorna vid de båda ristningsytornas gemensamma kant gäller, att inga ramlinjer ha funnits, och runorna ha sålunda icke blivit senare avslagna. Möjligen förhåller det sig på samma sätt med runorna vid de båda andra ytterkanterna: B 60—69 asirin · marn och A 35—44 - uk · karl · eft.

Peringskiöld: Intet sk efter 5 n, 8 t, 18 n, 52 r. 42 a, 74 k, 76 a. — Celsius: Sk även efter 3 t. R. 35 saknas. 42 e. Om 29 s antecknar Celsius, att »den nedersta strecken [var] smahl och grundt allenast utkastad». B-sidans inskrift upptages icke hos Celsius. — Dybeck: Sk efter 31 n. 72 i, 74 k. — Brate: I 29 s »är nedre staven smal och slutar 1 cm. nedifrån». 71—75 mǫpsi.

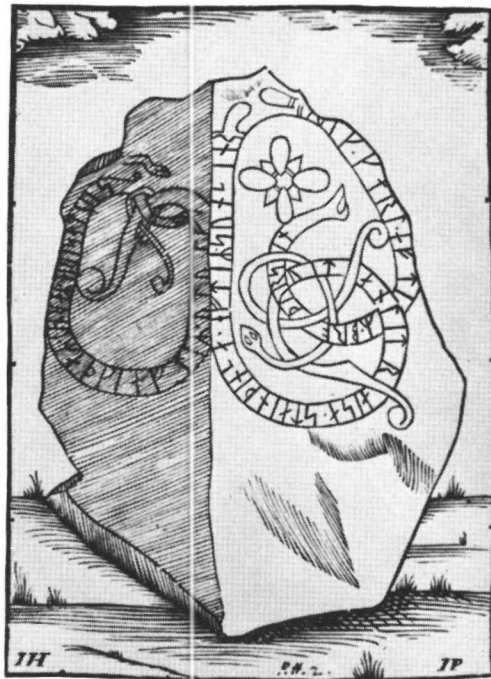

Fig. 30. U 321. Skalmsta, Skånela sn.
Efter B 38.

J. Göransson ger i *Bautil* följande översättning av inskrifterna: »Vitan lät resa sten thenna efter son sin; ok Karl efter broder sin: Siutasirin, then högt bedröfwade ok trolofade Möen efter Adolf.»

Första delen av inskriften B, runorna 56—75, utgöres av lönnskrift. Dybeck förmodar, att här dölja sig orden **karþu mirki**. Stephens antager, att 71—75 **mipki** (enligt Dybecks läsning) är en förkortning av **mip ki[arþu]** »gjorde med, deltog i». 64—70 **in · marnu** skall innehålla ett ortnamn, 59—63 **tasir** ordet 'töser', unga flickor. Han tolkar senare delen av inskriften sålunda: **siu tasir in marnu mip ki[arþu]** »seven tasses in Marn mith-gared (took part, shared with their father and brother, in this memorial) after Utulf». — S. Bugge antager, att runristaren avsiktligt har flyttat om runorna för att försvåra läsningen. 71—75 **mipki** (enligt Dybeck) blir genom omställning **mikiþ**. Genom liknande omflyttning av det föregående får han fram läsningen: **raistu mini sunar mikiþ**. »De reiste et stort Sønne-Minde efter Uddulv.»

Grundtanken hos Bugge, att lönnskriften består i en omställning av runorna, torde vara riktig. Utgående därifrån (och från sin läsning 71—75 **mapi**) har Brate lyckats få en vida bättre och sannolikt riktig lösning. Lönnskriften är enligt Brate avfattad efter följande grundsatser: 1. 66 och 71 **m** är stupruna och skall läsas såsom **ṛ**, liksom också 59 **t** är upp- och nedvänt. 2. I varje rungrupp läses varannan runa först från vänster till höger, sedan från höger till vänster. Dock läsas tre gånger tvenne runor i följd, dels 63—64 **ri** (förmodligen för att två **i** icke skulle stå bredvid varandra), dels 67—66 **ar** och 72—71 **ar** (i ordslut). 3. I de båda sista orden börjar läsningen med mittrunan. På dessa sätt får man följande läsning:

suainristi·runar·þisar
56 58 60 62 65   63 64 61 59 57   68 70 69 67 66   73 75 74 72 71

Namnet **uitan** är icke känt från någon annan källa. På runstenen U 306 hade Dybeck läst namnet **uitarn**, och detta har sedan av honom (liksom i *UFT* och av Brate) sammanställts med Skalmsta-stenens **uitan**, vilket därför förmodades vara fel för **uitarn**. På de båda närbelägna inskrifterna skulle givetvis avses samme man. Emellertid har U 306 icke alls **uitarn**, utan **iubiarn**. Skalmsta-stenens **uitan** står därför fullständigt isolerat. Namnet är sannolikt sammansatt. Efterleden kan i så fall knappast vara annat än *-dan*. Förled är rimligtvis *Vi-*; men även *Við-*, *Við-*, *Vig-* vore tänkbart. Av sammansättningar med *-dan* förekommer f. ö. endast *Halfdan*. *Dan* och *Halfdan* äro uppenbarligen appellativer, som blivit brukade som tillnamn och mansnamn. Ett *Vi-Dan* eller *Vidan* är väl därför snarast en tillfällig och sällsynt namnbildning.

Uddulfr är likaledes ett sällsynt namn. Det är f. ö. icke känt från runinskrifterna eller från norska och isländska källor. Ett enstaka belägg (eller möjligen två) finnes från Småland under medeltiden (Lundgren-Brate).

322. Stensta, Skånela sn.

Pl. 15.

Litteratur: B 46, L 490, D 2:133. J. Bureus, F a 6 s. 69 (Bureus), F a 5 n:r 345, F a 1 s. 77, F a 10:2 n:r 13; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 54, Monumenta 3, bl. 121; O. Celsius, SR 1, s. 391; UFT h. 6 (1877), s. 27; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 38, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10:2), kopparstick (F f 6 n:r 143); Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Monumenta 3 och B 46); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA); I. Schnell foto 1930 (ATA).

Runstenen står 20 m. V om infartsvägen till Stensta, 10 m. SV om sydvästra hörnet på västra flygeln.

Stenen var känd redan av Bureus. Den »ligger wid Steensta i Skånila S». I *Ransakningarna* uppges, att »Wijdh Steensta Skagzledh finnes en Runasten och pärijtat Runaskriffit, men

dess bemärkelse weet ingen att referera». Peringskiöld: Steensta backe i Skånilla Sochn.» Dybeck: »Ligger mellan bonings- och uthusen i Stenstad.» Vid Brates besök 1908 stod stenen »mot den södra väggen av ladugården i Stenstad oppgård invid gödselstaden». Den har sedermera blivit flyttad till sin nuvarande plats och rest.

Grå vacker granit. Ytan är svagt bukig, ej bearbetad. Upptill och på h. sidan är stenen skadad, varigenom en del av ristningen har gått förlorad. På den äldsta teckningen (av Bureus) finnes mera i behåll men ett hörn upptill är avslaget och inskriften ofullständig. Ristningen är djupt och jämnt huggen, väl bevarad. Höjd över markytan 1,73 m., bredd (över korsmitten) 1,18 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Bureus):

þiuþburh · ulit rita stin · þina ibtir[+ nibiar + ... i + uibiast] ... -- a - bi an hos

Þiudborg let retta stein þenna æftir ... [hjalpi] an[d] ha[n]s.

»Tjudborg lät uppresa denna sten efter ... hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början eller slut. Efter 8 **h** ett tydligt sk, vilket visar, att namnet slutar med denna runa. 9 **u** är troligen en felristning; bst börjar dock så långt ned, att man icke kan tro, att ristaren först huggit ett **l**, vars bst av misstag blivit neddragen till ramlinjen. Möjligen har han börjat ett **uk** 'och'. Efter 12 **t** sannolikt intet sk; icke heller efter 16 **a**. 17 **s** är inhugget efteråt, mellan **a** och **t**. Efter 20 **n** ett tydligt sk.

21 **þ** är skadat upptill. Bst i 24 **a** sitter ovanligt högt. 25 **i** är sannolikt icke stunget. En grund fördjupning finnes emellertid på h. sidan. 26 **b** är säkert. Av 29 **r** finnes blott nedre delen i behåll. Därefter finns nedersta delen av en stav. 46 **a**: bst är grund men dock säker. Där framför

Fig. 31. U 322. Stensta, Skånela sn.
Efter teckning av Bureus.

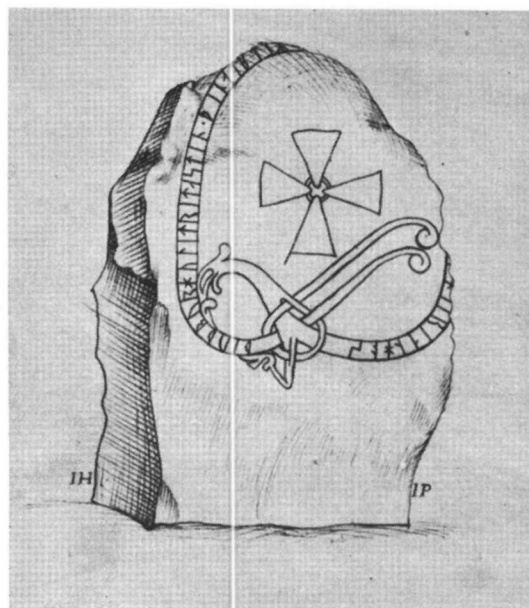

Fig. 32. U 322. Stensta, Skånela sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

spår av två stavar. 48—49 **bi** och 50—51 **an** äro säkra; icke **ar**. De tre sista runorna 52—54 **hos** äro säkra.

Bureus (F a 10: 2): **piupburhu+lit+risa+stin+iftia+nibiar+...i+uibiast+risti·runim**. Det sista ordet är i F a 6 och F a 5 **runia**. Bureus har flera uppenbara felläsningar (märk särskilt slutet). Den del av inskriften, som endast är känd genom hans läsning (r. 30—42), är därför synnerligen osäker. — Peringskiöld: Intet sk efter 8 **h**. 10 **l** är riktigt på teckningen; på träsnittet har det felaktigt blivit **t**. 24 **a**, 25 **i**. 45 **h**, 46—54 **- - bi an hos**. — Dybeck: Intet sk efter 8 **h**, men väl efter 9 **u**. Sk också efter 12 **t** och 24 **a**. 25 **e**, 44—54 **- - ebi : ar has**. »Bautils slutrunor tyckas vara sannolikare, men äro oriktiga.» — Brate: Sk efter 8 **h**. 24 **o** (nedre bst »kan icke med säkerhet fastställas, men kan ha funnits»). 25 **e**. 44—54 **- - h - - bi : ar** (»alldeles tydligt») **· hos**.

ar är enligt Brate »uppenbarligen en obekant motsvarighet till 'själ'» (jfr Sö 192).

Kvinnonamnet *Piudborg* är ej annars känt från runinskrifterna, icke heller från medeltida urkunder i Sverige. Av det motsvarande västnordiska *Piöðbiorg* finnes ett enda belegg, från Island på 1200-talet.

Enligt Brate är Stensta-stenen ristad av Åsmund Kåreson. Detta förefaller dock synnerligen ovisst.

323. Sälna, Skånela sn. Nu vid Skånelaholm.

Pl. 12, 13.

Litteratur: B 41, L 485, D 2: 124. J. Bureus, F a 6 s. 55 (Bureus), F a 5 n:r 347, F a 1 s. 78, F a 10: 2 n:r 20; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5: 1 n:r 51, Monumenta 3, bl. 118; O. Rudbeck, Atlantica 3 (1698), s. 51 (avbildn.); O. Celsius, SR 1, s. 392 f., 2, s. 483, Acta Literaria Sueciæ 3 (1730), s. 83, 86; Bautil (1750), s. 3; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widfarne (1762), s. 230 f.; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 82; F. Magnusen, Kortfattat Udsigt over Runelitteraturens nærværende Standpunkt (i: Kgl. Danske Vidensk. Selskabs Afhandl. 6, 1841), s. 6; C. G. Rafn, Nordiske Runemindesmærker (1856), s. 81; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 33, 45; UFT h. 6 (1877), s. 25; C. Rosenberg, Nordboernes Aandsliv 1 (1878), s. 133 f.; Corpus Poeticum Boreale, ed. by G. Vigfusson, 1 (1883), s. 370, 571; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 102; A. Noreen, Altschwedische Grammatik (1904), s. 498; E. Brate, Sverges runinskrifter (1922), s. 56, Svenska runristare (1925), s. 23, Anteckningar (ATA); O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 13, 15, 33; K. G. Ljunggren, Studier över förhållandet mellan verbalpartikel och verb i fornsvenskan (1932), s. 232; T. Johannisson, Verbal och postverbal partikelkomposition (1939), s. 218.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10: 2), kopparstick (F f 6 n:r 144); Peringskiöld, teckning (F 1 5: 1), träsnitt (i F 1 5: 1, Monumenta 3 och B 41); Rudbeck a. a.; Dybeck a. a.; Brate foto 1907 (ATA).

Sälna-stenen var känd redan av Bureus. Den säges stå »Vidh Sälna i Skånila sokn» (F a 10: 2), »vidh Sälna i Skånila» (F a 6), »Sälna» (F a 5). I *Ransakningarna* finnes följande uppgift: »Wijdh Sälna Steenbroon en Runasteen medh Bookstäfwer, men ingen weet dess betydning.» Peringskiöld: »Wijdh Sälna broo i Skånilla sochn.»¹ Celsius, som undersökt inskriften den 4 juni 1727: »Sälna i Skånila».

År 1820 flyttades stenen till Skånelaholms herrgård, där den restes på en kulle i parken, ÖNÖ om slottet. Dybeck har (1857) därom följande berättelse: »I hela häradet talas ännu om Sälna-stenens sprängning samt forsling (förmedelst fem par oxar) från Sälna bro till Skånilaholm, en half mil derifrån. Det skedde år 1820. Framkomne i närheten af kyrkan, som skulle förbigås, tvärstannade oxarne. Man slog och hojtade, 'men de ville intet'. Det var vid grinden till Skånilaholms gårde. Någre 'hittade då på', att medelst borring, hvaraf tydliga märken än synas, spränga tu stora stycken från stenens sidor, hvilka stycken nu stå såsom stolpar vid

¹ B 41 »Sälna bro». Broeman har felaktigt »Sälna bro» och L 485 »Solna bro».

samma grind, och 'det var ändå med knapp nöd', som det återstående väldiga midtstycket kunde forslas öfver gärdet till en skogig höjd i gårdens granskap, der det vältrades å marken och kort derefter försågs å den oristade sidan med en inskrift, i sanning betydelselösare än den hemska, som djupt inskrefs med stenborryarne.» Dybeck citerar inskriften på Runby-hällen (U 114) och fortsätter: »Vi föröda. *Våra* verk — skrytets — falla af sig själfva. — Antiquitetsakademien lærer icke under något förebärande kunna undandraga sig att anbefalla Sälna-stenens återflyttning till och resning på sin gamla plats, om hvars forna beskaffenhet inskriften (i rent forn-yrdalag) ordar; och hon kan icke underlåta att för det lika grofva som råa tilltaget låta falla vederbörande till några hundra Riksdalers böter, nödige till minnesvårdens värdiga hägnande och skydd mot vidare åverkan.»

Stenens baksida har följande inskrift:

ÅT

HEDVIG MARGARETA HAMILTON

JOHN JENNINGS

ÄLSKADE BORTGÅNGNA MAKÅ

ÅF

HANS NUVARANDE LYCKELIGA

SOPHIE ELEONORE ROSENHANE

STENEN RESTES

1820

EFTER 18 ÅRS ÅGTENSKAP

Dybecks uppgift, att stenen år 1820 blivit förd till Skånelaholm, är uppenbart riktig. Utefter v. smalsidan finnas invid den runristade ytan fem spår av borrhål. Tydligt ha, i samband med stenens flyttning, stycken på v. sidan fråsprångts, sannolikt för att ge stenen en mera regelbunden form. Beklagligtvis har därigenom också en avsevärd del av inskriften skadats eller helt förstörts (r. 28—38). Även toppen blev avslagen. Enligt Dybeck (1868) skola tre stycken av stenens övre ända ha blivit fråsprångda. Av dessa hade ett »under sommaren» (1867) blivit återfunnet »i jorden invid den grop (vid vägen vester om och några famnar från Sälna bro), som förr upptogs af den väldige runstenens fot». Stycket har sedermera blivit fört till Skånelaholms park; det fanns där i varje fall 1936 men omtalas icke av Brate 1907. År 1940 lagades stenen. Det visade sig, att toppstycket ej alldeles passade ihop med stenens översta del. Ett mellanstycke saknades, o. 0,25 m. i höjd. Det utfördes i cement, varefter toppstycket fastsattes. Med stöd av Peringskiölds teckning kan fastställas, att toppstycket även upptill är ofullständigt; den översta delen med korset saknas.

I *Runurkunder* (1833) uppger Liljegren stenens plats som »Solna bro» (fel för Sälna bro). Det är anmärkningsvärt, att riksantikvarien ännu mer än 10 år efter stenens förflyttning icke har känt till något därom och om den skadegörelse som utövats på ett av landets ståtligaste runminnesmärken.

Runstenens ursprungliga plats har alltså varit vid »Sälna bro» vid vägen Skånela—Vallentuna, o. 700 m. Ö om vägskälet vid Hargs kvarn och inemot 1 km. V om Sälna by. Tyvärr saknas närmare uppgifter från tiden före runstenens flyttning. Pålitlig torde dock Dybecks uppgift vara, att ännu 1867 gropen fanns kvar efter stenen och att han där återfunnit ett stycke, »vid vägen vester om och några famnar från Sälna bro».

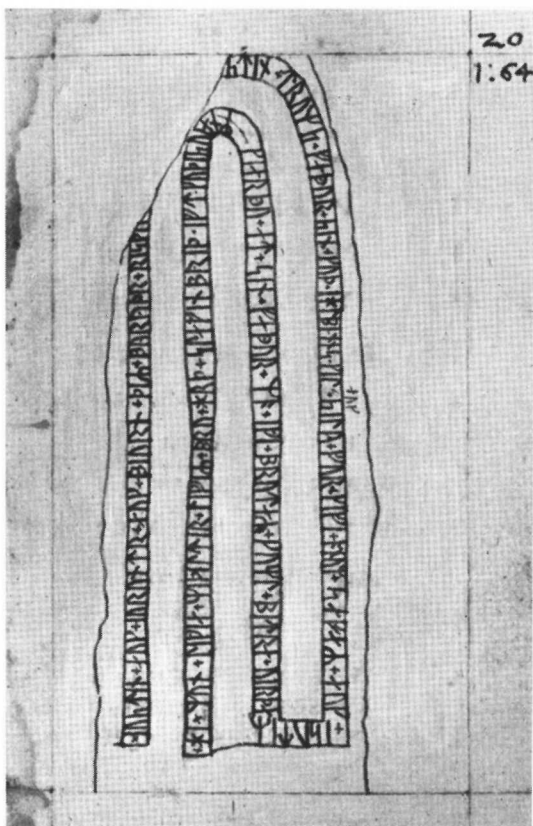

Fig. 33. U 323. Sälna, Skånela sn.
Efter teckning av Bureus.

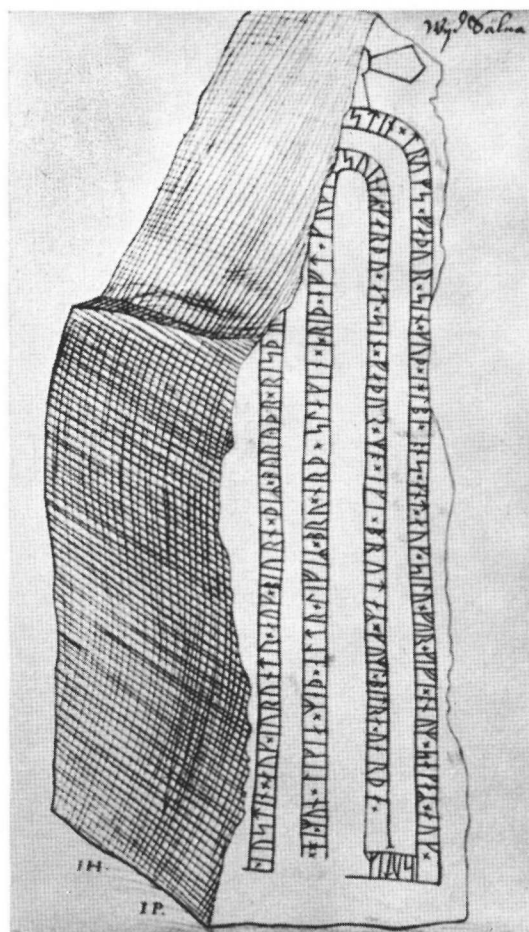

Fig. 34. U 323. Sälna, Skånela sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

Runstenen utgöres av ett fyrsidigt stenblock med parallella, nästan lika stora sidor, av över 3 meters höjd.

Gråröd gnejsgranit. Nuvarande höjd över markytan 3,14 m., bredd (1,20 m. från marken) 0,69 m. Stenens tjocklek: på h. sidan 0,57 m., på v. sidan 0,60 m. Toppstycket (som fastsattes år 1940) 0,56 × 0,42 m. Ytan är skrovlig, speciellt på h. sidan. Ristningen är på det hela taget väl bevarad, ehuru ojämn. Delvis är den ganska djupt huggen, men delvis grunt.

Redan på de äldsta avbildningarna, Bureus' och Peringskiölds, är runstenen defekt. Ett större stycke har blivit avslaget upptill på v. sidan. Skadan börjar upptill mitt på stenen och går snett nedåt v., ungefär till en tredjedel av stenens höjd uppifrån. En del av den yttre runslingan saknas, med 16 à 17 runor.

Nedtill mellan andra och tredje och mellan tredje och fjärde slingorna finnes en del klotter inhugget i senare tid. T. h. synes tydligt EM, därunder ROS, därunder EEC, därunder möjligen ANO 1616.

Inskriften är anbragt i en sammanhängande runslinga, som börjar nedtill i v. hörnet och går i tvenne bågformiga varv över stenytan. Någon ornamentik finnes icke, med undantag för ett enkelt kors upptill. Sälna-stenen tillhör den s. k. oornerade gruppen av uppländska runristningar.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter Bureus och Peringskiöld):

× **i**ystin × **a**uk × **i**uruntr × **a**uk × **bi**urn × **þ**ir [× byryþr × risþu] . . . **st**in × **tr**ums × **f**[aþur] × **sin** × **k**up × **ih**lbi ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
ons × **o**nt × **a**uk × **selu** + **f**ur + **k**ifi × **o**num × **s**akar × **a**uk × **s**utir ×
 65 70 75 80 85 90 95 100
 × **hi** × **mun** × **li**gia × **m**ep + **al**tr + **li**fir × **bru** × **hr**þ × **sl**agin × **bri**þ × **e**[ft × k]up - - **s**uenar **k**[arþu ×]at × **sin** ×
 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160
faþur × **mo** × **igi** × **br**utar × **k**uml × **be**tra × **ue**rþa +
 165 170 175 180 185 190

Øysteinm(?) ok Jorundr ok Biorn þeir bróðr væisþu . . . - stein drums(?), faður sinn. Guð hialpi hans and ok selu, forgefi hanum sakar ok syndir.

*Æi mun liggja, með aldr lifir,
 þro harðslagin, þræið æft goð[an].
 Svæinar gærðu at sinn faður.
 Ma æigi brautarkuml þætra verða.*

»Östen och Jorund och Björn, de bröderna reste [denna sten efter . . .] -sten drums, sin fader. Gud hjälpe hans ande och själ, tillgive honom brott och synder.

Alltid skall ligga, medan mänskor finnas,
 bron hårdslagen, bred, efter den gode.
 Svenner gjorde den efter sin fader.
 Ej kan en bättre vägvård bliva.»

Till läsningen: Det är i flera fall svårt att avgöra, huruvida en runa är stungen eller icke. Ristaren använder små, tämligen grunda punkter, som äro svåra att skilja från naturliga fördjupningar, som förekomma i stenytan. 2 **y** är säkert stunget; punkten är huggen, icke en naturlig grop. Icke stungna äro däremot 97, 175 **u**. 108, 132, 171 **g** äro säkert stungna. Icke stungna äro däremot 56, 80, 153 **k**. I 80 **k** finnes visserligen en fördjupning upptill men den är antagligen ej huggen. Vanskeligast är avgörandet i fråga om några **i**-runor. Mitt på staven i r. 74 finns en kort vinkelrät fördjupning, grundare än ristningen i övrigt; det är ovisst, om den är huggen. R. 112 har mitt på staven en fördjupning med någon utbredning; ovisst, om den är huggen. R. 139 har mitt på staven ett kort tvärstreck med riktning snett nedåt; runan är med sannolikhet stungen. R. 149 har något ovanför mitten en fördjupning tvärs över staven, möjligen huggen. R. 184 är säkert stungen med ett kort snett streck. Mera ovisst är r. 189: mitt på staven finns en grund fördjupning, möjligen huggen. Jag är böjd att tro, att alla dessa **i**-runor verkligen äro stungna, men måste framhålla min tveksamhet särskilt i fråga om r. 74, 112, 149 och 189. Icke stungna äro 5, 26, 41, 54, 81, 136, 161, 170 **i**. Även i ett par andra runor förekomma punkter, som förefalla vara huggna: i 136 **r** och 165 **þ**. Enligt Bureus ha sådana funnits även i 50 och 156 **þ**. Det finns ingen anledning att tro, att de skulle ha blivit inhuggna i senare tid, exempelvis samtidigt med de ovan omtalade namninitialerna från »anno 1616». Bureus' besök vid Sälna-stenen har säkerligen ägt rum före detta år, och han skulle otvivelaktigt ha märkt, om några prickar nyligen blivit inhuggna i runinskriften. Punkterna i **r**- och **þ**-runorna kunna givetvis endast ha till uppgift att utgöra prydnader. — 3 **s** har mellanstapeln förlängd över utgångspunkterna för övre och nedre stapeln, sålunda formen 𐌱. Vid 20 **b** börjar skadan på v. kanten, som drabbar först ramlinjen, sedan allt större del av runorna. Av 25—27 **þ**ir finns endast nedre delen i behåll; sk är borta. Av 28 **b** finns nedersta delen. Därefter spår av sammanlagt sex stavar; deras inbördes avstånd och ställning talar för att läsningen **uru** varit riktig. Därefter fortsätter ramlinjen ytterligare 3 cm. och försvinner.

39 **s** står alldeles i kanten av skadan. Intet spår av sk där framför. På v. sidan av 41 **i**, tämligen högt, en fördjupning, ej huggen. Alla runorna i 43—47 **trums** äro fullt säkra. Av 48 **f** finns något över hälften av hst och nedre delen av undre bst i behåll. 73, 88, 96 **s** ha formen **h**. Övre bst i 84 **o** är ovanligt kort, tydligen på grund av bst i följande **n**. I 89 **a** finnas endast svaga spår av bst på h. sidan av hst. Under sk efter 92 **r** finnes en liten oval, inhuggen i senare tid. Efter 95 **k**× fortsätter den inre ramlinjen ned till den horisontella undre ramlinjen. Sk efter 100 **r** är svagt och något otydligt. — 101 **h** är fullt säkert. 114 **a** har bst endast t. v. 126 **h** är fullt säkert. Av 140 **f** finnes nedre delen av hst jämte nedersta delen av undre bst. Övre delen av 143 **u** är borta. Av 144 **p** finnes nedre hälften i behåll, av följande två runor endast nedersta delen av hst. Efter 152 **r** finns en fördjupning i stenen, som sannolikt är naturlig, men intet sk. Av 154 **a** finnes v. bst i behåll, tydlig. Framför 163 **f** en fåra, som troligen ej är huggen. 167 **r**: hst är möjligen antydd, men icke upphuggen till samma djup som bst. Sannolikt ett förbiseende av ristaren.

Bureus F a 10: 2: 2 **u**; 3 **s** har formen **h** (likaså 39, 47, 53, 73, 147 **s**); 28—55 **byrjor** (rättat, t **byrjpr**) + **rispu** . . . **stin** × **trums** × **fapur** + **sin**, 60 **h**, 64—66 **nns**, 67—69 **kil**, 74 **i**, 96—100 **isutir**, 108 **g** 114—117 **iltir**, 122 **r**, 132 **g**, 139 **i**, 142—152 **kupisuianr**, 153—157 **kiarpu**, 171 **g**, 184 **i**, 189 **i**. F a 6 har följande avvikelser: 2 **y**, 28—33 **byrjor**, 67—69 **kal**, 122 **r**, 142—152 **kupisuinar**. F a 5: 2 **y**, 28—33 **byrjpr**; 53—55 **sin** saknas; 60 **a**, 67 **a**, 189 **a**. — Peringskiöld: 2 **u**, 28—38 **byrjpr** × **rispu**, 67 **a**, 74 **i**, 108 **g**, 112 **e**, 126 **n**, 132 **g**, 135—138 **i** + **rip**, 139—146 **eft** + **kup** - -, 149 **i**, 153—157 **karpu**, 171 **g**, 184 **e**, 189 **e**. — Celsius: 2 **u**, 28—38 **byrjpr** × **rispu** ×; »här är ett gott stycke afslagit»; 67 **a**, 74 **i**, 108 **g**, 112 **e**, 132 **g**, 135—138 **brip**, 139 **e**, 142—146 **kupn** -, 149 **i**, 171 **g**, 184 **e**, 189 **e**. — Dybeck: 2 **y**, 67 **a**, 74 **i**, 108 **g**, 112 **e**, 126 **h**, 132 **g**, 135—138 **brip**, 139 **e**, 149 **i**, 153—154 **ka**, 171 **g**, 184 **e**, 189 **e**. — Brate: 2 **u**, 67 **o**, 74 **a** (»det synes mig, att det står **salu** med **h**a, icke **silu**»), 108 **g**, 112 **i**, 126 **h**, 132 **g**, 139 **a** (»det torde stå **a[ft]**, icke **eft**, fast känne-strecket till **a** är kort och vågrätt»), 171 **g**, 184 **i**, 189 **i** (»det synes mig skola läsas **bitra** och avgjort **uirpa**»).

o-runan är tecken för nasalerat **a** i 64—66 **ons**, 67—69 **ont**, 84—87 **onum**, 168—169 **mo**. **o**-ljudet tecknas med **u**-runan: 123—125 **bru**, brytningsdiftongen **io** med **iu**: 10—16 **iuruntr**, 20—24 **biurn**. **u**-runan är tecken för **y**-ljud i 96—100 **sutir**. Inskottsvokal förekommer i 28—33 **byrjpr**. — Diftonger enkeltecknas vanligen: 3—6 **stin**, 25—27 **pir**, 34—38 **rispu**, 39—42 **stin**, 135—138 **brip**, 147—152 **suenar**, 170—172 **igi**, 173—178 **brutan**. Däremot **auk** (flera ggr), 101—102 **hi** **æi**, troligen även 1—2 **iy** **Øy**.

Uddljudande **h** saknas i 64—66 **ons**, 84—87 **onum**. **h**-runan är tecken för **a** i 126—128 **hrp**, 101—102 **hi**, 59—63 **ihlbi**. Jfr liknande fall i U 200. Ett ålderdomligt drag är **p** i 34—38 **rispu**.

Det skadade stället i inskriften 142—146 **kup** - - återgives av Bureus **kupi**, av Liljegren **kupir**. Finn Magnusen supplerar 139—146 **eft** × **ku[ma]** *æft guma*. Dybeck anmärker: »Man har antagit att det nu ofullständiga ordet i versen varit **kupir** eller **kuma** (heldre det sednare!); men stafvarnes antal omöjliggör så det ena som det andra.» S. Bugge har utan tvivel funnit den riktiga utfyllnaden: **eft kup[an]** *æft godan*.

Sälna-stenen har i sitt ursprungliga skick varit ett av Upplands ståtligaste runminnesmärken. Även sådan den nu är, svårt skadad upptill och kluven längs ena sidan, därtill rest på en mycket olämplig plats, gör den ett imponerande intryck. Inskriften är en av de längsta, med nära 200 runor. Hillersjö-hällens inskrift (U 29) är visserligen längre, men Sälna-stenens är förhållandevis ordrikare. Bland egentliga minnesinskrifter är den otvivelaktigt en av de mest monumentala.

Ristningen är utomordentligt väl komponerad. Inskriften består av två ungefär lika delar, som fylla var sin runslinga. I den yttre runslingan står den egentliga minnesinskriften jämte

en bön för den dödes själ. Den inre runslingan upptages av en hel strof i fornyrdislag; den handlar icke om den dödes liv och bedrifter, utan om bron och minnesvården, som sönerna låtit utföra. Stenens väldiga mått, den omsorgsfullhet och beräkning, varmed ristningen blivit utförd, och inskriftens litterära hållning — allt tyder på förnämliga personer.

Namnet på den man, över vilken Sälna-stenen är rest, är tyvärr icke bevarat. Det har delvis stått på den kant av stenen, som var avslagen redan på Bureus' teckning från början av 1600-talet. Inskriften kan här kompletteras **rispu**[×**stin**×**pina**×**iftir**×- - -]**stin**. Den döde har haft ett sammansatt namn på **-stin** *-steinn* med en förled av sannolikt 3 à 4 runor. (S. Bugge antager **purstin** Torsten, Brate Östen). Det följande ordet 43—47 **trums** är ett tillägg till namnet. A. Noreen uppfattar det som genitiv av ett personnamn: »(nach -)sten Drumbs sohne, ihrem vater». Jfr isl. *drumbr* såsom tillnamn (Lind), egentligen ett appellativum *drumbr*, m. 'kloss, klump' (*trédrumbr*, fsv. *nokkadrumber* VgL II), nisl. *drumbur*, m. 'vranten og gnaven Person' (Blöndal), no. *drumb* 'en klodset figur' (Ross). I Rígsþula förekommer *Drumbr* som namn på en av Träls söner. Någon säker parallell till uttrycket *-stein Drumbs* »-sten Drumbs son» är emellertid knappast känd. Noreen hänvisar till Ingelstad-stenen i Östergötland (Ög 43), där han läser **d : skutu**, vilket han tolkar *Dagr Skutu* »Dag, Skutas son». Men såväl läsning som tolkning äro ytterst osäkra. — Också Brate antager, att fadern till den döde Östen (han supplerar så inskriftens bevarade **-stin**) haft öknamnet *drumbr*, hans son har därför kallats Drumbs-Östen (jfr *Palna-Tóki* m. fl.), »vilken förstavelse här ställts efter, då namnet styrdes av prep. och självt behövde framhållas, men jag känner intet annat ex. på ett dylikt förhållande». — S. Bugge återigen förmodar, att **trums** är ett tillnamn till det föregående namnet **-stin** och sålunda liksom detta (och den följande appositionen **fapur**×**sin**) står i ack. Men han medger, att han annars icke känner till något sådant tillnamn **trums**. Man skulle emellertid kunna erinra om det nisl. uttrycket *vera drums um e-ð* 'vara ovillig till något', nno. *drumsa* 'vara trög, lat', gotl. *drumsa* 'lättjas', vartill subst. *drums* 'lathund'; kanske hör hit även nno. *drunsa* 'trampa tungt' med subst. *druns* 'tung kropp'. Det är väl icke omöjligt, att redan under vikingatiden har funnits ett sådant smådeord och öknamn *drums* 'klumpig, trög person', även om det icke annorstädes är belagt än här i Sälna-stenens inskrift.¹

Inskriftens första namn kan uppfattas på olika sätt, beroende på huruvida man läser det **iustin** eller **iystin**. Brate och Noreen (liksom Celsius och *UFT*) tolka det som *Iosteinn* Josten, ett namn som återfinnes även på Kimsta-stenen i samma socken (U 319). Brate håller det för tänkbart, att de båda uppländska runstenarnas Josten är den vikingahövding Justin, som i den angelsaxiska krönikan omtalas såsom en av dem, som år 991 uppburo danagäld i England. Den stungna y-runan torde dock snarast tala för att det är namnet *Øysteinn* som avses. Detta tecknas dock oftast **aust(a)in** eller **ayst(a)in**.

Om namnet *Iorundr* se Sö 261.

Inskriften innehåller, i böneformeln, två dubbeluttryck: *and ok selu* och *sakar ok syndir*. 73—76 **selu** återger säkerligen ett uttal *sēlu*, dat. av *sēla* eller *sēl*, f. 'själ', ett missionspredikans

¹ De äldre granskarna av inskriften bortsågo i allmänhet från att ett stycke av inskriften var förstört efter 34—38 **rispu**. De uppfattade 39—42 **stin** som appellativ och objekt till **rispu**. Härtill **trums**×**fapur**×**sin** såsom bestämning i genitiv. Så Bureus. *Bautil*: »Justin ok Jurunder ok Björn the bröder reste sten åt Trums, fader sin.» Broeman: »Östen och Jorund och Björn, de Bröder upreste Trums sin faders Sten.» *UFT*: »Josten och Jorund och Björn, desse (bröder reste denne) sten, tillhörande deras (fader) Trum.» Ännu Brate (*Runverser* s. 104) tänker sig 39—42 **stin** som ordet 'sten'. Man väntade då, att **fapur**×**sin** (liksom **trums**) skulle vara genitiv. Antingen är konstruktionen anakolutisk — **fapur**×**sin** i ack. efter den vanliga formeln »de reste stenen efter ... fader sin» — eller också är **sin** reflexivpronomen, här använt i stället för possessiv. Redan Celsius hade emellertid klart insett, att det måste ha stått flera runor mellan **rispu** och **stin** och att det senare därför måste vara del av ett namn: »... erexerunt ... Stin Trums parenti suo». Likaså Liljögren: »... reste (sten efter Thor)sten Trums, fader sin». Men detta blev förbisett, till dess Bugge ånyo framhävde det.

ord, lånat från mlt. *sēle*. Andra kristna lånord äro (konj.) *forgefi* 'tillgive, förlåte', fsv. *forgiva*, isl. *fyrirgefa*, efter feng. *forgiefan*, mlt. *vorgeven* med samma betydelse, och (pl.) *syndix*. Båda dessa ord förekomma i Paternoster.

101—102 **hi** har tidigare allmänt uppfattats som *her* 'här', med bortfall av slutljudande *r*. F. Magnusen och S. Bugge ha förklarat det som *æi* 'alltid'. Brate finner detta osannolikt, eftersom uttrycket »här skall stånda» o. dyl. så ofta förekommer. Ännu i *Sverges runinskrifter* (1922) översätter han: »Här skall ligga» etc. Bugge påpekar med rätta, att allitterationen i första versparet blir bättre, om det första ordet, starkt betonat, bildar uddrim med *aldr*. Versparet har dubbelt allitterationssystem, i det även *liggia* och *lifix* rimma. Om uttrycket *með aldr lifix* se ovan U 114 (s. 170). *Með aldr lifix* har tydligen samma innebörd som *meðan menn lifa* 'så länge människor finnas, medan världen består'. Jfr isl. *of (um) aldr* 'så länge världen består, i evighet'.

Med *bro* åsyftas givetvis en vägfyllnad över den låglänta sankmark, varöver landsvägen ännu går fram på ömse sidor om Sälna bro. Den berömmes i inskriften såsom hårdslagen och bred. Om bron handlar säkerligen också den senare halvstrofen: sönerna ha gjort den efter sin fader, en bättre vägvård (*brautar-kuml*) kan icke bli till. **brutar** × **kuml** åsyftar sannolikt själva vägen. v. Friesen tolkar det som »minnesvård bestående af en anlagd väg».

Strofen är välbyggd och uttrycksfull. Den är utan tvivel formad för just denna minnesvård. Bugge har fäst sig vid den stavelserika sänkning i sista versparets första rad:

ma æigi brautar-kuml   bætra verða.

Han förmodar, att versparet är en efterbildning av en äldre inskrift, som i stället för *ma æigi* har haft *ma-at* 'kan icke'. Det finns knappast skäl för ett sådant autagande. Mera anmärkningsvärt är det näst sista versparet

Svæinar gærðu   at sinn faður,

där possessivet *sinn* är allitterationsbärande och följaktligen tryckstarkt. Det sammanhänger med den fornsvenska ordföljden. När possessivet var trycksvagt, hade det normalt sin plats efter substantivet, såsom i inskriftens förra del 48—55 **faþur** × **sin**. I ställningen framför substantivet blev det i regeln framhävt och fick starkare tryck. För sönerna brukas ordet *svæinar*, egentligen 'unga män', tydligen av metriska skäl. Ordet *synir* var kortstavigt och passade därför ej in i rytmen. Jfr U 225 . . . **ir** · **suinar** · **at** · **sin** · **faþur**.

v. Friesens metriska översättning av inskriftens senare del må till sist anföras:

»Städse skall minna,
då människor finnas,
bred och stadig
bro om den gode.
Söner den byggde
åt sin fader.
Ej kan bättre
brovård givas.»

Bureus har icke förstätt inskriftens senare del. Det framgår av den egendomliga översättning som han ger: »Hic quoque iacet . . . qui occisus est. Rogate pro illis, Amici Dei. Filii quidem erexerunt parenti. Sed non fratrum sepulcra sine dolore visitamus.» Peringskiölds felaktiga läsning av 135—138 **i** × **riþ** har länge verkat hindersam. Göransson (*Bautil*): »Han mån ligga medan världen står, slagen i Rid. Gode Svennar gjorde åt sin fader. Må icke bröder

kumel bättre varda.» Brocman: »Här må Bron, som i Rydet blef slagen efter, ligga medan Tid och Ålder warar: och må icke bättre Wägsten göras.» Celsius har visserligen läst riktigt 135—138 **bríp**, men han har dock icke uppfattat inskriftens innehåll. Han översätter: »Hic jacet ad pontem Alterliverensem [meþ+altr+lifir×bru] violenta morte peremtus [hrþ×slagin] . . . viri juvenes egregii fecerunt (monumentum) parenti suo. Non exciditur cippus [brutar×kuml] majoris pretii.» Liljegren torde ha varit den förste som uppfattat inskriften som vers: »Här månd' Ligga, så länge folk Lefwer, bron som wardt uppförd efter (honom) i rödjan (uppröjda marken). Goda svenner Gjorde (den) åt sin fader, inet Brokummel Bättre månd' wara.» F. Magnusen: »Stedse skal ligge til fjernest Alder fastlagt Bro til Mandens Erindring.» C. G. Rafn: »Her skal ligge, medens Folket lever, Broen fast slaaet for Eftertiden [i×riþ×eft]; efter Faderen gjorde den gode Dreng, vil ingen Veihoi vorde bedre.» Rosenberg: »Her til Dommens Dag skal ligge Bro fast slagen bred over (Myr?); Ungersvende gjorde den efter sin Fader; bygt vorder aldrig bedre Vej-Kummel.» Vigfusson: »Here skall lie while the age lives this strong-built bridge in time to come (*i ríð eptir*). Good lads made it after their father, no better road-mark can there be.» Senare har Vigfusson av Bugge fått den rätta läsningen och tolkningen: »For ever, while ages endure, shall this broad, strong-built bridge (road) last, which the lads made after their father dear.»

324. Tjusta, Skånela sn.

Pl. 10, 11.

Litteratur: B 45, L 486, D 2:136. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 119; O. Celsius, SR 2, s. 58, 246, 738; UFT h. 6 (1877), s. 26; E. Brate, Anteckningar (ATA); Stockholms Dagblad 28/s 1928.

Äldre avbildningar: Peringskiöld o. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 45); Dybeck a. a.; Brate foto 1909 (ATA).

Runstenen står 9 m. Ö om landsvägen Kimsta—Markim, 20 m. SSÖ om Kimsta bro och o. 200 m. V om avtagsvägen till Tjusta. Ristningen vetter åt N.

»Vthi Tiustads giärdh», heter det i *Ransakningarna*, »finnes en lång Runasteen om kull, som skall opresas, denne berättas vara rundt om skrefwen opå, men hvadh dett ähr weet ingen.» Peringskiöld: »Tiustad». Celsius: »uti Tiusta gårdet vid grinden». Dybeck: »Stenen ligger i Tjustads gårde på östra sidan om Kimstads bro . . . Två bautastentar ligga öster om runstenen.»

Mycket kvartsrik granit, ljusgrå i ytan, ljusröd i alla brott. Höjd 2,17 m., bredd (över drakhuvudet) 0,97 m. Stenen är svårt skadad och var det redan på 1600-talet, av Peringskiölds teckning att döma. Nedre delen saknas. Den v. kanten har svåra skador, varigenom en del av inskriften har gått förlorad. Genom Dybecks försorg blevo fem mindre stycken uppgrävda i närheten; de äro infogade på hans avbildning, som därför är fullständigaste. Endast ett av dessa stycken finnes numera i behåll. På v. sidan och upptill ha kvartskristaller fallit bort, varigenom ristningen här har blivit förstörd. Ristningslinjerna äro smala och fina. Där ytan är oskadad, är ristningen väl bevarad.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter Dybeck):

[uk] ulfr×ri[s - i×st - -]×pina - - - - R×... rf×brubur×sin×huk×gyrir×iftir×sun sin×kuþan×
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55
 an×uarþ×tr...
                   60   65

...-ulfr raisti st[æin] þenna [æfti]R . . . , broður sinn, ok Gyriðr æftir sun sinn goðan. Hann varð dr[epinn] . . .

»...-ulv reste denna sten efter . . . , sin broder, och Gyrid efter sin gode son. Han blev dräpt . . .»

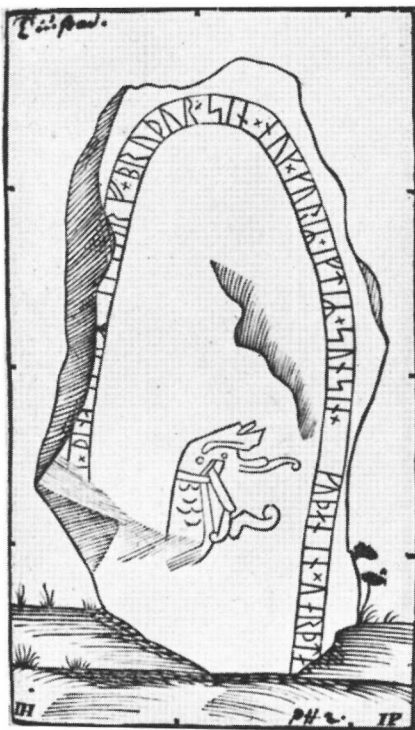

Fig. 35. U 324. Tjusta, Skånela sn.
Efter B 45.

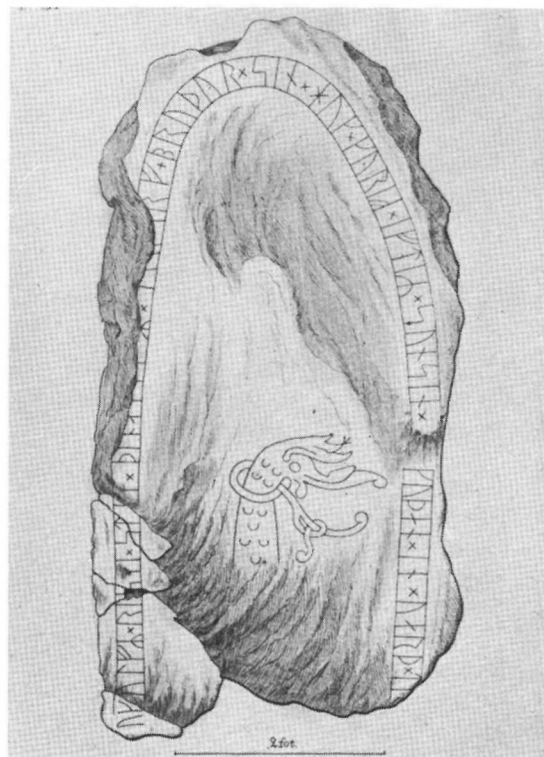

Fig. 36. U 324. Tjusta, Skånela sn.
Efter D 2: 136.

Till läsningen: Hst i 3 **u** saknas. F. ö. äro 3—8 **ulfr**×**ri** tydliga. Av r. 15 finns endast nedersta delen av hst bevarad. Övre delen av 16—19 **pina** är borta. Skadan ökar utefter v. sidan. Det följande ordet kan med säkerhet antagas ha varit **iftia**. De båda sista runorna i det därpå följande namnet ha varit 25—26 **rf**; 26 **f** är nästan helt bevarat, och av 25 **r** finnes tillräckligt kvar för en säker identifikation. Framför 25 **r** finns nedre delen av fem stavar; möjligen har framför den första funnits ännu en, nu helt förstörd. Inga spår finnas kvar av **bst**. Mellan tredje och fjärde staven större avstånd än mellan de övriga. Den tredje kan dock icke ha varit **f**; då skulle nämligen något ha funnits kvar av **bst**. Möjligen har den varit **l** eller **t**. Att här stått **uitiarf** synes fullt möjligt. 36 **h** är säkert. Mellan hst och **bst** i 39 **g** en liten fördjupning, som troligen är huggen. 40 **y** är säkert stunget. 44 **i** är icke stunget. Efter 51 **n** finns intet sk. 55 **k** är icke stunget. Av 67 **r** är övre delen förstörd. Men bistavens bågböjda form gör det fullt visst, att runan varit **r**.

Peringskiöld: runorna 1—15 saknas. Av runorna på h. sidan har icke funnits mera bevarat än nu. 36 **n**, 39 **k**, 40 **u**, 60 **i**, 67 **a**. — Celsius (enligt meddelande av H. Norinder): 1—26 saknas. 36 **a** (rättat från **h**), 39 **k**, 40 **u**, 60 **a**, 67 **r**. — Dybeck ensam har 1—2 **uk** och 9—14 **s-i**×**st**-. 36 **h**, 39 **k**, 40 **y**, 43 stupat **f**, 60 **i**, 67 **r**. — Brate: 36 **a**, 39 **k**, 40 **u**, 60 **a**, 67 **r**.

Inskriftens första ord har varit ett sammansatt namn på **-ulfr**, i vars förled ingått **uk**. Dybeck har tänkt sig *Vigulfr*, med **i** utelämnat mellan **u** och **h**. Möjligt vore ett *Hugulfr*; jfr *Hugbiorn* U 51. Det andra namnet, som har slutat på **-rf**, kan ha varit *Vidiarfr* eller *Vigdiarfr*; jfr Sö 112, 235. Om kvinnonamnet *Gyriðr* se U 77.

36 **h** är felristning för **a**. 60—61 **an** återger pron. *hann* med bortfall av uddljudande **h**. 66—67 **tr** är med säkerhet början av ordet **tribin drepinn**.

325. Markims kyrka.

Pl. 15.

Litteratur: B (16 och) 1152, L 492. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 110; O. Celsius, SR 2, s. 69; Kyrkoinventarium 1829; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 368.

Äldre avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 1152).

Enligt Peringskiöld fanns runstenen »I Sakerstijemuren i 4 st. söndersl. och serskilt inmurade.» På träsnittet i *Monumenta* är Helgonius' signum »P H» ändrat till Peringskiölds »I. P.» B 16 har endast lokaluppgiften »I Sakerstie muren», men bild saknas här. Träsnittet har i stället blivit infört i slutet av boken, under n:r 1152. Som överskrift finnes där den allmänna uppgiften »I Markims Sochn i Upland». På Helgonius' teckning ha de fyra stycken, som voro »serskilt inmurade», d. v. s. på olika ställen i sakristians vägg, blivit passade tillsammans. Ristningen har därmed blivit fullständig, så när som på ett stycke i v. hörnet upptill. Ännu i »Kyrkoinventariet» 1829 omtalas runstenen såsom synlig: »Runstenar. 2^{ne} sådane äro inmurade i Sacristiväggen och äro deras påskrifter synlige på yttre sidan.» Kyrkan blev sedermera rappad, och de fyra fragmenten doldes under kalkputsen. I sept. 1942 knackades putsen bort, och fragmenten anträffades; tre av dem sutto i sakristians östra vägg och ett i den norra väggen. Stenen lagades och restes på kyrkogården N om kyrkan, några meter NV om sakristian. Ett stycke av stenen på v. sidan upptill saknas. Det fanns icke heller på 1600-talet och är måhända inmurat i väggen med runorna inåt.

Sakristian är sannolikt uppförd under 1400-talet.

Ljusgrå gnejsgranit. Stenen är mycket stor, i sin helhet omkr. 3,50 m. i höjd. Den nuvarande höjden över markytan är 2,50 m., bredd (över mitten) 1,45 m., största bredd 1,80 m. Ristningslinjerna äro smala och grunda, men synnerligen säkert huggna, av en skicklig och yrkeskunnig ristare. På det hela taget är inskriften tydlig och väl bevarad.

Ornamentiken är rätt originell. Runslingan är på vanligt sätt lagd längs stenens ytterkanter. Rundjurets huvud och stjärt korsa varandra nedtill mitt på stenen. Stjärten går upp i en stor ögla i ristningens mitt. Inne i öglan står ett enkelt kors. Från drakhuvudet utgår en nacktofs, som är utbildad till ett smalt band; detta upprepar stjärtändans stora ögla och knyter i en åttformig vindling ormkroppen samman.

Inskrift:

× pilinifr × auk × þur . . . stain × iftir fraistain × faþur sin auk × uif . . . at × inah sin
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

pilinifr ok Þor- . . . stein æftir Frøystein, faður sinn, ok Vi- . . . at mag sinn.

»pilinifr och Þor- . . . [läto resa] stenen efter Frøsten, sin fader, och Vi- . . . efter sin frände.»

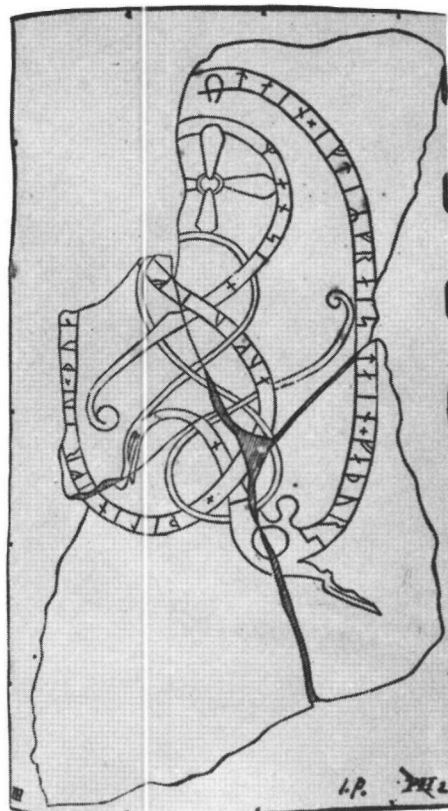

Fig. 37. U 325. Markims kyrka.
Efter B 1152.

Till läsningen: Inskriften börjar nedtill på v. sidan i rundjurets stjärt, går sedan baklänges genom runkroppen längs stenens ytterkanter till djurets huvud och avslutas i den på stenens mitt ögleformigt upprullade stjärten. Alla runorna i det första namnet 1—8 **pilinifr** äro fullt säkra. Runorna 9—11 **auk** äro skadade upptill, men 9 **a** och 11 **k** äro dock fullt säkra. 14 **r** är även skadat, men hst är tydlig och mellersta delen av bst är svagt synlig och någorlunda säker. Övre delen av 15 **s** är borta, mellanstapeln är skadad och svag, nedre stapeln fullt bevarad. 20 **i** är icke stunget. Intet sk synes ha funnits efter 24 **n**, 38 **r**, 41 **n**, 52 **h** och 55 **n**. 45—47 **uif** är säkert, men övre delen av 46 **i** är skadad i sprickan, och runan kan måhända ha varit ett **l**. Därefter fattas 4 à 5 runor jämte ett sk. Namnet kan ha varit **uifastr** eller möjligen en sammansättning med **ulf-**. 48—49 **at** är tydligt. 52 **h** är fullt säkert, om också bst äro något grunt huggna eller vittrade.

Hadorph o. Helgonius: 1—8 **pilinifr**. 9 **a** och 11 **k** saknas. 14 **a** med bst endast t. h. (L 492 har i stället 12—14 **pur**). 15 **s** saknas. 45—47 **uif**; men sprickan fanns redan då vid toppen av 46 **i**. 48—49 **at** saknas. 52 **n**.

Inskriften börjar tydligen med två namn. Det andra har varit en sammansättning med *Por-*. Det första namnet **pilinifr** är dunkelt. Ett öknamn *Pilinafr* till isl. *pili*, n. 'brädvägg' och *nafr* 'näver' vore formellt tänkbart. Om namnet *Froysteinn* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 75.

326. Husby, Markims sn.

Pl. 16.

Litteratur: B (15 och) 1128, L 493, D 2:138. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 110; O. Celsius, SR 2, s. 68, 457; S. Bugge, *Runverser* (ATS 10:1), s. 112 f.; E. Brate, *Sverges runinskrifter* (1922), s. 111, *Svenska runristare* (1925), s. 21, *Anteckningar* (ATA).

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 1128); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA).

»Vthi Hussby öhren finnes 2^{ne} Runastenar liggiandes om kull och så pårijtadt», uppgifves i *Ransakningarna*. Det är tydligen U 326 och 327 som åsyftas. Peringskiöld (*Monumenta*) har på träsnittet av U 327 uppgiften »Huseby örn vid landsvägen». B 15 och 1128 »Huseby ören». B 15 saknar bild; denna har senare blivit införd i bokens slut under n:r 1128. O. Celsius: »Markhem mellan kyrkian och Husby en klar sten uht med bäcken och bron på Husby ören.» De båda runstenarna ha sålunda stått på Husby örn, vid landsvägen, d. v. s. omkr. 200 m. NÖ om Husby, där landsvägen nu på en bro går över en norrifrån kommande bäck. Härifrån ha de sedermera blivit flyttade. Dybeck säger (1868) om U 326, att »stenen, hvilken redan för 25 år sedan, då jag först såg honom, stod såsom grindstolpe, der han ännu är, i Husby by, skall fordom varit vid bron öfver häradsvägen öster om byn. Det förkomna nedre stycket afslogs troligen när han flyttades. Han står nu tre fot i marken.» Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm». Ännu 1904, vid Brates besök, stod stenen rest »vid vägskälet i Husby». Eftersom nedre delen av stenen var avslagen och den sålunda saknade fot, befann sig en stor del av ristningen under jorden. Sedermera har stenen åter blivit flyttad och står nu rest på en berghäll 10 m. V om landsvägen och 80 m. NÖ om Husby mangårdsbyggnad, omkr. 125 m. VSV om den ursprungliga platsen vid landsvägsbron.

Röd granit. Höjd 1,99 m., bredd 0,99 m. Nedersta delen av ristningen saknas, med några runor vid inskriftens början och slut. Ytan är slät och jämn. Ristningslinjerna äro smala och grunda. Ristningen är i stort sett väl bevarad.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 1128):

[**hulm**]kir × auk × **sikruþr** × þair × ristu × stina × **þisi** × **eftir** × **suin** × sun × sin × sip × bu[rin]

Holmgærðr ok Sigrøðr þær raistu steina þessi eftir Svein, sun sinn sidburinn.

»Holmgård och Sigröd de reste dessa stenar efter Sven, sin son, sent född.»

Till läsningen: Icke stungna äro 5, 13 **k**, 15 **u**, 6, 23, 29, 33, 43, 49 **i**. Tydligt stunget är 36 **e**. 35 **i** är säkert, icke **a**. 51 **s** är skadat upptill. 53 **þ** är inskriftens enda osäkra runa. Hst är tydlig. Övre delen av bst är skönjbar. — Hadorph o. Helgonius: 36 **i**, 53 **þ** tydligt. — Dybeck: 36 **i**. — Brate: 36 **e**.

Stenen är rest över Sven av hans föräldrar. Det ena av de båda namnen i inskriftens början måste därför vara kvinnonamn. S. Bugge (*Runverser*, s. 112) anser, att 11—17 **sikruþr** återger ett *Sigrýðr*, sidoförm till *Sigríðr*. Han hänvisar till **sikruþ** L 626 Roslagsbro kyrka (en numera förkommen inskrift), vilket otvivelaktigt är ett kvinnonamn. De andra exempel han anför äro antingen felaktiga eller osäkra. (Gen.) **sukruþar** L 312 Bro kyrka och (gen.) **sukruþar** Sö 101 äro otvivelaktigt mansnamn, former av namnet *Sigrøðr*. Det finns ett par omständigheter, som tala för att detta är fallet även med Husby-stenens **sikruþr**. Den ena är pronomenet **þair** 'de', med maskulin form i stället för neutral **þau**, såsom man enligt fornsvenskt språkbruk skulle vänta efter ett mans- och ett kvinnonamn. Formen vore ännu mer egendomlig, väl snarast osannolik, om det närmast föregående namnet vore ett kvinnonamn. Vidare kan 1—7 **hulmkir** knappast vara *Holmgæirr*, såsom Bugge menar, enär det då skulle ha slutat på **-r**. Det är i stället kvinno-namnet *Holmgærðr*, med **ð** bortfallet i nom. sg. mellan två **r**. Jfr **þorker** Þorgærðr U 14, (ack.) **inkikiari** Ingigærði U 311, **askir** Asgærðr U 318, **uikr** Vigærðr(?) U 351. Om namnet *Holmgærðr* se U 30.

Ordet *sidburinn* 'sent född' är f. ö. icke känt från fsv. eller isl. Förleden är *sið* 'sen' i isl. *sið* 'sent', *siðkveld* 'sena kvällen', fsv. *sidhquælder*, isl. *siðbúinn* 'sent färdig'. Ordet är ett uttryck för föräldrarnas saknad. Sonen var sent född och har förmodligen dött ung.

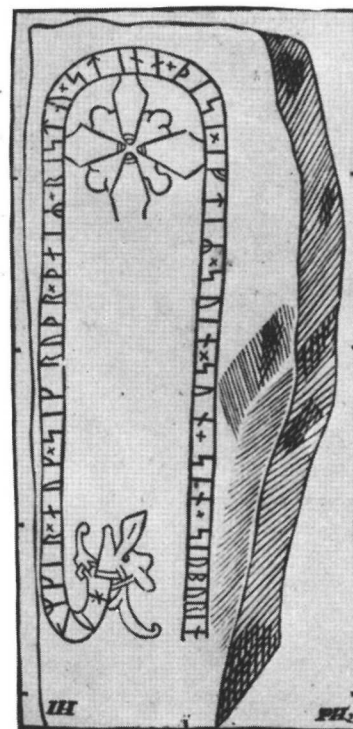

Fig. 38. U 326. Husby, Markims sn. Efter B 1128.

327. Husby, Markims sn. Nu vid Torslunda, Haga sn.

Pl. 17.

Litteratur: B 14, L 494, D 2: 226. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 111; O. Celcius, *SR* 2, s. 67, 458; R. Dybeck, *Svenska runurkunder* 2 (1857), s. 17 (n:r 68); UFT h. 1 (1871), s. 33; G. Stephens, *ONRM* 3, s. 356; S. Bugge, *Runverser* (ATS 10:1), s. 113 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 21, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld och Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 14); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

Runstenen står nu rest vid Torslunda i Haga sn, i yttersidan av parkmuren, S om infartsvägen till gården.

Ursprungligen har den stått vid Husby örn i Markims sn. Den är en av de båda runstenar på denna plats, som omtalas i *Ransakningarna*; se den föregående U 326. Peringskiöld: »Huseby örn vid landzvägen.» B 14: »Huseby». Dybeck fann stenen på dess nuvarande plats, »i en stenhägnad vid inkörsvägen till Thorslunda gård». Han uppger (*Svenska runurkunder*, 1857), att den trettio år tidigare — sålunda omkring 1825 — skulle ha stått vid en bro norr ut i Haga socken. Han har visserligen identifierat den med B 14 men anser, att platsuppgiften där är felaktig. »Att han någonsin stått nära fem mil från Thorslunda, nämligen vid Husby i Markims socken, Seminghundra härad, såsom der uppgifves, är föga troligt.» Några år senare (*Sveriges runurkunder*, 1870) har Dybeck blivit bättre underrättad. Han meddelar nu, att »stenen stod fordom på Husby ägor i Markims socken och lärer i slutet af 1700-talet blifvit af en Ihre fördd till Thorslunda». Denne Ihre kan icke vara någon annan än den berömde språkforskaren professor Johan Ihre († 1780), vars änka dog år 1822 på Torslunda, eller möjligen hans son kanslirådet Albrecht Ihre († 1828). Anledningen till den långa transporten är svår att förstå, allra helst som Husby-stenen, skadad och nött som den var, knappast kunde locka såsom någon stor prydnad. Möjligen har den legat kullfallen och oskyddad vid vägen och därför blifvit omhändertagen och fördd till herrgården.

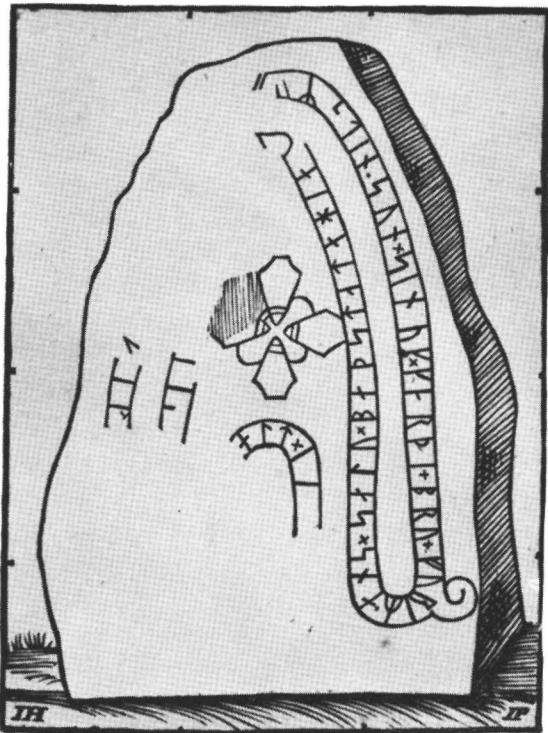

Fig. 39. U 327. Husby, Markims sn. Efter B 14.

Runstenens återförande till ursprunglig plats har under senare år upprepade gånger ifrågasatts. Bl. a. yrkades det ivrigt av ägaren till Husby gård, häradssdomaren T. Gustafsson († 1940). Förberedande åtgärder ha vidtagits av Riksantikvarieämbetet, och förmodligen kommer stenen att inom den närmaste framtiden flyttas tillbaka till Husby örn.

Ljusgrå granit. Höjd 2,76 m., bredd 1,48 m. Ytan är småknottrig. Ristningen är mycket svårt skadad, delvis alldeles utplånad. Särskilt gäller detta om den v. sidan. Det förefaller troligt, att runstenen länge varit utsatt för trampning och nötning.

Inskrift:

... ris ... [i]ftir -- in × sun × sin × uk × kirpi × bru × furir anš × salu × bað stata × hia ... pi u -- ...

alt × --
60

... reis[a] ... æftir [Svæ]in, sun sinn, ok gærði bro fyrir hans salu. Bað standa hia[r] ...

»... resa ... efter Sven, sin son, och gjorde bron för hans själ. Han bjöd stå här ...»

Till läsningen: I v. sidans yttre slinga finnas endast runorna 1—3 ris bevarade. 2 i är möjligen stunget. En sammanhängande del av inskriften börjar upptill med 5—8 ftir, vilka runor äro mycket svaga. Av ett i framför 5 f finnes knappast något spår. Runorna 9—10 ha sannolikt varit su; övre delen av s skymtar, liksom en bit av bst i u. 11—12 in äro tyd-

liga, liksom 13—15 **sun**. 16—18 **sin** äro grunda. Det följande 19—33 **uk** × **kirpi** × **bru** × **furia** är fullt klart. Icke stungna äro 21 **k**, 22 **i** och 30 **u**. Intet sk finnes bevarat efter 33 **n**. 34—36 **ans** äro skadade upptill, 36 **s** även nedtill, så att endast mellanstapeln återstår. Tydliga äro de följande 37—48 **salu** × **bap** **stata**. 41 **b** är dock skadat, och något sk efter 43 **p** kan ej spåras. Efter 48 **a** har funnits ett sk, men det är skadat. 49 **h** är svagt men torde vara säkert. Någon bst i r. 50 kan ej säkert spåras; runan torde ha varit **i**. 51 **a** är tämligen tydligt. Därefter endast svaga och osäkra spår av ristning. Den inre slingan på h. sidan är förstörd, så när som på ett litet stycke mittför 1—3 **ris** i den yttre slingan. 52—53 **pi** äro tydliga, och 54 **u** förefaller vara säkert. Något sk efter 53 **i** kan icke med säkerhet fastställas. Efter 54 **u** finns endast nedre delen av två stavar; några bst kunna ej fastställas. Ramlinjerna kunna följas ett gott stycke nedåt, men inga runor kunna urskiljas. Under korset, som är bevarat i sina huvuddrag, finnes ett stycke av en runslinga, som böjer av nedåt höger. Möjligen är denna slinga en fortsättning av den h. inre slingan, som har böjt av åt v. och uppåt. Bevarade äro här runorna 57—59 **alt** jämte ett följande sk. Därefter finnas tämligen tydliga två stavar utan säkra bst. Den första av dem har en svag skugga av en **b**-bistav, men det är ovisst, om detta är en rest av huggning.

Runstenen har uppenbarligen redan på 1600-talet varit lika skadad som nu. Peringskiöld har endast spår av runorna 1—3; 4—7 **ifti** saknas. 9—12 **stin**. 22 **a** med bst endast t. h. F. ö. lika med ovanstående läsning ända till 51 **a**. Av 52—56 endast tre stavar. 57—61 **alt** × - - - — Dybeck 1857: ... **pr** × - - **in** × **sun** × **sin** × **uk** × **kirpi** × **bru** × **fur** ... **n** - × **salu** × **b** - **p** **stata** × **hi** ... **fapur** ... **alt** × **hik** ... Dybeck 1870: ... - - **s** ... **ir** × - - **in** × **sun** × **sin** × **uk** × **kirpi** × **bru** × **fur** - **r** **ans** × **salu** × **bap** **stata** + **hi** ... **pi** - ... **alt** - - . — Brate: ... **ris** ... **ifti** × **suin** × **sun** × **sin** × **uk** × **kirpi** × **bru** × **furia** **ans** × **salu** × **bap** **stata** **hn** **ai** · **st** ... **pi** × **uip** ... **alt** × **li** - **r**.

Namnet på den döde, över vilken stenen är rest, är skadat men har utan tvivel varit **suin** Sven. Det är samma namn som på den andra runstenen vid Husby örn, U 326, rest av Holmgård och Sigröd över deras son Sven. De båda stenarna ha säkerligen tillsammans utgjort ett minnesmärke över Sven, uppfört vid bron på Husby örn. Det bevarade predikats verbet **kirpi** 'gjorde' har emellertid singular form. Inskriften på U 327 har sålunda endast innehållit namnet på den ena av föräldrarna. Man kan sålunda förmoda, att inskriftens förra del haft ungefär denna lydelse:

[**sikruþr** × **lit** ×] **ris**[**a** × **stina** × **pisa** × **tua** × **i**] **ftir** × [**su**] **in** × **sun** × **sin** × **uk** × **kirpi** × **bru** × **furia** **ans** × **salu**

Inskriftens senare del, som synes ha varit ungefär lika lång som den förra, har av allt att döma varit ovanlig och intressant. Man måste djupt beklaga, att den har gått förlorad. Det återstår emellertid endast så obetydliga fragment, att en verklig rekonstruktion är omöjlig. De bevarade orden i början *bað standa hia[r]* »bjöd stå här» antyda emellertid, vad inskriften rört sig om. Det har icke varit om den dödes liv — han har ju enligt U 326 varit »sent född» och sannolikt dött ung — utan om det ståtliga, runristade monumentet som inskriften har handlat. Härutöver kan man knappast komma längre. Det bleve endast lösa förmodanden.

Redan G. Stephens har antagit, och efter honom Bugge och Brate, att runorna 52—53 **pi** äro en rest av ordet (dat.) **pikstapi** *þingstaði* »tingsplats». Likaså att runorna 57—59 **alt** ingått i en sats **mip** × **alt** × **lifir** *með ald lifir* »så länge människor leva». Jfr Sälva-stenens (U 323) **mep** + **altr** + **lifir**.

Stephens utgår ifrån att inskriftens senare del har varit versifierad. Han utfyller den sålunda:

bap **stata** **hia** [**piksta**] **pi** [**stain** **mip**] **alt** [**i**] **lifir**

S. Bugge anser detta vara i stort sett riktigt. Han förmodar, att strofen haft ungefär denna form:

bað standa hia
[stein þingsta]ði
[e . . .
með] ald li[fiR].

»(Han) sagde, at Stenen skal staa ved Tingstedet altid, saalænge Menneskeslægten lever.»
 Brate slutligen tänker sig inskriftens slut på följande sätt:

baþ × stata × hn ai[× stin × o þiksta]þi × uip . . . [miþ] alt li[fiR]

»Han bjöd stånda ständigt sten på tingsstället, . . . medan människor leva.»

328. Lundby, Markims sn.

Pl. 17.

Litteratur: B 11, L 495, D 2:139. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 111; O. Celsius, SR 2, s. 66; E. Brate, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld o. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 11); Dybeck a. a.; Brate foto 1907 (ATA).

Runstenen omtalas första gången i *Ransakningarna*: »Vthi Lundby giärdet står en Runasteen medh dess Bookstäfver rijtadt.» Peringskiöld: »Lundby». Enligt Dybeck fanns runstenen »i ett dike i Lundby norra gärde, ej långt från en bäck mellan två små insjöar». Ännu vid Brates första besök 1904 låg den »tvärt över ett dike i gårdet norr om Lundby». Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm» (»I gårdet NO om Lundby»). År 1906 flyttades stenen och restes på en vacker bergbacke med gravhögar 125 m. NÖ om Lundby gård, 90 m. Ö om landsvägen till Husby.

Ljusgrå, finkornig granit. Höjd 2,43 m., bredd 0,63 m. Ristningens höjd 1,76 m., bredd (tvärs över korsmitten) 0,50 m. Framsidan av stenen, där ristningen befinner sig, är synnerligen jämn och slät. Ristningen är synnerligen väl bevarad, alla runor äro säkra. Linjerna äro fina, smala, djupt huggna.

Inskrift:

kurip · uk · kuþluk · þar · litu · risa · stin · þina iftir unif · faþur · sin · uk · iftir · onsur · bunta · sin ·

rapisi
 70 75

Gyrið ok Guðlaug þar letu reisa stein þenna æftir Onæf, faður sinn, ok æftir Ansur, bonda sinn. Rað þessi!

»Gyrid och Gudlög de läto resa denna sten efter Onäm, sin fader, och efter Ansur, sin man. Tyd dessa!»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, icke heller efter 32 a, 37 R eller framför 38 u. Icke stungna äro 1, 8, 13 k, 2 u, 22, 27, 33, 40, 52 i. Nedre delen av hst i 56 R är skadad. Likaså är hst förstörd mellan bst i 57 o. — Peringskiöld: Runorna 38—40 uni saknas. 58 i.

I de båda slingknutarna upptill och nedtill nå runornas stavar icke fram till ramlinjerna. Runorna stå sålunda här fritt inom ramen. Inskriftens r-runor ha en karakteristisk form, med en mycket svag böjning på bst. Mest utpräglad är detta i 3 r, som har formen ∟. Även þ-runan har ett karakteristiskt utseende. Ornamentiken, korsets form, ristningstekniken och

runornas utseende överensstämma helt med Risbyle-stenarna, U 160 och 161. Det kan inte vara något tvivel om att Ulv i Bårresta har ristat även Lundby-stenen.

38—41 **unif** (ack.) avser säkerligen samma mansnamn som **onems** (gen.) U 112 och **unim** (ack.) U 336, d. v. s. *Onæmr.* 41 **f** kan vara en felristning för **m**, men det kan även bero på en assimilation i uttalet framför det följande ordets uddljudande *f*. I grannsocknen Orkesta har Ulv i Bårresta rest en runsten efter sin farbroder Onäm (U 336); »de bodde båda i Bårresta». Namnet Onäm är mycket sällsynt; se ovan U 112 (s. 162). Det kan icke betvivlas, att Onäm i inskrifterna U 328 och 336 avser samme man. Gyrid och Gudlög, som låtit resa Lundby-stenen, ha sålunda varit döttrar till Onäm i Bårresta. Gyrid var gift med Ulv i Skålhamra, över vilken de ståtliga minnesvårdarna vid Risbyle (U 160 och 161) och Bällsta (U 225 och 226) äro resta. — Om namnet *Gyridr* se U 77. Om namnet *Ansur*, *Assurr* se U 276.

Senare delen av inskriften innehåller en oklarhet: »och efter Ansur, sin man». Det måste avse endast den ena av de båda syst-rarna, säkerligen Gudlög. Meningen är sålunda: »och Gudlög efter Ansur, sin man». Namnet Gudlög har tydligen varit relativt vanligt, även i östra Uppland, under vikingatiden. Det är därför knappast någon anledning att tro, att Lundby-stenens Gudlög är densamma som omtalas i inskriften på den av Fot signerade runstenen i Östra Ryds kyrka, U 167: »Assur lät resa stenen efter Gunne, sin frände (**mak · sin**). Han var Gudlögs broder.» Det skulle innebära, att U 167 vore äldre än U 328, vilket icke är sannolikt.

Inskriften slutar, egendomligt nog, med uppmaningen *Rað þessi* »Tyd dessa!» Jfr U 11 och U 29 och där anförda inskrifter.

Fig. 40. U 328. Lundby, Markims sn. Efter B 11.

329. Snottsta, Markims sn.

Pl. 18, 19.

Litteratur: B 12, L 498, D 2: 140. J. Peringskiöld, F 1 5: 1 n:r 48, Monumenta 3, bl. 113; O. Celsius, SR 2, s. 54; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 110, 116 f.; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 8, Sverges runinskrifter (1922), s. 115, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5: 1), träsnitt (F 1 5: 1, Monumenta 3 och B 12); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA); Wessén foto 1910.

Runstenen står rest, sannolikt ungefär på ursprunglig plats, i åkern 300 m. VSV om Snottsta mellangård, 5 m. N om byvägen, som i västlig riktning går till Vreta, 20 m. SÖ om U 330.

Ingen av runinskrifterna vid Snottsta var känd av Bureus, och i *Ransakningarna* omtalas endast runhällen (U 331), icke de båda resta stenarna (U 329 och 330). Dessa äro första gången avtecknade av Peringskiöld. U 329 fanns enligt hans uppgift »i Snottesta gårde inni Rågåkeren widh Landzwägen». Dybeck: »Runstenen ligger i vestra gärdet, icke långt från byvägen». Brate: »Runstenen står rest 8 steg norr om den nuvarande utfartsvägen väster om Snottstad, vid västra sidan av ett sankt ställe och har sannolikt fordom betecknat västra ändan av en bro över detta sankta ställe, vid vars östra ända den andra runstenen [U 330] befunnit sig. Runstenen restes 1907.» — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm».

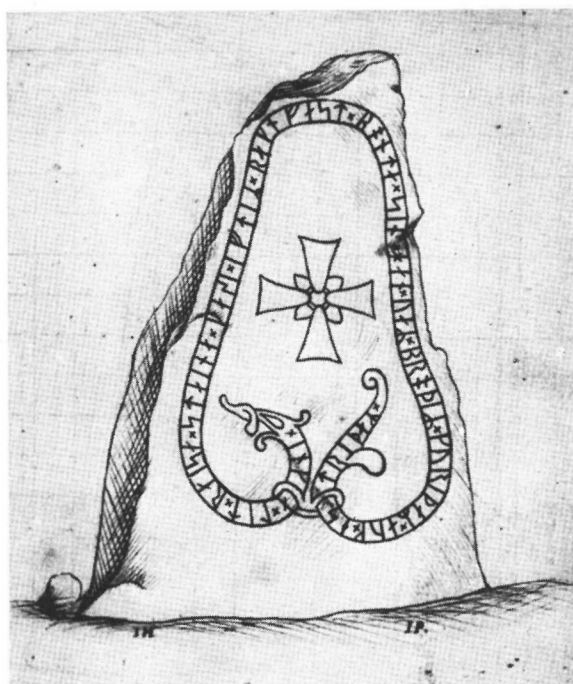

Fig. 41. U 329. Snottsta, Markims sn. Efter teckning av Peringskiöld.

Ljusgrå granit. Höjd 1,88 m., bredd (nedtill vid ristningens början) 1,18 m., (mittöver korset) 0,82 m. Ristningen är synnerligen väl huggen, tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

× inka × lit × raisa × staina × þasi × eftir × raknfast × bonta × sin × han × uar × broþir × kuripar × auk ×
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65
 estripar ×
 70

Inga let ræisa stæina þasi aftir Ragnfast, bonda sinn. Hann var broðir Gyriðar ok Æstriðar.

»Inga lät resa dessa stenar efter Ragnfast, sin man. Han var broder till Gyrid och Estrid.»

Till läsningen: Bst i 19 þ är skadad. 23 e är säkert stunget; likaså 66 e. Däremot äro icke stungna 3, 30, 56 k, 57 u. — Peringskiöld: Runan 19 är skadad, liknar närmast k. 23 i, 66 e. — Dybeck: 23 i, 66 e. — Brate: 23 i, 66 e.

Om Ragnfast, Inga, Gyrid och Estrid se nedan U 331.

Uttrycket »dessa stenar» åsyftar U 329 och 330, som blivit resta vid bron, som ledde fram till Snottsta gård.

330. Snottsta, Markims sn.

Pl. 19.

Litteratur: B 10, L 497, D 2: 141. J. Peringskiöld, F 1 5: 1 n:r 49, Monumenta 3, bl. 112; O. Celsius, SR 2, s. 53; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 116 f.; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 8, Sverges runinskrifter (1922), s. 115, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5: 1), träsnitt (F 1 5: 1, Monumenta 3 och B 10); Dybeck a. a.; Brate foto 1909 (ATA); Wessén foto 1910.

Runstenen står nu rest vid södra kanten av en stenig backe omkr. 300 m. VSV om Snottsta mellangård, 25 m. N om byvägen, som i västlig riktning går till Vreta och 20 m. NV om U 329. Den flyttades hit i början av 1920-talet. Tidigare stod den ett stycke längre österut, i åkern, 10 m. från byvägen och omkring 75 m. Ö om U 329. Denna äldre och förmodligen ursprungliga plats är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm»

Peringskiöld: »I Snottesta gärde närmer byn», d. v. s. närmare byn än den andra runstenen, U 329. Dybeck: »Runstenen ligger 30 famnar från föregående [U 329], än närmare den enda, smala och hardt när ofarbara körväg, hvilken från häradsvägen leder till byn.» Brate: »Runstenen står rest 15 steg norr om nuvarande utfartsvägen från Snottstad väster om byn, öster om ett sankt ställe och har sannolikt betecknat östra ändan av en bro där över, vars västra ända den andra runstenen [U 329] utmärkt. Avståndet mellan de båda runstenarne är 99 steg. Runstenen restes 1907.»

Ljusgrå, nästan vit, granit. Höjd 2,26 m., bredd (nedtill vid ristningens början) 1,20 m., (mitt över kristallbandet) 0,88 m., (mitt över korset) 0,73 m. Mitt över stenen går ett 15 cm. brett band av blåvita kristaller. Stenen avsmalnar starkt uppåt, och ristningen följer stenens kanter. Ytan är slät och jämn. De ristade linjerna äro utomordentligt jämna och omsorgsfullt utförda, här liksom på U 329. De äro tämligen djupa med rund botten. Ristningen är synnerligen tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

× inka × lit × raisa × staina × auk × bro × kiara × eftir × raknfast × bont × a sin × asur × uar × huskarl ×

hans ×
65

Inga let reisa steina ok bro gerva eftir Ragnfast, bonda sinn. Assurr var huskarl hans.

»Inga lät resa stenarna och göra bron efter Ragnfast, sin man. Assur var hans huskarl.»

Till läsningen: Bst i **l**, **t** och **u** utgå icke från slinglinjen, utan ett stycke ned på hst. Däremot utgår bst i **r** alltid från slinglinjen upptill. **u** har bst alltid krökt; i **r** äro bst oftast raka. Bst i 24, 44 **o** äro nästan vinkelräta mot hst; i 24 **o** är nedre bst längre än den övre; i 44 **o** äro båda bst lika långa. 30 **e** är tydligt stunget. Sk efter 46 **t** är fullt säkert. Det är tydligen felristat här i stället för efter 47 **a**. — Peringskiöld: 30 **e**. Sk efter 46 **t** saknas. — Dybeck: 30 **e**. Sk efter 46 **t** saknas. — Brate: 30 **e**. Sk har observerats efter 46 **t**.

Om Ragnfast och Inga se nedan U 331.

»Stenarna» äro U 329 och 330. »Bron» har fört över den sankta marken V om Snottsta. Ännu för ett 20-tal år sedan ledde den enda tillfartsvägen till byn västerifrån förbi Vreta. I

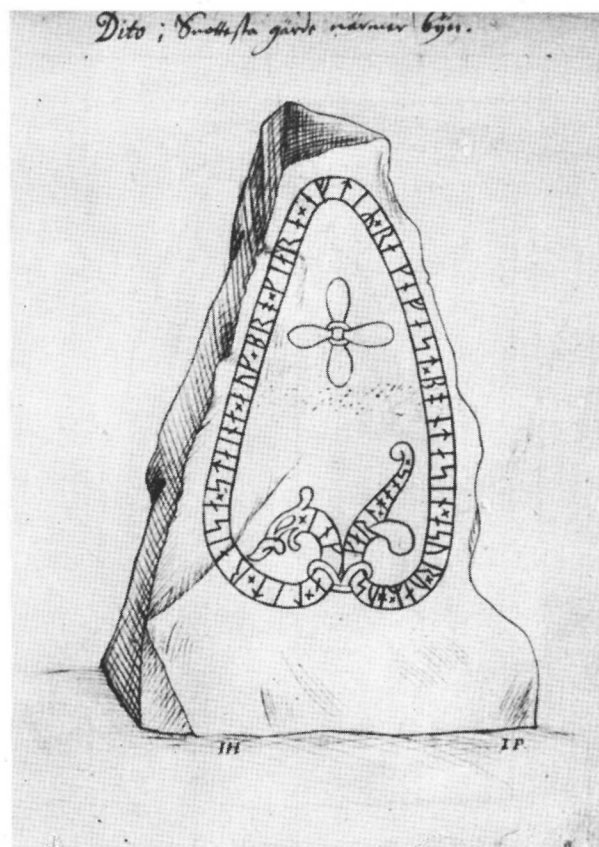

Fig. 42. U 330. Snottsta, Markims sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

ungefär samma sträckning torde vägen ha gått redan under vikingatiden, förbi de båda runstenarna.

Märkligt är inskriftens meddelande, att »Assur var hans huskarl». Om ordet *huskarl* och dess innebörd se Sö 338. Förmodligen har Assur varit den rike storbonden Ragnfasts välbetrodde man. Och han nämnes därför jämte de närmaste fränderna i de inskrifter, som Inga låter utföra.

331. Snottsta, Markims sn.

Pl. 18, 20.

Litteratur: B 9, L 496, D 2:142. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 47, Monumenta 3, bl. 112; O. Celsius, SR 2, s. 52, 389, 611; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 8, Sverges runinskrifter (1922), s. 115, Anteckningar (ATA); O. von Friesen, Runorna (1933), s. 217.

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (F 1 5:1, Monumenta 3 och B 9); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA).

Ristningen finnes på en berghäll i östra delen av Snottsta by, i en inhägnad täppa, som tillhör mellersta gården i byn, o. 65 m. SÖ om mangårdsbyggnaden. Ristningsytan vetter åt Ö.

Ransakningarna: »Vthi Snottestadh giärdet emällan gårdarne finnes ett Bergh medh en ringh om kringh, och vthi Ringen befinnes vara Runaskriff, dess vidare bemärckelse weet ingen referera.» Peringskiöld: »Markim Sochen j Snotte berghell» (F 1 5:1), »Snottesta berghäll i byn» (*Monumenta*). Dybeck: »Ristningen finnes i östra slutningen af den stora bergklippa, på hvilken Snottstads by är belägen . . . I efterrättelse från 1600-talet säges denna runristning vara omgifven af en stenkrets. Någon sådan finnes nu hvarken nedanför klippan eller ofvanpå, der ett gammalt boningshus är invid ristningen.» Dybeck har här säkerligen misstolkat *Ransakningarnas* ordalydelse. »Ett Bergh med en ringh om kringh» avser icke någon »stenkrets» utan helt enkelt den ring som bildas av ristningen själv. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm».

Ristningens höjd 1,45 m., bredd 0,92 m. Ett band av kvartskristaller går snett uppifrån höger mot vänster. Ristningen är mycket jämnt och skickligt huggen. I stort sett är den också väl bevarad. En del urflagringer finnas nedtill på h. sidan.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 9):

× inka × lit × rista × runar × eftir × raknfast × bonta × sin + han × at[i+] ain × × by × pina × eftir ×
                   5   10   15   20   25 30   35   40   45   ×   50   55
 sikfast × faður × sin × kuþ × hialbi × ant þaira ×
 60   65   70   75   80   85   90

Inga let rista runar æftir Ragnfast, bonda sinn. Hann atti æinn by þenna æftir Sigfast, faður sinn. Guð hialpi and þæira.

»Inga lät rista runorna efter Ragnfast, sin man. Han ägde ensam denna by efter Sigfast, sin fader. Gud hjälpe deras ande.»

Till läsningen: Icke stungna äro 3, 25, 61 k. 18 e är säkert stunget, men prickens är ej stor. Tydligt stungna äro 49 y och 54 e. Mellan 25 k och 26 n finnes en lodrät fåra, som måhända är huggen men icke lika djupt som de omgivande runorna. Möjligen har ristaren först huggit denna stav men innan han fullbordat den, bestämt sig för att flytta runan ett par cm. åt h., detta i så fall för att så mycket som möjligt undgå det kvartsband, som här går

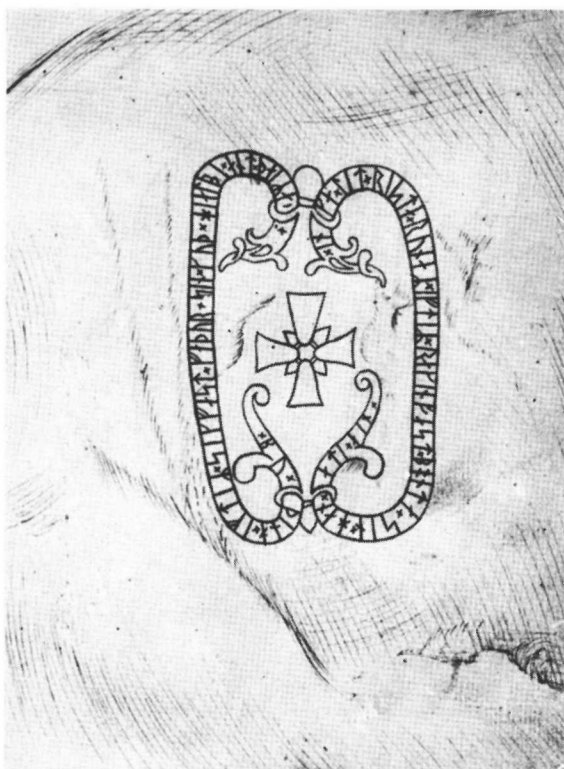

Fig. 43. U 331. Snottsta, Markims sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

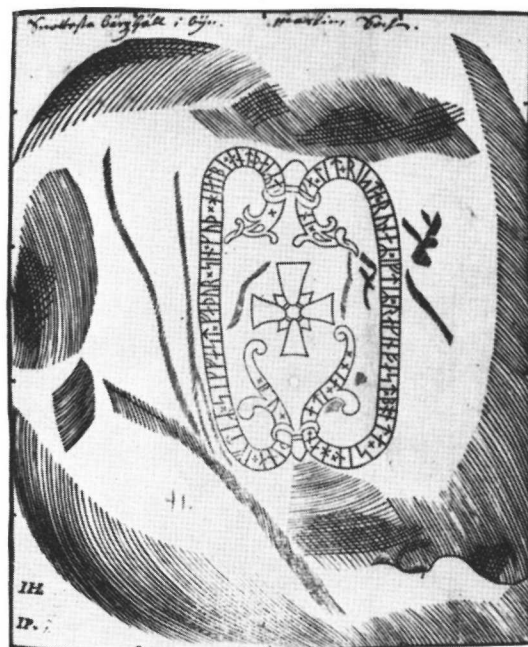

Fig. 44. U 331. Snottsta, Markims sn.
Efter B 9.

över ristningsytan. Bst i 27 f äro otydliga; likaså övre delen av 28 a. 44 i är helt borta, liksom det följande sk. 46 i är svagt. Runorna i 66—70 **fapur** äro något hopträngda; likaså i 77—90 **hialbi**×**ant paina**. Sk efter 85 **t** är litet och svagt synligt.

Peringskiöld: 18 i, 23—30 **rakinfast**, 42—44 **ati**+, 49 u, 54 i. — Dybeck: 18 i, 23—30 **rakinfast**, 44 i saknas, 49 u, 54 i. — Brate: 18 i, 23—30 **raknfast**, 44 i och det därpå följande sk »ytterst matta», 49 u, 54 i.

»Denna och dhe 2 fölliande stenar [U 329 och 330] har en qvinna låtit sättia, efter som alt icke kunde komma på en sten» (Celsius). De tre runinskrifterna vid Snottsta äro utförda samtidigt av samme ristare, på föranstaltande av Inga, till minne av hennes make Ragnfast. De innehålla uppgifter, som komplettera varandra och som tydligen äro avsedda att utgöra ett sammanhang. Ragnfast ägde ensam Snottsta, som han ärvt efter sin fader Sigfast. Han var broder till Gyrid och Estrid. Han hade en huskarl, som hette Assur. I en fjärde inskrift, vid Vreta (U 332) meddelar Inga, att hon har låtit resa stav och stenar efter Ragnfast. Hon har kommit till arv efter sitt barn, d. v. s. Ragnfasts och Ingas enda barn har dött efter fadern, och Inga har därför enligt uppländsk arvsrätt tagit gården i arv. Inga har sålunda på ett utomordentligt sätt sørjt för sin makes minne och sitt eget.

Ragnfast »ägde ensam denna by efter Sigfast, sin fader». Han hade som ende arvinge tagit den i arv efter sin fader. Han var säkerligen den ende sonen. Systrarna Gyrid och Estrid hade icke någon arvsrätt. Fadern, och efter hans död brodern, hade skyldighet att sørja för deras utrustning vid giftermål. »Denna by» avser givetvis Snottsta, där bebyggelsen alltid legat på samma plats som nu, på den bergiga höjden, på alla sidor omgiven av sank

marker. Inskriften på den fasta berghällen är sålunda på sätt och vis ett arvsdokument, i likhet med den något yngre runhällen vid Hillersjö (U 29). Beklagligtvis har den icke fått någon efterföljd av senare ägare, ett vittnesbörd om hur kortvarig runristningens tid har varit i Uppland.

han × at[i+]ain × by × pina: jfr Jarlabankes stenar vid Täby tä: **ain × ati × alan × tabu** U 164, 165, 127, 261 och Vallentuna kyrka: **han × ati ain × tabu × alan** U 212.

Inga var från Hillersjö på Svartsjölandet. Hon finnes omtalad i den stora runristningen vid Hillersjö gård (U 29). Hon var dotter till Gudrik (namnet är skadat i inskriften) och Gerlög. Av deras barn blev Inga den enda som levde kvar. »Henne fick Ragnfast i Snottsta till hustru. Därpå dog han och sonen sedan. Och modern kom till arv efter sin son. Sedan fick hon Erik till man. Därpå dog hon. Då kom Gerlög till arv efter Inga, sin dotter.» Tack vare inskrifterna höra Inga och hennes närmaste fränder till de människor i Sverige på 1000-talet, om vilka det är oss mest bekant.

Enligt v. Friesen är U 331 — och följaktligen även U 329 och 330 — ristad av Fot.

332. Vreta, Markims sn.

Litteratur: L 2010. O. Celsius, SR 2, s. 54, 389; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 174; G. Stephens, ONRM 2 (1867—68), s. 715; E. Brate, Skansens runstenar (i: Meddelanden från Nordiska Museet 1897), s. 8, Sveriges runinskrifter (1922), s. 115.

Avbildning: C. Hagelberg, teckning, sign. »C. H. delin. 1742 d. 21. Julii» (orig. i Liljegren, Fullständig Bautil, nr 2010, ATA), återgiven i Liljegren, Runlära, Pl. VIII.

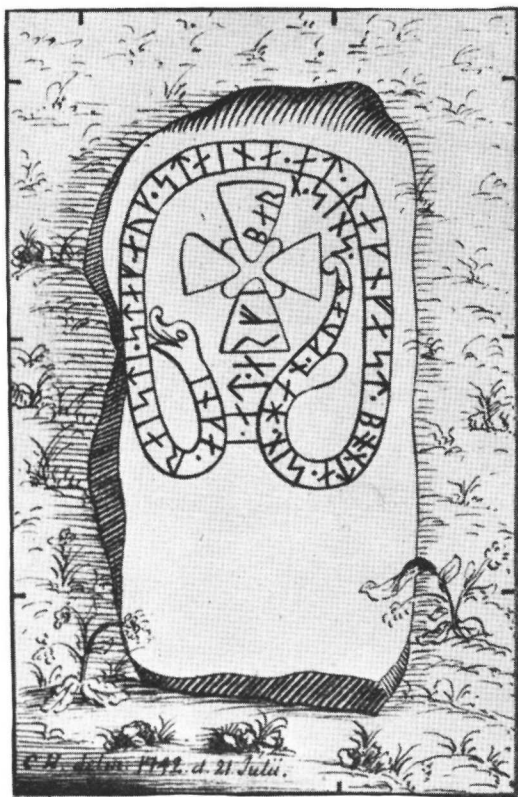

Fig. 45. U 332. Vreta, Markims sn.
Efter teckning av C. Hagelberg 1742.

O. Celsius, som under sommaren 1727 gjorde en resa i södra Uppland för studium av runinskrifter, har den 1 juni besökt Sekreteraren i Antikvitetsarkivet J. Helin. Denne har bl. a. talat vid honom om runstenarna och runhällen vid Snottsta (U 329—331), vilkas inskrifter Celsius redan förut hade infört i sin anteckningsbok, efter Peringskiölds träsnitt. Celsius har felaktigt uppfattat runhällen som en rest sten: »NB. Denna och dhe 2 föllande stenar har en qvinna låtit sättia, efter som alt icke kunde komma på en sten. Sic in Läby prope Upsalam et alibi.» Helin har vid detta tillfälle även talat om en fjärde inskrift, som Inga har låtit utföra. Celsius antecknar: »NB. Dn. Secr. Helin dixit 4^{tum} adhuc Ingæ lapidem ibid. inveniri, in rupe straxt vid gården, i en häll.» Den fjärde Inga-stenen, som blivit påträffad, måste åsyfta Vreta-stenen. Men då Celsius har trott, att de tre av honom förut kända Snottsta-inskrifterna alla funnos på resta stenar (även U 331), har han felaktigt kommit att uppfatta den nya sten, som Helin talade om, såsom en häll. På ett annat ställe har han antecknat: »En runehäll vid byn, derest trenne andra Runestenar finnas med Ingas namn. Dixit dn. Secr. Helin d. 1 Maii 1727, vid Secr. Helins gård. qui mirabatur unam mulierem tot iscriptiones reliquisse.»

Några år senare har Helin låtit kanslisten (sedermera assessorn) i Antikvitetsarkivet C. Hagelberg teckna av runstenen vid Vreta. Lyckligtvis, måste man tillägga, ty Hagelbergs teckning är den enda källan för vår kunskap om ristningens utseende och den intressanta inskriften. Runstenen har sedermera förkommit, och den har förgäves eftersökts, bl. a. åren 1936 och 1940.

Av Hagelbergs teckning att döma, har runstenen icke varit rest utan legat på marken. Höjd ung. 1,45 m., bredd ung. 0,80 m.

Inskrift:

inka · raisti · staf · auk · staina · at · raknfast · bonta · sin · han · kuam · at · arfi barn · sins ·
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60

Inga raisti staf ok staina at Ragnfast, bonda sinn. H[on] kwam at arfi barn[s] sins.

»Inga reste stav och stenar efter Ragnfast, sin man. Hon kom till arv efter sitt barn.»

Till läsningen: Inskriften förefaller ha varit tydlig och klar. 35 o har formen ꝥ. 43 a är sannolikt fel för o. Hagelberg torde ha förbisett den ena av bistavarna. Pronomenet 'hon' tecknas i svenska runinskrifter alltid **hun** eller **hon**, fsv. *hon*. Formen *han* är gutnisk men icke svensk. Redan Liljegren översätter inskriftens **han** med 'hon'. r-runan har på Hagelbergs teckning formen Ꝛ; bistaven berör sålunda huvudstaven på mitten (liksom i det latinska alfabetets R). Detta beror säkerligen på en felaktig normalisering av Hagelberg.

U 332 är icke utförd av samme runristare som U 329—331. Ornamentiken är en annan, likaså korsets form och inskriftens anordning. Skiljetecken är i U 333 ·, i U 329—331 × U 332 är senare än U 329—331. Inga har förlorat icke blott sin man utan även sitt barn. Enligt U 29 var det en son: »Henne fick Ragnfast i Snottsta till hustru. Därpå dog han och sonen sedan. Och modern kom till arv efter sin son (**in · mopir kuam · at sunar · arfi**).» Hon har då på nytt rest en runsten, vid Vreta, där sannolikt redan under vikingatiden vägen upp till gården Snottsta utgick från vägen mellan Skånåla (Kimsta) och Markim. Hon meddelar på denna sten, att hon har rest stav och stenar efter Ragnfast, sin make, och att hon har tagit arv efter sitt barn. Sonens namn förekommer varken här eller i Hillersjö-inskriften. Detta tyder på att han har dött mycket ung.¹

I 55—58 **barn** saknas gen.-ändelsen *-s*. Den har i uttalet sammanfallit med possessivets uddljudande *s*. 59 **s** hör, om man så vill, till båda orden.

Om **staf** se U 226. Inga har efter Ragnfast låtit resa en stav och flera stenar. Möjligen kan en pluralform **stafa** vara avsedd, med ändelsen *-a* utelämnad framför **auk**. 15 **a** kan tänkas vara gemensamt för båda orden, liksom 59 **s** är gemensamt för två ord.

333. Orkesta kyrka.

Pl. 20.

Litteratur: B 6, L 500, D 2:144. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 104; O. Celsius, SR 2, s. 82; E. Brate Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 331 (med läsning av O. von Friesen).

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 6); Dybeck a. a.; M. Olsson foto 1912 (ATA).

¹ Liljegren uppgiver, att sonen har hetat Ragnar. Han hänvisar till B 36 (= U 375), vilket dock säkerligen är felskrivning för B 33 (= U 376). Han antager sålunda, att Inga i Snottsta är densamma Inga, som i Vidbo har låtit göra bro och resa sten efter sin son Ragnar, tillsammans med dennes hustru Ragnhild. Detta är säkerligen felaktigt. Om sonen varit vuxen och gift, då han dog, skulle Inga säkerligen icke ha uttryckt sig så som i Vreta-inskriften: »hon kom till arv efter sitt barn».

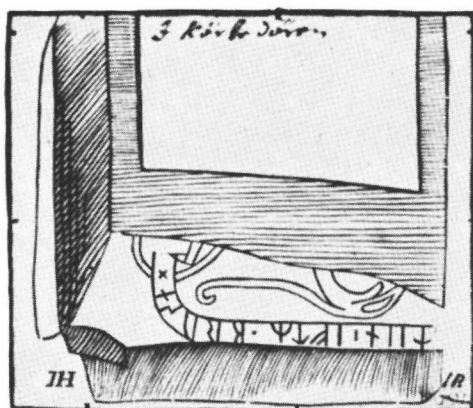

Fig. 46. U 333. Orkesta kyrka. Efter B 6.

bevarad. På h. sidan är den till stor del förstörd; särskilt gäller det runorna i slingans nedre del.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 6):

usnekin · uk · sikneot · uk · sihuibr · lata · reisa stiin · eft[r ·] b[r]usa · faður sin
 5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

Osnikinn ok Signiutr ok Sigviðr lata reisa stæin æftir Brusa, faður sinn.

»Osniken och Signjut och Sigvid låta resa stenen efter Bruse, sin fader.»

Till läsningen: 4 e är säkert stunget. Likaså 14, 31 och 40 e. Nedre delen av 5 k och övre delen av 6 i äro bortnötta. Övre delen av 15 o med den övre bst är borta. Av bst i 25 r finns endast nedersta delen bevarad. Av 34 a finns endast mellersta delen med en del av bst i behåll. V. bst i 36 t är bortnött. 37 i är möjligen stunget, men punkten är mycket liten. 41—42 ft är svagt, av 43 r finns intet spår. 44 b är svagt, 45 r är borta så när som på bst:s nedre del, av 46 u är bst fullständigt bevarad, 47 s är säkert, övre delen av 47 a är borta. Läsningen 44—48 brusa torde vara säker. Efter 53 r finns intet sk, men sannolikt har ett sådant funnits efter 56 n, vid inskriftens slut.

På träsnittet i B 6 finnas endast runorna 36—48 tiin · iftra · brusa ×. — Vid Dybecks undersökning var ristningens övre del ännu oåtkomlig. Han läser: 1—20 usnekin · uk · sikniot · uk · sm och 36—56 tin · - - - - · brusai faður sin ·. — För Brate var ännu mindre tillgängligt: 1—9 usnekin · uk och 36—56 tein · ef - - · brusa · faður sin ·. — von Friesen har läst inskriften i dess helhet: 14 i, 37 e, 44—48 brusa.

Om namnet *Osnikinn* se Sö 335, om *Signiutr* Sö 273, om *Sigviðr* Sö 276. Mansnamnet *Brusi* finns, utom här, belagt några få gånger: L 138 Rosta, Bälunge sn, L 327 Tranbygge kvarn, V. Ryds sn, L 1049 Hämlinge, Gävle, L 1067 Tuna kyrka (Hälsingland). Det ingår också i några ortnamn (Brusabodha, Brusathorp, se Lundgren-Brate). Såväl från Norge som från Island äro några få fall kända (Lind). Namnet är utan tvivel identiskt med appellativet *brúsi*, m. 'bock', även använt såsom öknamn.

Ristningen är, såsom även v. Friesen menar, utförd av mästaren Visäte. Härpå tyder såväl ornamentiken som runornas utseende och användning, icke minst ei för diftongen æi, vidare presensformen av det finita verbet: **lata · reisa**. Anmärkningsvärt är bruket av nom. utan -r: **sikneot**; det förekommer även annars hos Visäte (t. ex. U 337). Det finns alltså ingen anledning att, såsom jag tidigare gjort (se Sö 273), här räkna med ett kvinnonamn.

334. Orkesta kyrka.

Pl. 21.

Litteratur: B 3, L 501, D 2:143. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 104; O. Celsius, SR 2, s. 84; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 331 (med läsning av O. von Friesen); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 93, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 3); Dybeck a. a.; M. Olsson foto 1912 (ATA).

Runstenen låg enligt *Ransakningarna* »I Wapnhus Dören». Samma uppgift hos Peringskiöld (»I Vapnhusdören») och i *Bautil*. Dybeck: »Ligger i vapenhusdörren såsom tröskel. Ristningen till en del öfvermurad. Den synliga delen mycket skadad och matt... Om denne säkert märklige runsten snart upptages, tör hela inskriften kunna redas.» Ännu vid Brates besök 1904 låg stenen emellertid kvar »som tröskelsten till vapenhuset på kyrkans södra sida». Den framtogs i samband med kyrkans restaurering 1909 och restes inne i kyrkan, vid södra muren, i hörnet mellan orgelläktaren och valvet till kyrkan, mitt emot U 333.

Granit, rödaktig. Höjd 1,42 m., bredd 0,88 m. Ytan är hårt och ojämnt sliten genom trampning. Inskriften är delvis förstörd, delvis skadad och svåräst.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 3):

ku[ps]n[o]n -- p[a]... stia[n] · iftir · fa[pu] - ... [n] bjaorn · uk moþur · siena · ... ftn - ... - bi sialu
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 ... [kt]il · risti
 60 65

... stæin æftir faður sinn Biorn ok moður sina ... [hial]pi sialu ... Kætill risti.

»... stenen efter sin fader Björn och sin moder ... hjälpe själen ... Kättil ristade.»

Till läsningen: Hst i runan 1 är tydlig; på h. sidan en rak bst, som icke når upp till ramlinjen; huruvida runan varit **k** eller **a** med ensidig bst kan icke avgöras. 2 **u** är tydlig. Av runan 3 är endast hst bevarad; svaga spår finnas av en bst t. h.; troligen **p**. Därefter, på andra sidan en korsande slinga, nedre delen av en stav; runan kan ha varit **s** eller möjligen **u**. 5 **n** är tämligen säkert. Följande runa kan, av bevarade rester att döma, ha varit **o**; hst är klar och har på h. sidan en säker bst som sitter lågt. 7 **n** är tämligen säkert. Hst i r. 8 är tydlig, men inga spår finnas av bst. Därefter är ytan ojämn och skadad; möjligen finnas här spår av en runa. 10 **p** synes vara ofrånkomligt. Av följande runas hst endast svaga spår. Tre eller fyra runor äro totalt förstörda. Jämförelsevis väl bevarat är däremot 12—23 **stia[n] · iftir · f**. 24 **a** är svagt, av 25 **p** skymtar hst och nedre delen av bst, av r. 26 och 27 endast hst. Ytan är i detta parti starkt sliten. Efter ett avstånd av sannolikt två runor finnes ett kort spår av en stav (trol. **n** i **sin**). Därmed är inskriften slut i denna slinga, och rundjurets stjärt är upprullad i en spiral. Det andra rundjuret har haft sitt huvud på

Fig. 47. U 334. Orkesta kyrka.
Efter B 3.

h. sidan, där ytan är helt förstörd. 29 **b** är mycket otydligt. Det följande är säkert: 30—46 **iaorn · uk mopur · siena**. 36 **k** har varit bakvänt; bst är tydlig. Övre bst i 38 **o** är tydlig. Bst i 45—46 **na** stå nästan vinkelrätt mot hst. Därefter finnes plats för 4 à 5 runor, helt förstörda. Mycket svaga äro även följande runor 47—50 **ftn**-. Ytan är hårt sliten, och ytterligare ett par runor äro helt förstörda. Av r. 51 finnes endast en hst. 52—58 **bi sialu** kan med säkerhet läsas. Bst i 56 **a** är nästan vinkelrät mot hst, liknar snarare **n** än **a**. Därmed slutar inskriften i den andra slingan, som ävenledes är upprullad i en spiral. Nedtill, utan ramlinjen, har ristaren signerat sitt verk. 59 **k** är numera så gott som förstört, endast nedre delen av en stav skymtar svagt. Av 60 **t** finnes endast en del av hst. 61—62 **il** äro nötta. 63 **r** har bst starkt rundad, liknar ett **u**.

Hadorph och Helgonius: **kupsnon -- þa ... n · iftir faþu ... n biaorn u - ... siana ... ftna ... ib ... sialu ... ktil · risti**. — Dybeck: **kupslo - ... ir faþu - sin · biao ... a ' ... ftna ... bi sialu ... - - til risti**. — Brate: **kupslon ... ir fa - ur s - - biao ... on ... bi sialu ... ktil · risti**. — v. Friesen: **aupunon - - þ - ... stiaín · iftir · faþ ... biaorn · uk mopur siena ... ibi sialu ... il risti**. Runan 4 **u** är osäker; kan även ha varit **s**.

Inskriften har de egendomliga formerna **stiaín** 'sten', **biaorn** 'Björn' och **siena** (ack. sg. fem.) 'sin'. Ristaren har tydligen varit osäker och ovan i bruket av runorna. Framför 12—17 **stiaín** väntar man givetvis ett verb, 'reste' eller 'lät resa', men det är svårt att återfinna detta i de bevarade skriftresterna. Naturligtvis har inskriften börjat med ett (eller möjligen två) namn, men vilket är omöjligt att med säkerhet avgöra. v. Friesen läser **aupunon**, vilket han tolkar som *Audun*. 51—58 - **bi sialu** är utan tvivel rest av en böneformel, men vad som varit subjekt till verbet *hialpi* är oklart. Runorna 47—49 **ftn** äro tämligen säkra.

Ristarens namn har varit *Katill*. Han är icke känd från någon annan inskrift. Tydligen har han varit skickligare i ornamentikens utformande än i bruket av runor.

335. Orkesta kyrka.

Pl. 21.

Litteratur: B 8, L 502. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 105; O. Celsius, SR 2, s. 81; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 21; Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 332 (med läsning av O. v. Friesen).

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 8).

Runstenen sitter inmurad på utsidan av södra sakristimuren intill marken, 1 m. S om fönstret. Den har suttit på denna plats sedan sakristian byggdes, troligen vid 1400-talets mitt.

Ransakningarna: »På Kyrkiogården i Sacristijemuren finnes een Runasten insatt medh dess bokstäfver.» B 8: »Sakerstie muren.» Den har länge varit täckt av rappning, men återfanns sommaren 1917 och är nu helt synlig.

Grå finkornig granit. Höjd 1,56 m., bredd 0,69 m. Ristad med smala linjer. På det hela taget väl bevarad.

Inskrift:

ulmi × lit × risa × stin × þina × uk × bru þisi × iftir × iru × faþur sin × uskarl × sifruþar
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

Holmi let ræisa stein þenna ok bro þessi æftir Hæru(?), faður sinn, huskarl Sigrøðar.

»Holme lät resa denna sten och (göra) denna bro efter Hära, sin fader, Sigröds huskarl.»

Till läsningen: Icke stungna äro 9, 14, 29, 34 i, 55 u. 15 n har bst bevarad endast på h. sidan av hst. 28 i har ingen bst. Nedre delen av 30—31 ft är borta. 34—36 iru är fullt klart. Efter 41 r finnes intet sk. 53 f är säkert. Jfr t. ex. U 295 *uifain Vigæirr*. — Hadorph och Helgonius: 51—52 *nik* (eller *lik*). — v. Friesen: Sk efter 24 u; 34—36 iru; 53 k.

Beteckningen 34—36 iru (ack.) kan svara mot flera olika namnformer. Brate sammanställer det med *iru* L 163 Åkerby kyrka och *airu* DR 296 Hällestad 2. Det förra exemplet bör sannolikt utgå, då det är högst ovisst, om här föreligger ett namn. Hällestad-stenens (ack.) *airu* tolkas i *Danmarks Runeindskrifter* som *Ærra*, ursprungligen ett appellativum, isl. *erra*, f. 'stridbarhet', använt som tillnamn. Emellertid har inskriften två andra fall av *h*-bortfall: *ulmi Holmi* och *uskarl huskarl*. Det är därför mycket möjligt, att Orkesta-stenens *iru* skall sammanställas med två småländska inskrifters namn (ack.) *heru* L 1221 Vetlanda och L 1240 Sandsjö. Detta

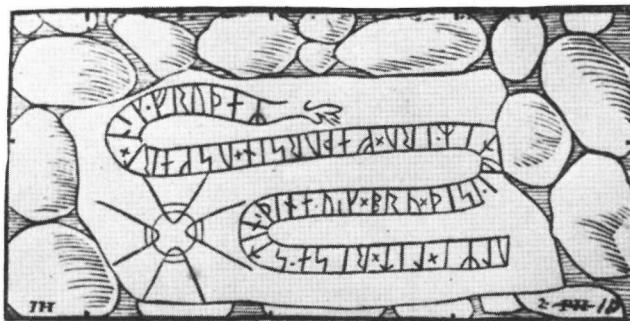

Fig. 48. U 335. Orkesta kyrka. Efter B 8.

återger säkerligen ett mansnamn *Hera*, ursprungligen ett appellativum, isl. *hæra*, f. 'gråhårighet, ålder'; jfr isl. binamn sådana som *hærukollr* och *hærulangr*. Beteckningen med *i* torde knappast lägga hinder i vägen för denna tolkning.

Framför 22—28 *bru pissi* bör säkerligen underförstås infinitiven 'göra', som av ristaren blivit utelämnad. Formen *pisi* (*pasi*) förekommer även annars såsom ack. sg. fem., t. ex. U 69, 345, L 312 Bro kyrka.

Om *huskarl* se Sö 338. En minnesvård har blivit rest och en bro har blivit gjord efter en man, om vilken det i inskriften meddelas, att han var Sigröds huskarl. Det framgår tydligt härav, att det måste ha varit en synnerligen ansedd ställning att vara huskarl. Jfr U 330, en av de ristningar som Inga låtit utföra efter sin man Ragnfast i Snottsta, i vilken det meddelas, att »Assur var hans huskarl».

Om namnet *Sigrödr* se ovan U 326. Sigröd, som låtit utföra de båda runstenarna vid Husby i Markims sn, kan givetvis ha varit Häras busbonde. Brate, som endast haft tillgång till den felaktiga läsningen i *Bautil*, sammanställer (gen.) *likfrupar* med (ack.) *laikfrup* på den skånska Hunnestad-stenen (DR 282), och eftersom namnet annars icke är uppvisat, tänker han sig möjligheten av att det här i Orkesta-ristningen skulle vara fråga om samme man som på Hunnestad-stenen.

Brate upptager U 335 bland de ristningar, som han anser vara utförda av Gunnar. Ornamentiken är enkel och konstlös, och ristningen hör sannolikt till de tidigare i Uppland.

336. Orkesta kyrka. Nu skolhusgården.

Pl. 22.

Litteratur: B 5, L 503, D 2:145. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 105; O. Celsius, SR 2, s. 80; R. Dybeck, Reseberättelse 1868 (ATA); E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10:1), s. 115; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 21, Anteckningar (ATA); O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 29, i Namn och Bygd 18 (1930), s. 88 f., Runorna (1933), s. 205.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 5); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA); von Friesen foto (i: Upplands runstenar, s. 30).

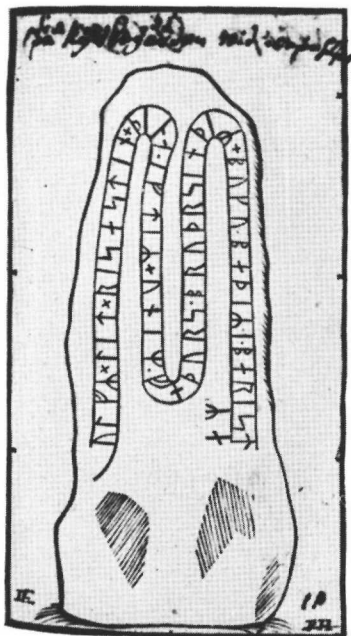

Fig. 49. U 336. Orkesta kyrka.
Efter B 5.

Runstenen stod enligt Peringskiöld »På Kyrkogården vid vapnhuset». Märkligt nog finnes den icke omtalad i *Ransakningarna*. Dybeck uppger (1868), att stenen återfanns för några år sedan i jorden inom kyrkogården. Nu står han såsom stolpe till en gånggrind utanför vestra bogårdsmuren». Något utförligare uttalar han sig i reseberättelsen samma år: »När för 16 år sedan en graf upptogs å Orkesta kyrkogård, på södra sidan om kyrkan, träffades i jorden en större aflång gråsten, hvilken befanns vara runristad och är B 5, L 503. Han står nu såsom stolpe till en grind utanför kyrkogården.» Sedermera har stenen flyttats från denna plats och rests på skolhusgården 8 m. N om skolhuset. Där stod den i varje fall år 1904 vid Brates besök. Då den här med tiden blev omgiven av ett syrénsnår, flyttades den år 1940 ett litet stycke och restes 15 m. från vägen, med ristningsytan vänd mot Ö.

Sannolikt har runstenen ursprungligen stått på gården Bårrestas mark. von Friesen betecknar den också såsom »Bårrestastenen».

Granit, grå med rödaktigt inslag. Stenens höjd över markytan 1,65 m., bredd 0,64 m. Ristningens höjd 1,14 m., bredd 0,53 m. Den ristade ytan är jämn och vacker. Ristningslinjerna äro fina och smala, ej särdeles djupa. Ristningen är något ojämnt bevarad; särskilt skiljetecknen äro svåra att urskilja. På v. sidan

nedtill har ett stycke blivit avslaget med de två första runorna. Det fanns ännu på 1600-talet men saknas på Dybecks teckning.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 5):

[ul]fr × lit × risa stin × pi[n]a × iffir × unim × fapurs × brupr sin þir × buku × þapir × i × baristam ·

Ulf r let reisa stein þenna æftir Onäm, fadursbroður sinn. Þær byggu baðir i Baristam.

»Ulv lät resa denna sten efter Onäm, sin farbroder. De bodde båda i Bårresta.»

Till läsningen: 1 u är helt borta; av 2 l finns endast ett kort stycke av hst. Sk efter 7 t är mycket svagt. Efter 11 a finnes intet sk. Hst i 18 n är tydlig, men inga spår finnas av bst. 19 a har endast svaga spår av bst t. v. om hst. 20 i är skadat på mitten; ett hål har här varit borrarat genom stenen. Sk efter 24 r är osäkert. 9, 14, 27, 44 i äro icke stungna, icke heller 48 k eller 47 u. Efter 34 s har med säkerhet funnits ett sk ×, men det är skadat. Intet sk efter 39 r eller 42 n. 42 n är skadat. Sk efter 45 r är otydligt. 47 u har en egenomlig form, som liknar r. Av bst i 50 b finnas endast svaga spår. Sk efter 54 r och 55 i

äro säkra. De båda sista runorna 62—63 **am** äro ristade utanför slingan; ristaren har tydligen velat vinna symmetri med den v. yttre slingan, så att inskriften skulle börja och sluta vid samma linje. Efter 63 **m** ett kort lodrätt streck, som sannolikt är hugget.

Hadorph o. Helgonius: 1—2 **ul**, 18 **n**. — Dybeck: 1—2 **ul** saknas; 18 **n**. — Brate: 18 **n**. — v. Friesen: 18—19 - -, 42 - (utan bst). Intet sk före och efter 55 **i**.

Efter 38 **p** kan en runa **u** vara uteglömd av ristaren; **bruþr** kan stå för *broður*. Emellertid förekomma i inskrifterna flera fall av enstavig form i ack. sg.: **bruþr** L 208 Söderby, Danmarks sn, Sö 60, 142, **broþr** L 139 Gista, Bälunge sn; **fapþr** U 43, Sö 240, 256, 298, 301, Sm 39; **tutr** Sö 331. Sådana finnas även i danska inskrifter, se *Danmarks Runeindskrifter*, Text, sp. 638 f., 755, 1047. Jfr E. Brate, *Runverser*, s. 115 n. 8; A. Noreen, *Altschwedische Grammatik*, § 438:4; R. Kinander i *Smålands runinskrifter*, s. 126; J. Brøndum-Nielsen, *Gammeldansk Grammatik* 3, s. 174, 175 f. Det är möjligt, att 35—39 **bruþr** återger en uttalsform *broðr*, d. v. s. dat.-formen brukad för ack.

En anmärkningsvärd form är också 29—39 **fapurs** × **bruþr**, med genitiv-*s* i förleden. Den har motstycken i (ack.) **fapurs** × **fapur** Sö 195, U 350 och (ack.) **fapurs** : **broþur** Sö 204. Jfr A. Noreen a. a., § 438:2.

Formen **buku** är pret. pl. av verbet *boa* 'bo'; den förekommer även U 114. Sg. **buki**, **byki** är rikligt belagt. Jfr A. Noreen a. a., § 545.

Ortnamnet i **baristam** åsyftar gården Bårresta, belägen strax V om Orkesta kyrka. Den är nämnd som hemort för Ulv även i inskriften U 161. Om namnet *Bårresta* se O. von Friesen i *Namn och Bygd* 18 (1930), s. 88 f.

Ulv i Bårresta är omtalad även i den ena av Risbyle-inskrifterna, U 161. Såsom von Friesen har framhållit, är han utan tvivel densamme Ulv, över vilken de båda Yttergårdestenarna U 343 och 344 ha blivit resta av hans två söner. Om Ulvs farbroder Onäm se U 328, om namnet *Onæmr* även U 112.

Inskriften är avfattad i enkla ordalag. Allitterationen i den senare satsen kan givetvis vara tillfällig, men den har säkerligen icke undgått ristaren och hans uppdragsgivare. Dybeck har ansett, och efter honom Brate och Bugge, att inskriftens senare del är avfattad i metrisk form:

Þeir byggu baðir   i Baristam.

von Friesen för U 336 till gruppen »ornamenterade runstenar», den ålderdomligaste gruppen av de i Uppland med danska runor ristade. Enligt Brate är U 336, liksom flertalet ornamenterade stenar, ett verk av ristaren Gunnar.

337. Granby, Orkesta sn.

Pl. 23, 24.

Litteratur: B 1, L 507, D 2:150. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 50, Monumenta 3, bl. 407, Vita Theoderici (1699), s. 380 f.; O. Celsius, SR 1, s. 166; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 39; E. Brate, Sverges runinskrifter (1922), s. 117, Svenska runristare (1925), s. 73, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i Monumenta 3 och B 1); Dybeck a. a.; E. Brate foto 1904 (ATA).

Ristningen finnes på en häll i hagen N om Granby, ung. 150 m. NNÖ om Granby mangårdsbyggnad och 100 m. N om landsvägen. Den ristade ytan är vänd uppåt men sluttar mot V och S. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm»: »N om Granby nära byn i hagmarken.»